

Z A K O N

O RATIFIKACIJI OKVIRNOG SPORAZUMA IZMEĐU VLADE CRNE GORE I KOMISIJE EVROPSKIH ZAJEDNICA O PRAVILIMA ZA SARADNJU KOJA SE ODNOSI NA FINANSIJSKU POMOĆ EZ CRNOJ GORI U OKVIRU SPROVOĐENJA INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI (IPA)

Član 1

Ratifikuje se Okvirni sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), potpisan u Briselu, 5. novembra 2007. godine, i Podgorici, 15. novembra 2007. godine, u originalu na engleskom jeziku.

Član 2

Tekst Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na crnogorski jezik, glasi:

OKVIRNI SPORAZUM

IZMEĐU

VLADE CRNE GORE

I

KOMISIJE EVROPSKIH ZAJEDNICA

O

**PRAVILIMA ZA SARADNJU KOJA SE ODNOSI NA FINANSIJSKU POMOĆ EZ CRNOJ GORI
U OKVIRU SPROVOĐENJA INSTRUMENTA PRETPRISTUPNE POMOĆI (IPA)**

SADRŽAJ

Odjeljak I:	Opšte odredbe.....	6
Član 1:	Tumačenje.....	6
Član 2:	Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine.....	6
Član 3:	Svrha.....	6
Član 4:	Opšta pravila o finansijskoj pomoći.....	7
Član 5:	Metode sprovođenja.....	8
Odjeljak II :	Upravljačke strukture i nadležni organi.....	9
Član 6:	Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za decentralizovano upravljanje.....	9
Član 7:	Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za centralizovano i zajedničko upravljanje.....	10
Član 8:	Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura i nadležnih organa za podijeljeno upravljanje.....	11
Odjeljak III: Akreditacija i prenošenje upravljačkih ovlašćenja u okviru decentralizovanog upravljanja.....		11
Član 9:	Zajednički zahtjevi.....	11
Član 10:	Postupak za akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda od strane Službenika nadležnog za kreditaciju.....	12
Član 11:	Postupak akreditacije operativnih struktura od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje	12
Član 12:	Postupak prenošenja upravljačkih ovlašćenja od strane Komisije.....	13
Član 13:	Povlačenje ili suspendovanje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda.....	13
Član 14:	Povlačenje ili suspendovanje akreditacije operativnih struktura.....	14
Član 15:	Povlačenje ili suspendovanje prenosa upravljačkih ovlašćenja	15
Član 16:	Decentralizacija bez <i>ex-ante</i> kontrole Komisije.....	15
Član 17:	Izjava o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje.....	16
Član 18:	Utvrđivanje izvještaja i mišljenja tijela nadležnog za reviziju i shodno postupanje Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Komisije.....	16
Odjeljak IV: Opšta pravila finansijske pomoći Zajednice		17
Član 19:	Podobnost troškova.....	17
Član 20:	Vlasništvo nad kamatom.....	18
Član 21 :	Tok revizije	18
Član 22	Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Zajednice.....	18
Odjeljak V: Opšta pravila za sprovođenje.....		18
Član 23:	Pravila o nabavci.....	18
Član 24:	Promovisanje i uočljivost	19
Član 25:	Odobranje olakšica za realizaciju programa i izvršenje ugovora.....	20
Član 26:	Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim troškovima.....	21
Član 27:	Nadzor, kontrola i revizija Komisije i Evropskog revizorskog suda.....	22
Član 28:	Sprječavanje nepravilnosti i prevare, mjere protiv korupcije.....	23
Član 29:	Nadoknada novčanih sredstava u slučaju nepravilnosti ili prevare.....	25

Član 30:	Finansijske korekcije.....	25
Član 31:	Finansijska usklađivanja.....	25
Član 32:	Kriterijumi za vršenje finansijskih korekcija.....	25
Član 33:	Postupak za finansijske korekcije.....	26
Član 34:	Povraćaj sredstava.....	26
Član 35:	Ponovno korišćenje doprinosa Zajednice.....	26
Član 36:	Praćenje u slučaju decentralizovanog upravljanja, odbori za monitoring.....	27
Član 37:	Praćenje u slučaju centralizovanog ili zajedničkog upravljanja.....	28
Član 38:	Godišnji i završni izvještaji o realizaciji.....	28
Član 39:	Zatvaranje programa u okviru decentralizovanog upravljanja.....	29
Član 40:	Zatvaranje programa u okviru centralizovanog ili zajedničkog upravljanja.....	29
Odjeljak VI:	Završne odredbe.....	29
Član 41:	Konsultacije.....	29
Član 42:	Usklađivanje razlika, arbitraža.....	30
Član 43:	Sporovi sa trećim licima	30
Član 44:	Obavještenja.....	30
Član 45:	Aneksi.....	31
Član 46:	Stupanje na snagu.....	31
Član 47:	Izmjene i dopune.....	31
Član 48:	Prestanak važenja	31
Član 49:	Jezik.....	31

Aneksi:

- ANEKS A: Funkcije i opšte odgovornosti struktura, nadležnih organa i tijela u skladu sa članom 8 Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Crne Gore
- ANEKS B: Model Izjave o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje u skladu sa članom 17 Okvirnog sporazuma između Komisije i Vlade Crne Gore
- ANEKS C: Model godišnjeg izveštaja o izvršenim revizijama od strane revizorskog organa Crne Gore u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA
- ANEKS D: Model godišnjeg revizorskog mišljenja od strane revizorskog organa Crne Gore u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA
- ANEKS E: Model revizorskog mišljenja od strane revizorskog organa Crne Gore o završnom izvještaju o troškovima za zatvaranje programa ili djelova programa u skladu sa članom 29(2)(b) Uredbe za sprovođenje IPA.

Komisija Evropskih zajednica, u daljem tekstu: «**Komisija**», postupajući za Evropsku zajednicu i u ime Evropske zajednice, u daljem tekstu: «Zajednica»

s jedne strane,

i

Vlade Crne Gore, postupajući u ime Crne Gore, u daljem tekstu: « **Korisnik**»

i zajedno, u daljem tekstu: «Strane ugovornice»,

s obzirom na to

- (1) da je, dana 1. avgusta 2006. godine, Savjet Evropske unije usvojio Uredbu (EZ) br. 1085/2006 od 17. jula 2006. godine ⁽¹⁾ kojom se uspostavlja instrument za pretpristupnu pomoć (u daljem tekstu: «Okvirna uredba IPA»). Počev od 1. januara 2007. godine kada je stupio na snagu, ovaj novi instrument predstavlja jedinu zakonsku osnovu za pružanje finansijske pomoći zemljama kandidatima i zemljama potencijalnim kandidatima u njihovim nastojanjima da unaprijede političke, ekonomske i institucionalne reforme kako bi postale članice Evropske unije;
- (2) da je, dana 12. juna 2007. godine, Komisija usvojila uredbu za sprovođenje Okvirne uredbе IPA, sa detaljnim odredbama koje se primjenjuju na pitanja upravljanja i kontrole;
- (3) da novi instrument za pretpristupnu pomoć (IPA) zamjenjuje pet prethodno postojećih pretpristupnih instrumenata: Uredbu (EEZ) br. 3906/1989 o ekonomskoj pomoći određenim zemljama Centralne i Istočne Evrope, Uredbu (EZ) br. 1267/1999 o uvođenju instrumenta za strukturne politike pretprištanja, Uredbu (EZ) br. 1268/1999 o podršci za pretprištanje mjere za poljoprivredni i ruralni razvoj, Uredbu (EZ) br. 2666/2000 o pomoći Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Saveznoj Republici Jugoslaviji i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji kojom se ukida Uredba (EZ) br. 1628/96 i kojom se mijenjaju i dopunjavaju Uredbe (EEZ) br. 3906/89 i (EEZ) br. 1360/90 i Odluke 97/256/EZ i 1999/311/EZ, i Uredbu (EZ) br. 2500/2001 o finansijskoj pomoći Turskoj;
- (4) da je Korisnik podoban na osnovu IPA kao što je predviđeno u Okvirnoj uredbi IPA i u Uredbi Komisije (EZ) br. 718/2007 od 12. juna 2007. godine,⁽²⁾ kojom se sprovodi Okvirna uredba IPA (u daljem tekstu: «Uredba za sprovođenje IPA»);
- (5) da Korisnik trenutno figurira u Aneksu 2 Okvirne uredbе IPA, i da bi, prema tome, trebalo da ima pristup Komponenti pomoći u tranziciji i izgradnji institucija i Komponenti prekogranične saradnje koje su ustanovljene u okviru IPA i da će, čim Korisnik dobije status zemlje kandidata i shodno tome mjesto u Aneksu 1 navedene Uredbe, Korisniku u principu otvoriti pristup ostalim trima komponentama;
- (6) da je, prema tome, neophodno da se definišu pravila za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Korisniku u okviru IPA;

SPORAZUMJELE SU SE KAKO SLIJEDI:

---

¹ Sl. list L 210, od 31. jula 2006, str. 82

² Sl. list L 170, od 29. juna 2007, str. 1

ODJELJAK I   OPŠTE ODREDBE

Član 1   Tumačenje

- (1) Ukoliko u ovom Okvirnom sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja bi bila u suprotnom smislu, termini koji se koriste u ovom Sporazumu imaju isto značenje koje im je dato u Okvirnoj uredbi IPA i Uredbi za sprovođenje IPA.
- (2) Ukoliko u ovom Okvirnom sporazumu nema nijedne izričite odredbe koja bi bila u suprotnom smislu, upućivanja na ovaj Sporazum predstavljaju upućivanja na taj Sporazum sa svim njegovim izmjenama, dopunama i zamjenama koje budu povremeno vršene.
- (3) Bilo koja upućivanja na uredbе Savjeta ili Komisije odnose na onu verziju tih uredbi koja je navedena. Po potrebi, modifikacije tih uredbi se prenose u ovaj Okvirni sporazum putem izmjena i dopuna.
- (4) Naslovi u ovom Sporazumu nemaju nikakav pravni značaj i ne utiču na tumačenje.

Član 2   Djelimično nevaženje i nenamjerne praznine

Ako jedna odredba ovog Sporazuma bude ili postane nevažeća ili ako ovaj Sporazum sadrži nenamjerne praznine, to neće uticati na važnost ostalih odredbi ovog Sporazuma. Strane ugovornice će zamijeniti bilo koju nevažeću odredbu važećom odredbom koja je najpribližnija svrsi i namjeni nevažeće odredbe. Strane ugovornice će popuniti bilo koju nenamjernu prazninu odredbom koja najbolje odgovara svrsi i namjeni ovog Sporazuma u saglasnosti sa Okvirnom uredbom IPA i Uredbom za sprovođenje IPA.

Član 3   Svrha

- (1) U cilju unaprjeđenja saradnje između Strana ugovornica i da bi se Korisniku pomoglo u progresivnom usklađivanju sa standardima i politikama Evropske unije, uključujući, gde je to adekvatno pravni sistem EU (*acquis communautaire*), u cilju pridruživanja, Strane ugovornice su saglasne da sprovedu aktivnosti u raznim poljima koja su naznačena u dvije gore pomenute uredbе i u mjeri u kojoj to bude primjenjivo na Korisnika.
- (2) Aktivnosti na pružanju pomoći će se finansirati i sprovesti u okviru zakonskog, administrativnog i tehničkog okvira koji je utvrđen u ovom Sporazumu i dalje detaljno razrađen u sektorskim sporazumima i/ili sporazumima o finansiranju, ukoliko postoje.
- (3) Korisnik preuzima sve neophodne korake da obezbijedi propisno izvršenje svih aktivnosti na pružanju pomoći i da olakša sprovođenje predmetnih programa.

Član 4   Opšta pravila o finansijskoj pomoći

- (1) Na finansijsku pomoć koju Zajednica pruža u okviru IPA primjenjuju se sljedeći principi:
  - a) pomoć se pruža uz poštovanje principa dosljednosti, komplementarnosti, koordinacije, partnerstva i koncentracije;
  - b) pomoć je dosljedna politikama EU i njom se podržava usklađivanje sa *acquis communautaire*;

- c) pomoć se pruža u skladu sa budžetskim principima utvrđenim u Uredbi Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 od 25. juna 2002. godine³⁾ o Finansijskoj uredbi koja se primjenjuje na opšti budžet Evropskih zajednica (u daljem tekstu: «Finansijska uredba») i Pravilniku o njenom sprovođenju⁴⁾;
  - d) pomoć se pruža tako da odgovara potrebama koje su definisane u procesu proširenja i mogućnostima Korisnika da tu pomoć realizuje. Uzimaju se u obzir i iskustva drugih;
  - e) Korisnik se podstiče da izgradi odnos pune odgovornosti prema procesu izrade programa pomoći i njihovoj realizaciji. Pomoć se jasno identifikuje kao intervencija EU;
  - f) aktivnosti će se valjano pripremiti, dok ciljevi koje treba ostvariti u datom periodu moraju biti definisani tako da su jasni i podložni verifikaciji; postignuti rezultati treba da se ocjenjuju na osnovu adekvatnih pokazatelja koji se mogu izmjeriti;
  - g) u toku raznih faza sprovođenja pomoći biće sprječavana svaka diskriminacija po osnovu pola, rasnog ili etničkog porijekla, religije ili vjere, invaliditeta, starosti ili seksualne opredijeljenosti;
  - h) ciljevi pretpristupne pomoći ostvaruju se u okviru održivog razvoja i napora koje Zajednica ulaže u zaštitu i poboljšanje stanja životne sredine.
- (2) Pomoć Korisniku će se zasnivati na prioritetima identifikovanim u postojećim dokumentima, t.j. Evropskom partnerstvu, izvještajima i strateškim dokumentima sadržanim u godišnjim paketima proširenja Komisije, i Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Čim Korisnik dobije status zemlje kandidata i čim se shodno tome pojavi u Aneksu 1 Okvirne uredbi IPA, pomoć za Korisnika može da se zasniva i na prioritetima koji su utvrđeni u Partnerstvu za pristupanje, nacionalnom programu za usvajanje *acquis communautaire* i pregovaračkom okviru.
- (3) Sve aktivnosti za koje se dobija pomoć u okviru IPA moraju u principu biti istovremeno finansirane i od Korisnika i Zajednice, ukoliko nije drugačije dogovoreno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o finansiranju.
- (4) Ukoliko izvođenje aktivnosti zavisi od finansijskih sredstava koja treba angažovati iz sopstvenih resursa Korisnika ili iz drugih izvora, finansijska sredstva Zajednice postaju raspoloživa u isto vrijeme kao i finansijska sredstva Korisnika i/ili drugih izvora sredstava.
- (5) Pružanje finansijske pomoći od strane Zajednice u okviru IPA uslovljeno je ispunjavanjem obaveza koje Korisnik ima na osnovu Okvirnog sporazuma i na osnovu Sektorskog sporazuma ili Sporazuma o finansiranju, ukoliko su sklopljeni.

Član 5 Metode sprovođenja

- (1) Za sprovođenje pomoći na osnovu IPA u Crnoj Gori, kao pravilo će se primjenjivati decentralizovano upravljanje, pri čemu Komisija prenosi upravljanje određenim postupcima na Korisnika, dok zadržava ukupnu krajnju odgovornost za izvršenje opšteg budžeta u skladu sa članom 53c Finansijske uredbi i odnosnim odredbama Sporazuma EZ. Decentralizovana uprava će najmanje pokrivati javno nadmetanje, proces ugovaranja i plaćanja od strane nacionalne uprave Korisnika. Operacije će se sprovoditi u skladu sa odredbama utvrđenim u članu 53c Finansijske uredbi i članovima na koje upućuje ovaj član.

³ Sl. list L 248, od 16. septembra 2002, str. 1, izmijenjena i dopunjena Uredbom br. 1995/2006 od 13. decembra 2006. godine (Sl. list L 390, od 30. decembra 2006, str. 1)

⁴ Uredba Komisije (EZ, Euratom) br. 2342/2002 od 23. decembra 2002. kojom se utvrđuju detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Savjeta (EZ, Euratom) br. 1605/2002 (Sl. list L 357, od 31. decembra 2002, str. 1), posljednji put izmijenjena i dopunjena Uredbom Komisije br. 478/2007 od 23. aprila 2007 (Sl. list L 111, od 28. aprila 2007)

- (2) Međutim, ugovorne strane mogu da se saglase da koriste:
- a) centralizovano upravljanje definisano u članu 53a Finansijske uredbe u okviru Komponente pomoći u tranziciji i jačanja institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i u okviru Komponente prekogranične saradnje. Ono takođe može biti korišćeno za tehničku pomoć unutar bilo koje IPA komponente. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (a), 53a i 54 do 57 Finansijske uredbe;
  - b) zajedničko upravljanje definisano u članu 53d Finansijske uredbe za Komponentu pomoći u tranziciji i jačanja institucija, posebno za regionalne i horizontalne programe, i za programe koji uključuju međunarodne organizacije. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (c) i 53d Finansijske uredbe;
  - c) podijeljeno upravljanje kako je utvrđeno u članu 53b Finansijske uredbe u okviru Komponente prekogranične saradnje, za prekogranične programe koji uključuju države članice Evropske unije. Operacije se sprovode u skladu sa odredbama iz članova 53 tačka (b), 53b i Glave II Drugog dijela Finansijske uredbe. Sljedeća posebna odredba se uzima u obzir pri sprovođenju prekograničnih programa sa državama članicama.

U slučaju kada jedna ili više država članica Evropske unije i Korisnik učestvuju u prekograničnom programu, a nijesu još uvijek spremni za sprovođenje cijelog programa pod podijeljenim upravljanjem, onaj dio programa koji se odnosi na državu(e) članicu(e) sprovodi se u skladu sa Glavom II (Komponenta prekogranične saradnje), Poglavlje III, Odjeljak 2 Uredbe za sprovođenje IPA programa (članovi 101 do 138), a onaj dio programa koji se odnosi na Korisnika sprovodi se u skladu sa Glavom II, Poglavljem III, Odjeljkom 3 Uredbe za sprovođenje IPA programa. (Na članove 139 do 146 Uredbe za sprovođenje IPA, osim člana 142, primjenjuju se odredbe iz člana 110 koje se odnose na Zajednički odbor za monitoring).

- (3) Ukoliko to zahtijeva odnosna Odluka o finansiranju, Komisija i Korisnik sklapaju Sporazum o finansiranju u skladu sa članom 8 Uredbe o sprovođenju IPA programa o višegodišnjim ili godišnjim programima. Sporazumi o finansiranju se mogu sklapati između Komisije i nekoliko država korisnica u okviru IPA programa, uključujući Korisnika za pomoć za programe koji se odnose na više država i horizontalne inicijative.
- (4) Ovaj Okvirni sporazum primjenjuje se na sve Sporazume o finansiranju sklopljene između Strana ugovornica radi finansijske pomoći u okviru programa IPA. Tamo gdje postoje, Sektorski sporazumi u vezi s odnosnom komponentom primjenjuju se na sve Sporazume o finansiranju sklopljene u okviru te komponente. Ukoliko Sporazum o finansiranju ne postoji, pravila sadržana u ovom Okvirnom sporazumu primjenjuju se zajedno sa Sektorskim sporazumima, ako ih bude.

ODJELJAK II UPRAVLJAČKE STRUKTURE I NADLEŽNI ORGANI

Član 6 Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za decentralizovano upravljanje

- (1) Korisnik mora imenovati sljedeće strukture i nadležne organe u slučaju decentralizovanog upravljanja:

- a) Službenik nadležan za akreditaciju (CAO);
  - b) Nacionalni IPA koordinator (NIPAC);
  - c) Strateški koordinator za Komponentu regionalnog razvoja i Komponentu razvoja ljudskih resursa;
  - d) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO)
  - e) Nacionalni fond (NF);
  - f) Operativne strukture po komponenti ili programu koje će se baviti upravljanjem i sprovođenjem pomoći na osnovu Uredbe za sprovođenje IPA programa;
  - g) Revizorski organ.
- (2) Posebni nadležni organi mogu se uspostaviti unutar opšteg okvira koji utvrđuju prethodno opisani nadležni organi i tijela unutar ili izvan operativnih struktura koje su na početku imenovane. Korisnik osigurava da krajnja odgovornost za funkcije operativnih struktura ostane na operativnoj strukturi koja je na početku imenovana. Takvo prestrukturiranje postaje formalno u pismenim sporazumima i podliježe akreditaciji od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje i prenosu upravljanja od strane Komisije.
- (3) Korisnik mora osigurati da se odgovarajuća podjela dužnosti primjenjuje na nadležne organe i tijela iz prethodnog stava 1. i 2. u skladu s članom 56. Finansijske uredbe. Dužnosti se dijele kada se različiti zadaci u vezi sa nekom transakcijom dodjeljuju različitom osoblju, čim se pomaže obezbjeđivanju da svaki zasebni zadatak bude pravilno obavljen.

Član 7   Uspostavljanje i imenovanje struktura i nadležnih organa za centralizovano ili zajedničko upravljanje

- (1) U slučaju centralizovanog ili zajedničkog upravljanja, Nacionalni IPA koordinator nastupa kao predstavnik Korisnika prema Komisiji. Brine se za održavanje bliske veze između Komisije i Korisnika, i u pogledu opšteg procesa pristupanja i u pogledu pomoći EU u pretpristupnom periodu u okviru programa IPA.
- (2) Nacionalni IPA koordinator odgovoran je i za koordinaciju učešća Korisnika u odnosnim prekograničnim programima, kako sa državama članicama tako i sa drugim državama korisnicama, kao i u transnacionalnim, međuregionalnim ili programima saradnje na području morskog bazena u okviru drugih instrumenata Zajednice. U vezi sa malo prije pomenutom odgovornošću, Nacionalni IPA koordinator može delegirati zadatke na koordinatora programa prekogranične saradnje.
- (3) U slučaju Komponente prekogranične saradnje, operativne strukture imenuje i uspostavlja Korisnik, u skladu sa članom 139 Uredbe za sprovođenje IPA programa.

Član 8   Funkcije i zajedničke odgovornosti struktura, nadležnih organa i tijela

- (1) Nadležnim organima i tijelima navedenim u prethodnom članu 6 dodjeljuju se funkcije i zajedničke odgovornosti navedene u **ANEKSU A** uz ovaj Okvirni sporazum.
- (2) Posebne dodjele funkcija i odgovornosti u vezi s pojedinom komponentom mogu se odrediti u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju. Ne smiju biti u suprotnosti sa osnovnim pristupom odabranim za dodjelu funkcija i zajedničkih odgovornosti, kao što je prikazano u **ANEKSU A**.
- (3) Ukoliko je u okviru decentralizovanog upravljanja određenim osobama dodijeljena odgovornost za neku aktivnost u vezi sa upravljanjem, sprovođenjem i kontrolom programa, Korisnik je dužan da takvim osobama omogući izvršavanje dužnosti povezanih

s tom odgovornošću, kao i u slučajevima u kojima nema hijerarhijske veze između njih i tijela koja učestvuju u toj aktivnosti. Korisnik je posebno dužan da tim osobama da ovlaštenje da, kroz formalne radne sporazume između njih i dotičnih tijela, mogu da uspostave:

- a) odgovarajući sistem razmjene informacija, uključujući ovlaštenje da se, po potrebi, zahtijevaju informacije i pravo pristupa dokumentima i osoblju na licu mjesta;
- b) standarde koji treba da budu zadovoljeni;
- c) postupke kojih se treba pridržavati.

ODJELJAK III   AKREDITACIJA I PRENOŠENJE UPRAVLJAČKIH OVLAŠĆENJA U OKVIRU DECENTRALIZOVANOG UPRAVLJANJA

Član 9   Zajednički zahtjevi

Upravljanje koje se odnosi na komponentu, program ili mjeru može da bude prenijeto na Korisnika, ako i kada se ispune sljedeći zahtjevi:

- a) Korisnik ispunjava uslove iz člana 56 Finansijske uredbe, posebno u pogledu sistema upravljanja i kontrole. Sistemi upravljanja i kontrole uspostavljeni u Crnoj Gori obezbjeđuju djelotvornu i efikasnu kontrolu najmanje u područjima navedenim u Aneksu Uredbe o sprovođenju IPA programa i kako je navedeno pod brojem 1 c) u **ANEKSU A** uz ovaj Okvirni sporazum. Strane ugovornice se mogu dogovoriti oko dodatnih uslova u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.
- b) Službenik nadležan za akreditaciju dao je akreditaciju Nacionalnom službeniku za ovjeravanje
  - i kao rukovodiocu nacionalnog fonda koji snosi ukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje fondovima EU u Crnoj Gori i koji odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
  - i u pogledu sposobnosti Nacionalnog službenika za ovjeravanje da ispuni odgovornosti radi efikasnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa.

Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje obuhvata i Nacionalni fond, kao što je opisano u Aneksu A, 5.

- c) Nacionalni službenik za ovjeravanje je dao akreditaciju relevantnim operativnim strukturama.

Član 10   Postupak za akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda od strane Službenika nadležnog za akreditaciju

- (1) Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje u skladu sa članom 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa zavisi od toga da li je on ispunio važećih zahtjeva iz člana 11 pomenute uredbe i kako je detaljnije određeno u Aneksu A, 4. Ovu akreditaciju prati revizorsko mišljenje koje sastavlja spoljni revizor funkcionalno nezavisan od svih učesnika u sistemu upravljanja i kontrole. Revizorsko mišljenje zasnivaće se na ispitivanjima sprovedenim u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima.
- (2) Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da obavijesti Komisiju o akreditaciji Nacionalnog službenika za ovjeravanje, najkasnije do momenta obavještenja o akreditaciji prve operativne strukture. Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da osigura sve relevantne prateće podatke na zahtjev Komisije.

- (3) Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da odmah obavijesti Komisiju o svim promjenama koje se odnose na nacionalnog službenika za ovjeravanje ili nacionalni fond. U slučaju da promjena utiče na Nacionalnog službenika za ovjeravanje ili Nacionalni fond u vezi s važećim zahtjevima iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa, Službenik nadležan za akreditaciju šalje Komisiji procjenu o posljedicama takve promjene na valjanost akreditacije. Ukoliko je takva promjena značajna, Službenik nadležan za akreditaciju dužan je takođe da obavijesti Komisiju o svojoj odluci koja se tiče akreditacije.

Član 11 Postupak akreditacije operativnih struktura od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje

- (1) Akreditacija operativne strukture podliježe ispunjavanju zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. To ovjeravanje praćeno je revizorskim mišljenjem spoljnjeg revizora, koji je funkcionalno nezavistan od svih učesnika u sistemu upravljanja i kontrole. Revizorsko mišljenje se temelji na ispitivanjima sprovedenim u skladu sa međunarodno prihvaćenim revizorskim standardima.
- (2) Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da obavijesti Komisiju o akreditaciji operativnih struktura i da obezbijedi sve relevantne prapratne podatke na zahtjev Komisije, uključujući opis sistema upravljanja i kontrole.

Član 12 Postupak prenošenja upravljačkih ovlašćenja od strane Komisije

- (1) Komisija prenosi ovlašćenje za upravljanje na Korisnika tek nakon imenovanja i uspostavljanja tijela i nadležnih organa iz prethodnog člana 6 i nakon što se ispune uslovi iz ovog člana.
- (2) Prije prenosa ovlašćenja upravljanja, Komisija pregleda akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i operativnih struktura, kako je navedeno u prethodnim članovima 10 i 11, i provjerava postupke i strukture bilo kojeg od predmetnih tijela ili nadležnih organa u Crnoj Gori. Ovo može uključiti provjere na licu mjesta od strane službi Komisije ili neke revizorske kuće sa kojom je Komisija sklopila pod-ugovor.
- (3) Komisija, u svojoj odluci o prenosu ovlašćenja upravljanja, može odrediti dodatne uslove, u cilju obezbjeđenja ispunjavanja zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. Ti dodatni uslovi moraju se ispuniti u okviru utvrđenog roka, koji određuje Komisija, kako bi prenos ovlašćenja upravljanja ostao na snazi.
- (4) Odlukom Komisije o prenosu ovlašćenja upravljanja utvrđuje se popis *ex ante* kontrola, ako ih bude, koje će Komisija sprovesti kod tendera za ugovore, objavljivanja poziva za podnošenje prijedloga kao i kod dodjela ugovora i bespovratnih sredstava. Ovaj popis može se razlikovati u zavisnosti od komponenti ili programa. *Ex ante* kontrole se primjenjuju, u zavisnosti od komponenti ili programa, sve dok Komisija ne dopusti decentralizovano upravljanje bez *ex ante* kontrola, kao što je navedeno u članu 16 ovog Sporazuma.

Član 13 Povlaćenje ili suspendovanje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Nacionalnog fonda

- (1) Nakon prenosa ovlašćenja upravljanja od strane Komisije, Službenik nadležan za akreditaciju odgovoran je za praćenje trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala i dužan je da obavijesti Komisiju o svim značajnim promjenama u vezi sa njom.
- (2) Ukoliko bilo koji od važećih zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nije, ili više nije, ispunjen, Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da ili suspenduje ili

povuče akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje i da odmah obavijesti Komisiju o svojoj odluci i razlozima za tu odluku. Službenik nadležan za akreditaciju naročito je dužan da se uvjeri da su ti zahtjevi ponovno ispunjeni prije vraćanja akreditacije. Takvo uvjeravanje prati revizorsko mišljenje, kao što je navedeno u članu 10, stav 1 ovog Sporazuma.

- (3) U slučaju da Službenik nadležan za akreditaciju povuče ili suspenduje akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija prestaje da prenosi sredstva Korisniku za period kada akreditacija nije na snazi;
  - Tokom razdoblja u kojem akreditacija nije na snazi, svi računi u eurima ili računi u eurima za predmetne komponente biće blokirani, a isplate koje je Nacionalni fond izvršio sa tih blokiranih računa u eurima neće se smatrati prihvatljivim za finansiranje Zajednice;
  - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge finansijske korekcije, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kako je navedeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva za prenos ovlašćenja upravljanja.

Član 14 Povlačenje ili suspendovanje akreditacije operativnih struktura

- (1) Nakon prenosa ovlašćenja upravljanja od strane Komisije, Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran za praćenje trajnog ispunjenja svih zahtjeva da bi se ova akreditacija zadržala i dužan je da obavijesti Komisiju i Službenika nadležnog za akreditaciju o svim značajnim promjenama u vezi s njom.
- (2) Ukoliko bilo koji od zahtjeva iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nije, ili više nije, ispunjen, Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan ili da suspenduje ili da povuče akreditaciju predmetne operativne strukture, i da odmah obavijesti Komisiju i Službenika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci i razlozima za takvu odluku. Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan da se uvjeri da su ti zahtjevi ponovo ispunjeni prije vraćanja predmetne akreditacije. Ovo uvjeravanje prati revizorsko mišljenje, kao što je navedeno u članu 11, stav 1 ovog Sporazuma.
- (3) U slučaju da Nacionalni službenik za ovjeravanje povuče ili suspenduje akreditaciju operativne strukture, primjenjuju se sljedeće odredbe:
- Komisija prestaje da prenosi Korisniku sredstva programe ili operacije koje sprovodi dotična operativna struktura za period dok je akreditacija suspendovana ili povučena;
  - Ne dovodeći u pitanje bilo koju drugu finansijsku korekciju, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kao što je utvrđeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva i uslova za prenos ovlašćenja upravljanja;
  - Nove pravne obaveze preuzete od strane predmetne operativne strukture ne smatraju se prihvatljivim za vrijeme trajanja perioda u kojem akreditacija nije na snazi;
  - Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran za preduzimanje odgovarajućih zaštitnih mjera u vezi sa izvršenim isplatama ili potpisanim ugovorima predmetne operativne strukture.

Član 15 Povlačenje ili suspendovanje prenosa upravljačkih ovlašćenja

- (1) Komisija nadgleda usaglašenost sa zahtjevima iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa.
- (2) Nezavisno od odluke Službenika nadležnog za akreditaciju da zadrži, suspenduje ili povuče akreditaciju Nacionalnog službenika za ovjeravanje ili odluke Nacionalnog službenika za ovjeravanje da zadrži, suspenduje ili povuče akreditaciju operativne strukture, Komisija može da povuče ili suspenduje prenos ovlašćenja upravljanja u bilo kojem trenutku, posebno u slučaju kada neki od zahtjeva pomenutih u članu 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa nijesu, ili više nijesu, ispunjeni.
- (3) U slučaju da Komisija povuče ili oduzme prenos prava upravljanja, primjenjuju se sljedeće odredbe:
  - Komisija prestaje da prenosi sredstava Korisniku;
  - Ne dovodeći u pitanje bilo koje druge finansijske korekcije, Komisija može sprovesti finansijske korekcije, kao što je navedeno u članu 30 ovog Sporazuma, protiv Korisnika u vezi sa prethodnim nepoštovanjem zahtjeva za prenos ovlašćenja upravljanja.

Komisija može da definiše ostale posljedice takvog suspendovanja ili povlačenja u posebnoj Odluci Komisije.
- (4) Odlukom Komisije mogu se utvrditi odredbe koje se tiču suspendovanja ili povlačenja prenosa prava upravljanja u vezi sa pojedinim tijelima ili nadležnim organima.

Član 16 Decentralizacija bez *ex-ante* kontrole Komisije

- (1) Decentralizacija bez *ex-ante* kontrole Komisije je cilj sprovođenja svih komponenti IPA programa gdje se pomoć sprovodi na decentralizovanoj osnovi, u skladu sa članom 5 ovog Sporazuma. Vrijeme postizanja ovog cilja može se razlikovati u zavisnosti od predmetne komponente IPA programa.
- (2) Prije odustajanja od *ex-ante* kontrola, navedenih u Odluci Komisije o prenosu upravljanja, Komisija je dužna da se uvjeri u djelotvorno funkcionisanje predmetnog sistema upravljanja i kontrole, u skladu sa relevantnim pravilima Zajednice i nacionalnim pravilima. Komisija posebno nadgleda sprovođenje, od strane Korisnika, plana sadržanog u Sporazumu o finansiranju, koji se može odnositi na postupno odricanje od različitih vrsta *ex-ante* kontrola. Komisija će propisno razmotriti rezultate koje Korisnik postiže u ovom kontekstu, posebno u pružanju pomoći i procesu pregovaranja.

Član 17 Izjava o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje

- (1) Nacionalni službenik za ovjeravanje daje godišnju izjavu o upravljanju koja obuhvata
  - njegovu ukupnu odgovornost, u funkciji direktora Nacionalnog fonda, za finansijsko upravljanje fondovima EU u Crnoj Gori i za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
  - njegovu odgovornost za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole na osnovu IPA programa.

Ova izjava o upravljanju će biti u formi Izjave o jemstvu koju treba dostaviti Komisiji do 28. februara svake godine uz kopiju Službeniku nadležnom za akreditaciju.

- (2) Izjava o jemstvu se temelji na stvarnom nadzoru sistema upravljanja i kontrole koji sprovodi Nacionalni službenik za ovjeravanje tokom finansijske godine.
- (3) Izjava o jemstvu se sastavlja prema priloženom primjeru u **ANEKSU B** uz ovaj Okvirni sporazum.
- (4) Ukoliko potvrde koje se odnose na djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole i zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija koje treba dati kroz Izjavu o jemstvu ne mogu da se dobiju, Nacionalni službenik za ovjeravanje je dužan da obavijesti Komisiju, uz kopiju Službeniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i mogućim posljedicama kao i o mjerama preduzetim za ispravku situacije i zaštitu interesa Zajednice.

Član 18 Utvrđivanje izvještaja i mišljenja organa nadležnog za reviziju i shodno postupanje Nacionalnog službenika za ovjeravanje i Komisije

- (1) U zavisnosti od detaljnih funkcija i odgovornosti revizorskog organa definisanih u **ANEKSU A** uz ovaj Okvirni sporazum, revizorski organ će utvrditi naročito sljedeće izvještaje i mišljenja:
  - a) Godišnji izvještaj o revizorskim aktivnostima prema modelu iz **ANEKSA C** uz ovaj Okvirni sporazum;
  - b) Godišnje mišljenje revizora o sistemu upravljanja i kontrole prema modelu iz **ANEKSA D** uz ovaj Okvirni sporazum;
  - c) Godišnje mišljenje revizora o završnom izvještaju o troškovima za zatvaranje programa ili djelova programa prema modelu iz **ANEKSA E** uz ovaj Okvirni sporazum.
- (2) Poslije prijema godišnjeg izvještaja o revizorskim aktivnostima i godišnjeg mišljenja revizora iz stava 1, Nacionalni službenik za ovjeravanje:
  - a) odlučuje da li su potrebna bilo koja poboljšanja u sistemima upravljanja i kontrole, evidentira odluke u tom smislu i obezbjeđuje blagovremeno sprovođenje tih poboljšanja;
  - b) vrši neophodna usklađivanja u zahtjevima za plaćanja koja se šalju Komisiji.
- (3) Komisija može da odluči bilo da sama preduzme radnje praćenja kao odgovor na izvještaje i mišljenja, na primjer iniciranjem finansijskog korektivnog postupka, ili da zahtijeva da Korisnik pokrene postupak, obavještavajući nacionalnog službenika za ovjeravanje i službenika nadležnog za akreditaciju o svojoj odluci.

ODJELJAK IV OPŠTA PRAVILA FINANSIJSKE POMOĆI ZAJEDNICE

Član 19 Podobnost troškova

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, uprkos akreditaciji od strane Službenika nadležnog za akreditaciju i Nacionalnog službenika za ovjeravanje, potpisani ugovori i dodaci, nastali troškovi i izvršena plaćanja od strane nacionalnih vlasti neće biti podobni za finansiranje u okviru IPA programa prije nego što Komisija prenese upravljanje na date strukture i organe. Krajnji datum za podobnost troškova utvrđuje se u Sporazumima o finansiranju, po potrebi.
- (2) Odstupanjem od stava 1,

- a) tehnička pomoć dobijena kao podrška za uspostavljanje sistema upravljanja i kontrole može da bude prihvatljiva prije početnog prenosa ovlašćenja za upravljanje, za troškove koji nastanu posle 1. januara 2007. godine;
  - b) troškovi koji nastanu poslije upućivanja poziva za podnošenje prijedloga ili poziva za podnošenje ponuda mogu takođe da budu prihvatljivi ukoliko poziv bude upućen prije početnog prenosa ovlašćenja za upravljanje, ukoliko se to prvo prenošenje ovlašćenja za upravljanje izvrši u okviru rokova koji su definisani u rezervnoj klauzuli koja treba da se unese za date operacije odnosno pozive i ukoliko se dobije prethodna saglasnost Komisije za data dokumenta. Pozivi za podnošenje prijedloga ili ponuda mogu da budu poništeni ili modifikovani u zavisnosti od odluke o prenošenju ovlašćenja upravljanja.
- (3) Troškovi koji se finansiraju u okviru programa IPA nijesu predmet nijednog drugog finansiranja iz budžeta Zajednice.
- (4) Osim stavova od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o podobnosti troškova mogu da budu definisana i Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

Član 20   Vlasništvo nad kamatom

Kamata zarađena na bilo kojem od računa u eurima koji se odnose na pojedine komponente ostaje u vlasništvu Korisnika. Kamata nastala finansiranjem programa od strane Zajednice knjiži se isključivo na taj program, a smatra se kao sredstvo za Korisnika u obliku nacionalnog javnog doprinosa i prikazuje se Komisiji u trenutku završnog zatvaranja programa.

Član 21   Tok revizije

Nacionalni službenik za ovjeravanje brine se da sve relevantne informacije budu dostupne kako bi se u svakom trenutku osigurao dovoljno dobar tok revizije. Te informacije uključuju dokumentovane dokaze o odobrenju zahtjeva za plaćanje, knjiženju i plaćanju takvih zahtjeva, te o obradi avansa, garancija i dugova.

Član 22   Intenzitet pomoći i stopa doprinosa Zajednice

- (1) Doprinos Zajednice obračunava se u odnosu na prihvatljive troškove, kao što je određeno u II dijelu Uredbe o sprovođenju IPA za svaku komponentu programa IPA.
- (2) Odlukama o finansiranju kojima se usvajaju godišnji ili višegodišnji programi za svaku komponentu programa IPA određuje se najviši indikativni iznos doprinosa Zajednice i shodno tome najviša stopa za svaku liniju prioriteta.

ODJELJAK V   OPŠTA PRAVILA ZA SPROVOĐENJE

Član 23   Pravila o nabavci

- (1) Pomoć u okviru svih komponenti IPA vodi se u skladu sa pravilima za spoljnu pomoć koja su sadržana u Finansijskoj uredbi. To se ne odnosi na pomoć koja se sprovodi na osnovu prelaznih aranžmana člana 99 Uredbe o sprovođenju programa IPA u onom dijelu programa koji se ostvaruje na teritoriji država članica, osim ako država članica učesnica nije odlučila drukčije.
- (2) Rezultati postupaka nadmetanja objavljuju se u skladu sa pravilima iz prethodnog stava 1 i na način koji je detaljnije naveden u članu 24, stav 3 ovog Sporazuma.
- (3) Pravila za učestvovanje i porijeklo navedena u članu 19 Okvirne uredbe o programu IPA primjenjuju se na sve postupke dodjele ugovora u okviru programa IPA.

- (4) Svi ugovori o pružanju usluga, nabavci roba i ustupanju radova dodjeljuju se i sprovode se u skladu sa postupcima i standardnom dokumentacijom koju navodi i objavljuje Komisija za sprovođenje spoljnih operacija, a koja je na snazi u trenutku pokretanja predmetnog postupka, osima ako nije drukčije utvrđeno u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Član 24 Promovisanje i vidljivost

- (1) U slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja, informacije o programima i operacijama obezbjeđuje Komisija uz pomoć nacionalnog IPA koordinatora, po potrebi. U slučaju decentralizovanog upravljanja i u svim slučajevima za programe ili djelove programa unutar komponente prekogranične saradnje koji se ne sprovode kroz podijeljeno upravljanje, Korisnik, posebno nacionalni IPA koordinatorski, obezbjeđuje informacije o programima i operacijama i njihovo promovisanje. U slučaju podijeljenog upravljanja, države članice i Korisnik obezbjeđuju informacije o programima i operacijama i njihovo promovisanje. Informacije se usmjeravaju na građane i korisnike, sa ciljem naglašavanja uloge Zajednice i obezbjeđivanja transparentnosti.
- (2) U slučaju decentralizovanog upravljanja, operativne strukture su odgovorne za organizovanje objavljivanja popisa krajnjih korisnika, naziva operacija i iznosa finansiranja iz sredstava Zajednice alociranih na operacije dodjelom bespovratnih sredstava na sljedeći način:
- a) Promovisanje se obavlja prema standardnoj prezentaciji, na za to određenom i lako dostupnom mjestu na internet stranicama Korisnika. Ukoliko takva promocija putem interneta nije moguća, informacije se objavljuju bilo kojim drugim odgovarajućim sredstvom, uključujući nacionalni službeni list.
  - b) Promovisanje se vrši tokom prvih šest mjeseci u godini nakon zatvaranja budžetske godine prema kojoj su sredstva dodijeljena Korisniku.
  - c) Korisnik je dužan da Komisiji dostavi adresu mjesta promovisanja. Ukoliko se informacije objavljuju na neki drugi način, Korisnik je dužan da Komisiji dostavi potpune podatke o korišćenim sredstvima.
  - d) Operativne strukture dužne su da osiguraju da krajnji korisnik bude informisan o tome da prihvatanje sredstava ujedno predstavlja i prihvatanje njihovog uključivanja na ovaj objavljeni popis korisnika. Svi lični podaci sadržani u ovom popisu svakako se obrađuju u skladu sa zahtjevima Uredbe (EZ) br. 45/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. decembra 2000. godine o zaštiti osoba pri obradi ličnih podataka u ustanovama i tijelima Zajednice i o slobodnom protoku takvih podataka ⁽⁵⁾, i uz propisno poštovanje zahtjeva sigurnosti.
- (3) U slučaju decentralizovanog upravljanja, nadležna tijela pripremaju obavještenje o dodjeli ugovora, nakon potpisivanja ugovora, i šalju ga Komisiji radi objavljivanja. Obavještenje o dodjeli ugovora može objaviti i Korisnik u odgovarajućim nacionalnim publikacijama.
- (4) Komisija i nadležne nacionalne, regionalne ili lokalne vlasti Korisnika ugovaraju usklađen niz aktivnosti radi dostupnosti i promovisanja u Crnoj Gori informacija o pomoći u okviru programa IPA. Postupci za sprovođenje tih aktivnosti navode se u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

---

⁵ Sl. list L 8, od 12. januara 2001, str. 1

- (5) Sprovođenje aktivnosti iz stava 4 je odgovornost krajnjih korisnika, a može se financirati iz iznosa opredijeljenog za date programe ili operacije.

Član 25 Odobranje olakšica za realizaciju programa i izvršenje ugovora

- (1) U cilju osiguranja djelotvorne realizacije programa u okviru programa IPA, Korisnik je dužan da preduzme sve potrebne mjere kako bi osigurao:
- a) da u slučaju tenderskih postupaka radi pružanja usluga, nabavke roba ili ustupanja radova fizička ili pravna lica kvalifikovana za učešće u postupcima nadmetanja u skladu sa članom 23 ovog Sporazuma imaju pravo na privremeni smještaj i boravak tamo gdje to značaj ugovora opravdava. To se pravo stiče tek nakon što je objavljen poziv na dostavljanje ponuda, a uživa ga tehničko osoblje potrebno za sprovođenje istraživanja i drugih mjera koje prethode izradi ponuda. To pravo prestaje mjesec dana nakon odluke o dodjeli ugovora;
  - b) da se osoblju koje učestvuje u aktivnostima koje finansira Zajednica i članovima njihovih najužih porodica ne mogu odobriti manje povoljne pogodnosti, povlastice i izuzeća od onih koji se obično odobravaju ostalom međunarodnom osoblju zaposlenom u Crnoj Gori, na osnovu bilo kojeg drugog bilateralnog ili multilateralnog sporazuma ili aranžmana za pomoć i tehničku suradnju;
  - c) da se osoblju koje učestvuje u aktivnostima koje finansira Zajednica i članovima njihovih najužih porodica dopusti ulazak u Crnu Goru, njihovo nastanjivanje u Crnoj Gori, rad i odlazak iz Crne Gore, kako to priroda predmetnog ugovora opravdava;
  - d) izdavanje svih dozvola potrebnih za uvoz roba, prije svega profesionalne opreme, potrebnih za izvođenje predmetnog ugovora, u skladu sa postojećim zakonima, pravilima i propisima Korisnika;
  - e) da će uvoz koji se obavlja u okviru instrumenta IPA biti oslobođen carina, uvoznih dažbina i drugih fiskalnih troškova;
  - f) izdavanje svih dozvola potrebnih za ponovni izvoz gore pomenutih roba, nakon što predmetni ugovor bude u potpunosti izvršen;
  - g) izdavanje odobrenja za uvoz ili kupovinu deviza potrebnih za sprovođenje predmetnog ugovora i primjena nacionalnih propisa o deviznoj kontroli na nediskriminatorni način prema izvođačima, bez obzira na njihovu nacionalnost ili sjedište poslovanja;
  - h) izdavanje svih dozvola potrebnih za iznošenje iz zemlje sredstava primljenih u vezi sa aktivnošću koja se finansira u okviru programa IPA, u skladu sa propisima o deviznoj kontroli u Crnoj Gori.
- (2) Korisnik je dužan da osigura punu saradnju svih relevantnih tijela. On obeubjeđuje i pristup preduzećima u državnom vlasništvu i ostalim državnim institucijama, koje učestvuju ili su neophodne u realizaciji programa ili izvršenju ugovora.

Član 26 Pravila o porezima, carinskim dažbinama i drugim fiskalnim troškovima

- (1) Osim u slučaju kada je drugačije određeno u Sektorskom sporazumu ili Sporazumu o financiranju, porezi, carinske i uvozne dažbine ili drugi troškovi s jednakim dejstvom ne finansiraju se iz sredstava programa IPA.
- (2) Primjenjuju se sljedeće detaljne odredbe:
  - a) Carinske dažbine, uvozne dažbine, porezi ili fiskalni troškovi s jednakim dejstvom u slučaju uvoza robe na osnovu ugovora koji se finansira sredstvima Zajednice ne finansiraju se iz sredstava programa IPA. Uvezena roba o kojoj je riječ propušta se od mjesta ulaska u Crnu Goru da bi bila isporučena izvođaču, shodno odredbama predmetnog ugovora, i da bi se mogla odmah koristiti za potrebe redovnog izvršavanja ugovora, zanemarujući pri tom bilo kakva odlaganja ili sporove oko naplate pomenutih dažbina, poreza ili troškova;
  - b) Ugovori o pružanju usluga, nabavci roba ili izvođenju radova koje realizuju izvođači registrovani u Crnoj Gori ili strani izvođači, a koji se finansiraju iz sredstava Zajednice, u Crnoj Gori ne podliježu plaćanju poreza na dodatu vrijednost, taksi za ovjeru ili upis dokumentacije, odnosno fiskalnih opterećenja sa jednakim dejstvom, bilo da takva opterećenja već postoje ili će se tek uvesti. Izvođači iz EZ oslobođeni su plaćanja poreza na dodatu vrijednost (PDV) za pružene usluge, isporučenu robu i/ili radove koje su izvršili na osnovu ugovora sa EZ uz pravo izvođača na prebijanje ili oduzimanje ulaznog PDV plaćenog u vezi sa pruženim uslugama, isporučenom robom i/ili izvršenim radovima od ukupnog PDV koji su oni naplatili za bilo koju od svojih drugih transakcija. Ukoliko izvođači iz EZ nijesu u mogućnosti da iskoriste ovu mogućnost, imaju pravo na povraćaj PDV, plaćenog u Crnoj Gori, neposredno od poreskih organa po podnošenju pismenog zahtjeva uz priloženu potrebnu dokumentaciju koja je neophodna po nacionalnom/lokalnom zakonu za povraćaj i uz ovjereni primjerak predmetnog ugovora s EZ.

U smislu ovog Okvirnog sporazuma, termin „izvođač iz EZ“ tumači se kao fizičko ili pravno lice, koje pruža usluge i/ili isporučuje robu i/ili izvodi radove i/ili realizuje donaciju na osnovu ugovora sa EZ. Termin „izvođač iz EZ“ obuhvata i savjetnike angažovane za pretpristupni period, koji se još nazivaju i rezidentni savjetnici za programe „bratimljenja“ („twinning“), kao i stručnjake uključene u „twinning“ sporazume ili ugovore. Termin „ugovor sa EZ“ podrazumijeva svaki pravno obavezujući dokument putem kojeg se neka aktivnost finansira u okviru IPA programa, a kojeg potpisuje EZ ili Korisnik.

Za ove izvođače važe proceduralne povlastice koje su najmanje jednake onima koje se primjenjuju na izvođače po osnovu bilo kojeg drugog bilateralnog ili multilateralnog sporazuma ili aranžmana o pomoći i tehničkoj saradnji.

- c) Dobit i/ili prihodi koji nastanu iz ugovora sa EZ, oporezuju se u Crnoj Gori u skladu sa nacionalnim/lokalnim poreskim sistemom. Međutim, fizička i pravna lica, uključujući osoblje privremeno nastanjeno izvan svoje zemlje, iz država članica Evropske unije ili drugih država prihvatljivih u okviru IPA, koja izvršavaju ugovore koji se finansiraju sredstvima Zajednice, oslobođena su tih poreza u Crnoj Gori.
- d) Lične stvari i kućni predmeti koji se uvoze za ličnu upotrebu fizičkih lica (i članova njihove najuže porodice), osim lokalno zaposlenih, koji obavljaju poslove definisane u ugovorima o tehničkoj saradnji, oslobođene su plaćanja carinskih dažbina, uvoznih dažbina, poreza i drugih fiskalnih troškova s jednakim dejstvom, s tim da navedene lične stvari i kućni predmeti budu ili ponovno izvezeni ili otuđeni u državi, u skladu s propisima koji su na snazi u Crnoj Gori nakon prestanka ugovora.

Član 27

Nadzor, kontrola i revizija Komisije i Evropskog revizorskog suda

- (1) Svi Sporazumi o finansiranju kao i iz njih proizašli programi i ugovori podliježu nadzoru i finansijskoj kontroli od strane Komisije, uključujući Evropsku kancelariju protiv pronevjere (European Anti-Fraud Office, OLAF) i revizije Evropskog revizorskog suda. To uključuje pravo Delegacije Komisije u Crnoj Gori da preduzme mjere *ex-ante* kontrole nad tenderskim i ugovornim postupcima koje sprovode predmetne operativne strukture, sve dok se od *ex-ante* kontrole ne odustane u skladu sa članom 16 ovog Sporazuma. Propisno ovlašćeni zastupnici ili predstavnici Komisije i OLAF-a imaju pravo da izvrše sve tehničke i finansijske provjere koje Komisija i OLAF smatraju neophodnim da bi pratili sprovođenje programa uključujući obilasku lokacija i prostorija u kojima se sprovode aktivnosti finansirane iz sredstava Zajednice. Komisija o takvim misijama unaprijed izvještava nadležna nacionalna tijela.
- (2) Korisnik je dužan da dostavi sve informacije i dokumente koji se od njega zatraže, uključujući sve kompjuterizovane podatke i da preduzme sve odgovarajuće mjere kako bi olakšao rad osobama koje su zadužene za obavljanje revizije ili inspekcije.
- (3) Korisnik je dužan da vodi odgovarajuću evidenciju i račune pomoću kojih usluge, roba, radovi i donacije koje se finansiraju na osnovu predmetnog Sporazuma o finansiranju mogu da se identifikuju u skladu sa sigurnim računovodstvenim postupcima. Korisnik je takođe dužan da osigura da zastupnici ili predstavnici Komisije, uključujući OLAF, imaju pravo pregleda ukupne relevantne dokumentacije i računa koji se odnose na stavke koje se finansiraju na osnovu predmetnog Sporazuma o finansiranju i da pomogne Evropskom revizorskom sudu da izvrši revizije vezane za korišćenje sredstava Zajednice.
- (4) Da bi obezbijedila efikasnu zaštitu finansijskih interesa Zajednice, Komisija, uključujući OLAF, može takođe izvršiti provjere i preglede na osnovu dobijene dokumentacije i na licu mjesta u skladu sa proceduralnim odredbama Uredbe Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/1996 od 11. novembra 1996 ⁽⁶⁾. Ove provjere i pregledi biće pripremljeni i izvedeni u bliskoj saradnji sa nadležnim organima koje odredi Korisnik i koji će na vrijeme biti obaviješteni o predmetu, svrsi i pravnoj utemeljenosti ovih provjera i pregleda, kako bi mogli da obezbijede svu potrebnu pomoć. Korisnik će odrediti službu koja će pružati pomoć na zahtjev OLAF-a u izvođenju istraga u skladu sa Uredbom Savjeta (EZ, Euratom) br. 2185/1996. Ukoliko Korisnik želi, provjere i pregledi na licu mjesta mogu da se vrše zajedno sa njima. Tamo gdje se učesnici u djelatnostima koje finansira Zajednica protive provjerama i pregledima na licu mjesta, Korisnik će, postupajući u skladu sa nacionalnim pravilima, pružiti Komisiji/inspektorima OLAF-a pomoć koja im je neophodna kako bi im se omogućilo da izvrše svoju dužnost u vršenju provjera ili pregleda na licu mjesta.

Komisija/OLAF će obavijestiti Korisnika što je prije moguće o svim činjenicama ili sumnjama koje se odnose na nepravilnost koju su zapazili tokom obavljanja provjera ili pregleda na licu mjesta. U svakom slučaju, Komisija/OLAF će morati da obavijeste gore pomenuti organ o rezultatima takvih provjera i pregleda.
- (5) Prethodno opisane kontrole i revizije primjenjuju se na sve izvođače i pod-izvođače koji su primili finansijska sredstva Zajednice, uključujući sve prateće informacije koje se mogu naći u dokumentima Nacionalnog fonda Korisnika koji se tiču nacionalnog doprinosa.
- (6) Ne dovodeći u pitanje odgovornosti Komisije i Evropskog revizorskog suda, račune i aktivnosti Nacionalnog fonda i, gdje je primjenjivo, operativnih struktura može, po nahođenju Komisije, da provjerava sama Komisija ili strani revizor kojeg je Komisija imenovala.

Član 28   Sprječavanje nepravilnosti i prevare, mjere protiv korupcije

⁶ Sl. list L 292, od 15. novembra 1996, str. 2

⁷ Sl. list L 371, od 27. decembra 2006, str. 4

- (1) Korisnik je dužan da osigura sprovođenje istrage i djelotvorno postupanje u slučajevima kada postoji sumnja u prevaru i nepravilnosti i da osigura funkcionisanje mehanizma kontrole i izvještavanja koji je isti kao onaj predviđen u Uredbi Komisije (EZ) br. 1828/2006 od 8. decembra 2006.⁽⁷⁾., Komisija mora bez oklijevanja biti obaviještena u slučaju da postoji sumnja u prevaru ili nepravilnost.
- (2) Takođe, Korisnik će preduzeti sve odgovarajuće mjere da spriječi i da se suprotstavi bilo kojoj aktivnoj ili pasivnoj korupciji u bilo kojoj fazi postupka nabavke ili dodjeljivanja bespovratnih sredstava, kao i tokom sprovođenja odgovarajućih ugovora.
- (3) Korisnik će, uključujući osoblje odgovorno za sprovođenje djelatnosti koje finansira Zajednica, preduzeti sve mjere predostrožnosti koje su neophodne kako bi se izbjegao rizik sukoba interesa i odmah će obavijestiti Komisiju o bilo kakvom sukobu interesa ili situaciji koji bi mogla da prouzrokuje takav sukob.
- (4) Primjenjivaće se sljedeće definicije:
  - a) *Neppravilnost* označava bilo koje kršenje odredbe primjenjivih propisa i ugovora koje proizlazi iz radnje ili propusta privrednog subjekta, a koje ima, ili može imati, dejstvo na opšti budžet Evropske unije kroz neopravdanu troškovnu stavku.
  - b) *Prevara* označava bilo koju namjernu radnju ili propust koji se odnosi na: korišćenje ili dostavljanje lažnih, netačnih ili nepotpunih izvještaja ili dokumenata, koje kao svoje dejstvo ima protivpravno prisvajanje ili zadržavanje sredstava iz opšteg budžeta Evropskih zajednica ili budžeta kojima upravljaju Evropske zajednice ili neko drugi u njihovo ime; prikrivanje informacija čime se krši određena obaveza sa istim dejstvom; nenamjensko korišćenje tih sredstava.
  - c) *Aktivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja kojom se službenom licu, za njega ili za treće lice, obećava ili daje, neposredno ili putem posrednika, materijalnu korist bilo koje vrste kako bi djelovao ili se uzdržao od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljao svoje funkcije suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.
  - d) *Pasivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja službenog lica koje neposredno ili putem posrednika, traži ili prima bilo kakvu vrstu materijalne koristi, za sebe ili za treće lice, ili prihvata obećanje takve prednosti, kako bi djelovalo ili se uzdržalo od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljalo svoju funkciju suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.

Član 29 Nadoknada novčanih sredstava u slučaju nepravilnosti ili prevare

- (1) Svaki dokazani slučaj nepravilnosti ili prevare koji bude otkriven u bilo kojem trenutku tokom ostvarivanja pomoći u okviru IPA programa ili kao rezultat revizije, dovešće do nadoknade novčanih sredstava Komisiji od strane Korisnika.
- (2) Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da vrati doprinos Zajednice isplaćen Korisniku od onih koji su počinili nepravilnost, prevaru ili korupciju ili imali koristi od nje, u skladu sa nacionalnim postupcima povraćaja. Činjenica da Nacionalni službenik za ovjeravanje nije uspio da povrati sva sredstva ili dio sredstava ne sprječava Komisiju da ta sredstva nadoknadi od Korisnika.

Član 30 Finansijske korekcije

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, da bi se obezbijedilo da se novčana sredstva koriste u skladu sa primjenjivim pravilima, Komisija primjenjuje postupak saldiranja računa ili mehanizme finansijske korekcije u skladu sa članom 53b(4) i 53c(2) Finansijske uredbe i u skladu sa detaljnim objašnjenjem u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.
- (2) Do finansijske korekcije može doći usljed:
  - utvrđivanja određene nepravilnosti, uključujući prevaru;
  - utvrđivanja slabosti ili nedostatka u sistemima upravljanja i kontrole Korisnika.
- (3) Ako Komisija ustanovi da su troškovi u okviru programa obuhvaćenih mehanizmima IPA nastali kršenjem primjenjivih pravila, ona odlučuje koji iznosi treba da budu izuzeti iz finansiranja iz sredstava Zajednice.
- (4) Obračun i utvrđivanje takvih korekcija, kao i predmetnih nadoknada, vrši Komisija, u skladu sa kriterijumima i postupcima iz članova 32, 33 i 34 ovog Sporazuma. Osim ovog Okvirnog sporazuma, primjenjuju se i odredbe o finansijskim korekcijama koje su definisane u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Član 31 Finansijska usklađivanja

U slučaju decentralizovanog upravljanja, Nacionalni službenik za ovjeravanje, koji u prvoj instanci snosi odgovornost za istraživanje nepravilnosti, sprovodi finansijska usklađivanja u slučajevima gdje su otkrivene nepravilnosti ili propusti u operacijama ili operativnim programima, otkazivanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice predmetnim aktivnostima ili operativnim programima. Nacionalni službenik za ovjeravanje uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i finansijski gubitak za doprinos Zajednice.

Član 32 Kriterijumi za vršenje finansijskih korekcija

- (1) Komisija može da izvrši finansijske korekcije, poništavanjem cjelokupnog ili dijela doprinosa Zajednice koji se odnosi na program, u situacijama iz člana 30(2) ovog Sporazuma.
- (2) U slučaju utvrđivanja pojedinačnih nepravilnosti, Komisija uzima u obzir sistemsku prirodu nepravilnosti prilikom odlučivanja o tome da li treba primijeniti paušalne ispravke, precizne ispravke ili ispravke zasnovane na ekstrapolaciji nalaza. Za Komponentu ruralnog razvoja, kriterijumi za finansijske ispravke navedeni su u Sporazumu o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Prilikom odlučivanja o iznosu ispravke, Komisija uzima u obzir vrstu i težinu nepravilnosti i/ili stepen i finansijske implikacije slabosti ili nedostataka utvrđenih u sistemu upravljanja i kontrole u odnosnom programu.

Član 33 Postupak za finansijske korekcije

- (1) Prije donošenja odluke o finansijskoj korekciji, Komisija obavještava Nacionalnog službenika za ovjeravanje o svojim privremenim zaključcima i zahtijeva njegove komentare u roku od dva mjeseca.

U slučaju da Komisija predloži finansijsku korekciju na osnovu ekstrapolacije ili paušalne stope, Korisniku se daje mogućnost da utvrdi stvarni stepen nepravilnosti provjerom predmetne dokumentacije. U dogovoru sa Komisijom, Korisnik može ograničiti obim ove provjere na odgovarajuću mjeru ili uzorak predmetne dokumentacije. Osim u propisno opravdanim slučajevima, vrijeme dopušteno za ovu provjeru ne smije biti duže od dva mjeseca nakon dvomjesečnog razdoblja iz prvog pod-stava.

- (2) Komisija je dužna da razmotri sve dokaze koje Korisnik dostavi u okviru vremenskih rokova, pomenutih u stavu 1.
- (3) Komisija će nastojati da donese odluku o finansijskoj korekciji u roku do šest mjeseci nakon otvaranja postupka iz stava 1.

Član 34 Povraćaj sredstava

- (1) Svaki povraćaj sredstava u opšti budžet Evropske unije izvršava se prije datuma dospjeća navedenog u nalogu za povraćaj sredstava, sastavljenom u skladu s članom 72 Finansijske uredbe. Datum dospjeća je zadnji dan drugog mjeseca nakon izdavanja naloga.
- (2) Svako kašnjenje povraćaja sredstava uzrokuje nastanak kamate zbog kašnjenja s plaćanjem, počev od datuma dospjeća i zaključno na datum stvarnog plaćanja. Stopa takve kamate je jedan i po procentualnih poena iznad stope koju primjenjuje Evropska centralna banka u svojim glavnim poslovima refinansiranja, na prvi radni dan u mjesecu u kojem pada datum dospjeća.

Član 35 Ponovno korišćenje doprinosa Zajednice

- (1) Sredstva iz doprinosa Zajednice koja su otkazana poslije finansijskih korekcija, u skladu sa članom 30, uplaćuju se u budžet Zajednice, uključujući i kamatu na njih.
- (2) Doprinos koji je otkazan ili vraćen, u skladu sa članom 31 ovog Sporazuma, ne može se ponovo koristiti za aktivnost ili aktivnosti koje su bile predmet povraćaja ili usklađivanja, niti, u slučaju kada su povraćaj ili usklađivanje izvršeni zbog sistemske nepravilnosti, za postojeće aktivnosti u okviru cijele ili dijela linije prioriteta u kojoj se sistemska nepravilnost pojavila.

Član 36 Praćenje u slučaju decentralizovanog upravljanja, odbori za monitoring

- (1) U slučaju decentralizovanog upravljanja, Korisnik je dužan da, u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu prvog sporazuma o finansiranju, uspostavi odbor za monitoring IPA programa, u saglasnosti sa Komisijom, da bi se obezbijedila usklađenost i koordinacija u sprovođenju komponenti IPA programa.
- (2) Odboru za monitoring IPA programa pomažu sektorski odbori za monitoring uspostavljeni u okviru komponenti IPA programa. Oni su vezani za programe ili komponente. Mogu uključivati predstavnike civilnog društva, gdje je to prikladno. Detaljnija pravila mogu biti predviđena u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.
- (3) Odbor za monitoring IPA programa dužan je da se uvjeri u sveukupnu djelotvornost, kvalitet i usklađenost sprovođenja svih programa i aktivnosti u pravcu ostvarivanja ciljeva iz višegodišnjih indikativnih planskih dokumenata i sporazuma o finansiranju.
  - (a) Odbor za monitoring IPA programa može Komisiji, Nacionalnom IPA koordinatorskom odboru i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje predlagati mjere za obezbjeđenje usklađenosti i koordinacije između programa i aktivnosti koje se sprovode u okviru raznih komponenti, kao i sve korektivne mjere u komponentama, potrebne za obezbjeđenje ostvarenja opštih ciljeva pružene pomoći, i radi povećanja ukupne djelotvornosti. Može i relevantnom sektorskom odboru(ima) za monitoring predlagati odluke o korektivnim mjerama da bi se obezbijedilo postizanje pojedinačnih ciljeva programa i povećala djelotvornost pomoći pružene u okviru programa ili predmetne(ih) komponente(i) IPA programa;

- (b) Odbor za monitoring IPA programa usvaja svoj interni poslovnik u skladu sa mandatom odbora za monitoring koji utvrđuje Komisija, a unutar institucionalnog, zakonodavnog i finansijskog okvira Crne Gore;
- (c) Osim ako drugačije nije određeno u mandatu Odbora za monitoring koji utvrđuje Komisija, primjenjuju se sljedeće odredbe:
  - aa) Članstvo Odbora za monitoring IPA programa uključuje predstavnike Komisije, Nacionalnog IPA koordinatora, Nacionalnog službenika za ovjeravanje, predstavnike operativnih struktura i strateškog koordinatora.
  - bb) Predstavnik Komisije i Nacionalni IPA koordinador ko-predsjedavaju na sastancima odbora za monitoring IPA programa.
  - cc) Odbor za monitoring IPA programa sastaje se najmanje jednom godišnje. Povremeno se mogu sazivati i sastanci na tematskoj osnovi.

Član 37 Praćenje u slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja

U slučaju centralizovanog i zajedničkog upravljanja, Komisija može preduzeti sve mjere koje smatra neophodnim da bi pratila programe o kojima je riječ. U slučaju zajedničkog upravljanja, ove radnje mogu da se vrše zajedno sa dotičnom(im) međunarodnom(im) organizacijom(ama).

Član 38 Godišnji i završni izvještaji o realizaciji

- (1) Operativne strukture sastavljaju sektorski godišnji izvještaj i sektorski završni izvještaj o realizaciji programa za koje su odgovorne, u skladu sa postupcima koji su definisani za svaku pojedinu komponentu IPA programa u II dijelu Uredbe o sprovođenju IPA programa.

Sektorski godišnji izvještaji o realizaciji obuhvataju finansijsku godinu. Sektorski završni izvještaji o realizaciji obuhvataju čitavo razdoblje realizacije, a mogu uključiti i posljednji sektorski godišnji izvještaj.

- (2) Izvještaji iz stava 1 šalju se Nacionalnom IPA koordinadoru, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Komisiji, pošto ih pregleda sektorski odbor za monitoring.
- (3) Na osnovu izvještaja iz stava 1, Nacionalni IPA koordinador, nakon provjere od strane odbora za monitoring IPA programa, šalje Komisiji i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje godišnje i završne izvještaje o realizaciji pomoći koja se pruža na osnovu Uredbe o sprovođenju IPA programa.
- (4) Godišnji izvještaj o realizaciji iz stava 3, koji se šalje do 31. avgusta svake godine, a prvi put u 2008. godini, predstavlja sintezu raznih sektorskih godišnjih izvještaja, sačinjenih u okviru raznih komponenti i obuhvata informacije o:
  - a) postignutom napretku u realizaciji pomoći Zajednice, u odnosu na prioritete utvrđene u višegodišnjem indikativnom planskom dokumentu i različitim programima;
  - b) finansijskom sprovođenju pomoći Zajednice.
- (5) Završni izvještaj o realizaciji iz stava 3 odnosi se na cijeli period realizacije, a može da obuhvata i posljednji godišnji izvještaj pomenut u stavu 4.

Član 39 Zatvaranje programa u okviru decentralizovanog upravljanja

- (1) Nakon što Komisija od Korisnika primi zahtjev za konačnu isplatu, program se smatra zatvorenim čim se dogodi jedno od sljedećeg:

- Plaćanje preostalog iznosa koji je Komisija dužna da plati;
  - Izdavanje naloga za povraćaj sredstava od strane Komisije;
  - Oslobođanje od obaveze trošenja sredstava od strane Komisije.
- (2) Završetak programa ne dovodi u pitanje pravo Komisije da kasnije pristupi finansijskim korekcijama.
- (3) Završetak programa ne mijenja obavezu Korisnika da nastavi da čuva prateću dokumentaciju.
- (4) Osim u stavovima od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o završetku programa mogu da se definišu u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

Član 40 Zatvaranje programa u okviru centralizovanog i zajedničkog upravljanja

- (1) Program je zatvoren kada su svi ugovori i donacije koje se finansiraju iz ovog programa zaključeni.
- (2) Poslije prijema zahtjeva za posljednju isplatu, ugovor ili donacija se smatraju zaključenim, čim se dogodi jedno od sljedećeg:
- plaćanje posljednjeg iznosa koji je Komisija dužna da plati;
  - izdavanje naloga za povraćaj od strane Komisije poslije prijema zahtjeva za posljednju isplatu;
  - oslobođanje od obaveze trošenja od strane Komisije.
- (3) Zaključenje ugovora ili donacije ne dovodi u pitanje pravo Komisije da kasnije pristupi finansijskim korekcijama.
- (4) Osim u stavovima od 1 do 3 ovog člana, detaljnija pravila o završetku programa mogu da se definišu u Sporazumima o finansiranju ili Sektorskim sporazumima.

ODELJAK VI ZAVRŠNE ODREDBE

Član 41 Konsultacije

- (1) Sva pitanja koja se odnose na izvršavanje ili tumačenje ovog Okvirnog sporazuma predmet su konsultacija između Strana ugovornica i mogu dovesti, ako je potrebno, do izmjena i dopuna ovog Okvirnog sporazuma.
- (2) Ako se ne izvrši obaveza definisana u ovom Okvirnom sporazumu i ako se ne preduzmu blagovremene mjere kojim bi se to ispravilo, Komisija može obustaviti finansiranje aktivnosti u okviru IPA programa nakon konsultacije sa Korisnikom.
- (3) Korisnik se može u cjelini ili djelimično odreći sprovođenja aktivnosti u okviru IPA programa. Strane ugovornice utvrđuju pojedinosti navedenog odricanja razmjenom pisama.

Član 42 Usklađivanje razlika, arbitraža

- (1) Razlike nastale usljed tumačenja, djelovanja i sprovođenja ovog Okvirnog sporazuma, na bilo kojem i na svim nivoima učestvovanja, rješavaće se mirnim putem, konsultacijama, kao što je utvrđeno u članu 41.
- (2) U slučaju da se rješenje ne može postići mirnim putem, svaka Strana ugovornica može pitanje podnijeti na arbitražu u skladu s Izbornim pravilima o arbitraži između

međunarodnih organizacija i država, pri Stalnom arbitražnom sudu koja su na snazi na datum potpisivanja ovog Okvirnog sporazuma.

- (3) Jezik koji se koristi u arbitražnim postupcima je engleski. Organ koji vrši imenovanje je Generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda, na pismeni zahtjev koji podnosi neka od Strana ugovornica. Odluka arbitraže je obavezujuća za sve strane i ne uključuje pravo na žalbu.

Član 43 Sporovi sa trećim licima

- (1) Ne dovodeći u pitanje nadležnosti suda, koji je određen u ugovoru kao nadležni sud za sporove proistekle iz datog ugovora između ugovornih stranaka u njemu, Evropska komisija uživa na teritoriji države Crne Gore imunitet od parničnog i drugog zakonskog postupka u vezi sa bilo kojim sporom između Evropske zajednice i/ili Korisnika i trećeg lica, ili između trećih lica, koji se neposredno ili posredno odnosi na pružanje pomoći Zajednice Korisniku prema ovom Okvirnom sporazumu, osim do one mjere do koje se u konkretnom slučaju Evropska zajednica izričito odrekla svog imuniteta.
- (2) Korisnik je dužan da u bilo kojem sudskom ili upravnom postupku pred sudom, tribunalom ili upravnom instancom u Crnoj Gori brani taj imunitet i zauzme stav kojim se na pravi način uzimaju u obzir interesi Evropske komisije. Tamo gdje je to potrebno, Korisnik i Evropska komisija pristupiće konsultacijama o stavu koji treba zauzeti.

Član 44 Obavještenja

- (1) Sva komunikacija u vezi sa ovim Okvirnim sporazumom vršiće se u pismenoj formi i na engleskom jeziku. Svako saopštenje mora biti potpisano i dostavljeno kao originalni dokument ili putem faksa.
- (2) Sva komunikacija u vezi sa ovim Okvirnim sporazumom mora se slati na sljedeće adrese:

Za Komisiju:
European Commission
Directorate-General Enlargement

1049 Brussels
BELGIUM
Faks: +32 2 295.95.40

Za Korisnika:
Vlada Crne Gore
Potpredsjednik Vlade za
evropske integracije
Jovana Tomaševića bb
81000 Podgorica
CRNA GORA
Faks: +382 81 224 552

Član 45 Aneksi

Aneksi se smatraju sastavnim dijelom ovog Okvirnog sporazuma.

Član 46 Stupanje na snagu

Ovaj Okvirni sporazum stupa na snagu na dan kada Strane ugovornice jedna drugu pismeno obavijeste o prihvatanju istog u skladu sa postojećim unutrašnjim zakonodavstvom ili procedurom svake od Strana.

Član 47 Izmjene i dopune

Sve izmjene i dopune dogovorene između Strana ugovornica vršiće se u pismenoj formi i predstavljace dio ovog Sporazuma. Takve izmjene i dopune stupaju na snagu na datum koji odrede Strane ugovornice.

Član 48   Prestanak važenja

- (1)   Ovaj Okvirni sporazum ostaje na snazi na neodređeno vrijeme osim ako ga jedna od Strana ugovornica na raskine uz pismeno obavještenje.
- (2)   Po prestanku važenja ovog Okvirnog sporazuma, sva pomoć koja je u toku izvršenja sprovede se do svog završetka, u skladu sa Okvirnim sporazumom kao i svakim Sektorskim sporazumom i Sporazumom o finansiranju.

Član 49   Jezik

Ovaj Okvirni sporazum je sačinjen u dva primjerka na engleskom jeziku.

Potpisao/la, za Komisiju i u ime
Komisije

Potpisao/la, za Vladu i u ime
Vlade Crne Gore

G-din Pierre Mirel
Direktor
Generalni direktorat za proširenje

G-đa Gordana Đurović
Nacionalni IPA koordinator
Potpredsjednik Vlade za evropske integracije

Brisel,
Datum:

Podgorica,
Datum:

ANEKS A

Dodjela funkcija i zajedničkih odgovornosti strukturama, nadležnim organima i tijelima, u skladu sa članom 8 Okvirnog sporazuma, između Komisije i Vlade Crne Gore

Preliminarna napomena:

Ovaj popis pokazuje glavne funkcije i opšte odgovornosti predmetnih struktura, nadležnih organa i tijela. Popis ne treba smatrati konačnim. Dopunjava osnovni dio ovog Okvirnog sporazuma.

1) Službenik nadležan za akreditaciju (CAO)

- a) Službenika nadležnog za akreditaciju imenuje Korisnik. Službenik nadležan za akreditaciju je službenik visokog ranga u vladi ili državnoj administraciji Crne Gore.
- b) Službenik nadležan za akreditaciju je odgovoran za izdavanje, praćenje i suspendovanje ili povlačenje akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO).
  - i kao rukovodioca nacionalnog fonda, koji snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori i odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija;
  - i imajući u vidu sposobnost Nacionalnog službenika za ovjeravanje da ispuni obaveze koje su neophodne za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa.

Akreditacija Nacionalnog službenika za ovjeravanje odnosi se i na Nacionalni fond (NF).

Službenik nadležan za akreditaciju dužan je da Komisiju obavijesti o akreditaciji Nacionalnog službenika za ovjeravanje kao i da informiše Komisiju o svim promjenama u vezi sa akreditacijom Nacionalnog službenika za ovjeravanje. To uključuje dostavljanje svih relevantnih pratećih informacija na zahtjev Komisije.

- c) Prije akreditacije Nacionalnog službenika za ovjeravanje, Službenik nadležan za akreditaciju je dužan da se uvjeri da su ispunjeni primjenjivi zahtjevi iz člana 11 Uredbe o sprovođenju IPA programa. To uključuje provjeru usklađenosti sistema upravljanja i kontrole kojeg je Korisnik uspostavio radi djelotvornih kontrola, barem u onim oblastima koje su navedene u Dodatku Uredbe o sprovođenju IPA programa (kriterijumi za akreditaciju). Ovaj dodatak sadrži sljedeće opšte zahtjeve:
  - Kontrolno okruženje (uspostavljanje i upravljanje organizacijom i zaposlenima), što uključuje načela etike i integriteta, upravljanje i izvještavanje o nepravilnostima, planiranje broja zaposlenih, zapošljavanje, obuku i ocjenjivanje uključujući upravljanje osjetljivim mjestima, osjetljive funkcije i sukob interesa, uspostavljanje pravnih osnova za tijela i pojedince, formalno uspostavljanje odgovornosti, nadležnosti, delegirane nadležnosti i svih potrebnih povezanih ovlašćenja za sve poslove i položaje u cijeloj organizaciji);
  - Planiranje i upravljanje rizikom, što uključuje identifikaciju rizika, procjenu rizika i upravljanje rizikom, utvrđivanje ciljeva i alokaciju resursa shodno utvrđenim ciljevima, planiranje procesa realizacije;
  - Kontrolne aktivnosti (sprovođenje mjera), što uključuje postupke provjere, postupke za nadzor kroz odgovorno upravljanje poslovima delegiranim na podređene, uključujući godišnje izjave o jemstvu od podređenih aktera, pravila za svaku pojedinačnu vrstu nabavke i poziva na dostavljanje prijedloga, procedure koje uključuju kontrolne liste za svaki korak nabavke i poziva na dostavljanje prijedloga, pravila i procedure o javnosti, procedure isplata, procedure za nadzor izvršavanja sufinansiranja, proračunske (budžetske) procedure da bi se osigurala dostupnost sredstava, procedure za kontinuitet operacija, računovodstvene procedure, procedure usaglašavanja, izvještavanje o izuzecima, među njima o odstupanjima od

uobičajenih procedura odobrenih na odgovarajućem nivou, neodobrenim odstupanjima i utvrđenim propustima u kontroli, sigurnosne procedure, procedure arhiviranja, razdvajanje dužnosti i izvještavanje o slabostima interne kontrole;

- Aktivnosti praćenja (nadgledanje mjera), koje obuhvataju internu reviziju uz sastavljanje revizorskih izvještaja i preporuka, ocjena;
- Komunikacija (kojom se obezbjeđuje da svi akteri prime informacije koje su im neophodne da bi ispunili svoju ulogu), što obuvata redovne koordinacione sastanke između različitih organa kako bi se razmijenile informacije o svim aspektima planiranja i sprovođenja i redovno izvještavanje na svim odgovarajućim nivoima o efikasnosti i djelotvornosti interne kontrole.

2) Nacionalni IPA koordinator (NIPAC):

- a) Nacionalnog IPA koordinatora imenuje Korisnik. Nacionalni IPA koordinator je visoko pozicionirani službenik u Vladi ili državnoj upravi Korisnika.
- b) Nacionalni IPA koordinator zadužen je za sveukupnu koordinaciju pomoći u okviru IPA programa.
- c) Nacionalni IPA koordinator obezbjeđuje partnerstvo između Komisije i Korisnika i blisku vezu između opšteg procesa pridruživanja i korišćenja pretpristupne pomoći u okviru IPA programa. On će snositi ukupnu odgovornost za
  - usklađivanje i koordinaciju programa obezbijeđenih na osnovu IPA programa;
  - izradu godišnjih programa za Komponentu pomoći u tranziciji i izgradnje institucija na nacionalnom nivou;
  - koordinaciju učešća Korisnika u relevantnim programima prekogranične saradnje kako sa državama članicama tako i sa državama drugih Korisnika, kao i u programima transnacionalne, međuregionalne i saradnje u području morskog basena u okviru drugih instrumenata Zajednice. Nacionalni IPA koordinator može da delegira poslove koji se odnose na ovu koordinaciju na Koordinatora programa prekogranične saradnje.
- d) Nacionalni IPA koordinator izrađuje i, nakon što ih pregleda Odbor za monitoring IPA programa, dostavlja Komisiji godišnje i završne izvještaje o sprovođenju IPA programa, definisane u članu 38 ovog Okvirnog sporazuma i u članu 61(3) Uredbe o sprovođenju IPA programa. Kopiju ovih izvještaja dužan je da pošalje Nacionalnom službeniku za ovjeravanje.

3) Strateški koordinator:

- a) Strateškog koordinatora imenuje Korisnik kako bi obezbijedio koordinaciju Komponente regionalnog razvoja i Komponente razvoja ljudskih resursa pod nadležnošću Nacionalnog IPA koordinatora. Strateški koordinator je subjekt u okviru državne uprave Korisnika koji nije direktno uključen u realizaciju predmetnih komponenti.

B) Strateški koordinator vrši naročito sljedeće zadatke:

- koordinira pomoć koja je odobrena u okviru Komponente regionalnog razvoja i Komponente razvoja ljudskih resursa;
- pravi prijedlog okvira za usklađivanje strategija, koji je definisan u članu 154 Uredbe za sprovođenje IPA;
- obezbjeđuje koordinaciju između sektorskih strategija i programa.

4) Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO)

Nacionalnog službenika za ovjeravanje imenuje Korisnik. Nacionalni službenik za ovjeravanje je visoko pozicionirani službenik u Vladi ili državnoj upravi Korisnika.

Nacionalni službenik za ovjeravanje vrši sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:

a) kao rukovodilac nacionalnog fonda koji snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori i koji odgovara za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija, Nacionalni službenik za ovjeravanje naročito vrši sljedeće zadatke koji se odnose na ove odgovornosti:

- pružanje uvjerenja o ispravnosti i zakonitosti predmetnih transakcija;
- izrada i podnošenje Komisiji ovjerenih izvještaja o troškovima i zahtjeva za plaćanje; on snosi ukupnu odgovornost za tačnost zahtjeva za plaćanja i za prenos sredstava na operativne strukture i/ili krajnje korisnike;
- potvrda postojanja i tačnosti elemenata sufinansiranja;
- identifikacija i brzo saopštavanje svih nepravilnosti;
- vršenje finansijskih prilagođavanja koja su neophodna u vezi sa otkrivenim nepravilnostima, u skladu sa članom 50 Uredbe za sprovođenje IPA;
- osoba za kontakt o finansijskim informacijama koje se razmjenjuju između Komisije i Korisnika;

b) kao lice koje je odgovorno za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa, Nacionalni službenik za ovjeravanje naročito izvršava sljedeće zadatke u vezi sa ovim odgovornostima:

- odgovara za izdavanje, praćenje, suspendovanje i povlačenje akreditacije operativnih struktura;
- stara se o postojanju i djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja programima pomoći u okviru IPA programa;
- obezbjeđuje da sistem interne kontrole koji se odnosi na upravljanje novčanim sredstvima bude djelotvoran i efikasan;
- izvještava o sistemu upravljanja i kontrole;
- stara se o funkcionisanju propisnog sistema izvještavanja i informisanja;
- prati ispunjavanje nalaza iz revizorskih izvještaja, u skladu sa članom 18 ovog Okvirnog sporazuma i članom 30(1) Uredbe o sprovođenju IPA programa;
- odmah obavještava Komisiju, uz kopiju obavještenja Službeniku nadležnom za akreditaciju, o svim značajnim promjenama koje se odnose na sistem upravljanja i kontrole.

Kao nužna posljedica odgovornosti pod tačkom a) i b), Nacionalni službenik za ovjeravanje sačinjava godišnju Izjavu o jemstvu utvrđenu u članu 17 ovog Okvirnog sporazuma i u skladu sa **ANEKSOM B** uz ovaj Sporazum, koja sadrži:

a) potvrdu o djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole;

- b) potvrdu o zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija;
- c) informacije o svim promjenama u sistemima i kontrolama, i elemente pratećih računovodstvenih podataka.

Ako potvrde o djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole i zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija iz tačaka (a) i (b) ne mogu da se dobiju, Nacionalni službenik za ovjeravanje dužan je da obavijesti Komisiju, uz kopiju obavještenja Službeniku nadležnom za akreditaciju, o razlozima i potencijalnim posljedicama kao i o koracima koji su preduzeti da bi se stanje ispravilo i da bi se zaštitili interesi Zajednice.

5) Nacionalni fond (NF)

- a) Nacionalni fond je tijelo smješteno na nivou državnog ministarstva Korisnika koje je nadležno za centralni budžet i djeluje kao subjekt centralnog trezora.
- b) Nacionalni fond je zadužen za poslove finansijskog upravljanja programima pomoći u okviru IPA, pod nadležnošću Nacionalnog službenika za ovjeravanje.
- c) Nacionalni fond je naročito zadužen za organizaciju bankarskih računa, podnošenje zahtjeva za isplatu sredstava Komisiji, davanje odobrenja za prenos sredstava sa Komisije na operativne strukture ili na krajnje korisnike i podnošenje finansijskih izvještaja Komisiji.

6) Operativne strukture:

- a) Za svaku komponentu ili program u okviru IPA, formira se po jedna operativna struktura koja se bavi upravljanjem i realizacijom pomoći u okviru IPA. Operativna struktura je tijelo ili skup tijela unutar uprave Korisnika.
- b) Ova operativna struktura je odgovorna za upravljanje i sprovođenje pojedinačnih ili više IPA programa u skladu sa načelima dobrog finansijskog upravljanja. U tu svrhu, operativna struktura obavlja više funkcija u koje spada:
  - priprema godišnjih ili višegodišnjih programa;
  - praćenje realizacije programa i vođenje rada sektorskih odbora za monitoring definisanih u članu 36(2) ovog Okvirnog sporazuma i u članu 59 Uredbe za sprovođenje IPA, naročito kroz obezbjeđivanje dokumenata koji su potrebni za praćenje kvaliteta realizacije programa;
  - izrada sektorskih godišnjih i završnih izvještaja o realizaciji, definisanih u članu 38(1) i (2) ovog Okvirnog sporazuma i u članu 61(1) Uredbe o sprovođenju IPA i, nakon što ih pregleda sektorski Odbor za monitoring, dostavljanje istih Komisiji, Nacionalnom IPA koordinatorskom službeniku i Nacionalnom službeniku za ovjeravanje;
  - staranje o tome da se izbor i odobravanje operacija koje se finansiraju vrši u skladu sa kriterijumima i mehanizmima koji se odnose na date programe i da su te operacije u saglasnosti sa odgovarajućim pravilima Zajednice i nacionalnim pravilima;
  - uspostavljanje postupaka za čuvanje svih dokumenata koji se tiču troškova i revizije, koji su potrebni za adekvatnu kontrolu knjiženja;
  - organizovanje tenderskih postupaka, postupaka dodjele donacija, te proisteklog ugovaranja i vršenja plaćanja krajnjem Korisniku, kao i povraćaja od krajnjeg Korisnika;

- staranje o tome da svi organi uključeni u sprovođenje aktivnosti imaju poseban računovodstveni sistem ili posebnu računovodstvenu kodifikaciju;
  - staranje o tome da Nacionalni fond i Nacionalni službenik za ovjeravanje dobiju sve neophodne informacije o postupcima i provjerama izvršenim u vezi sa troškovima;
  - uspostavljanje, sprovođenje i ažuriranje sistema izvještavanja i informisanja;
  - vršenje provjera da bi se utvrdilo da su prijavljeni troškovi stvarno izvršeni u skladu sa primjenjivim pravilima, da su proizvodi isporučeni i usluge izvršene u skladu sa odgovarajućom odlukom o odobrenju i da su zahtjevi za plaćanje od strane krajnjeg Korisnika tačni. Te provjere obuhvataju administrativne, finansijske, tehničke i fizičke aspekte operacija, zavisno od slučaja;
  - obezbjeđenje interne revizije svojih različitih konstitutivnih organa;
  - izvještavanje o nepravilnostima;
  - staranje o poštovanju zahtjeva u pogledu informisanja i javnosti.
- c) Rukovodioci tijela koja sačinjavaju operativnu strukturu moraju biti jasno imenovani i odgovorni su za zadatke dodijeljene njihovim odnosnim tijelima, u skladu sa članom 8(3) ovog Okvirnog sporazuma i članom 11(3) Uredbe o sprovođenju IPA.

7) Revizorski organ

- a) Revizorski organ određuje Korisnik i on je funkcionalno nezavistan od svih aktera u sistemu upravljanja i kontrole i postupa u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima revizije.
- b) Revizorski organ je zadužen za provjeru djelotvornog i stabilnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrole.
- c) Revizorski organ, pod nadležnošću svog direktora, vrši naročito sljedeće funkcije i preuzima sljedeće odgovornosti:

- u toku svake godine, sačinjava i ispunjava **godišnji plan revizije**, koji obuhvata revizije koje treba da se izvrše da bi se provjerilo:
  - djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole;
  - pouzdanost računovodstvenih podataka koji se dostavljaju Komisiji.

Rad revizije uključuje sprovođenje revizije na odgovarajućem uzorku operacija ili transakcija i provjeru procedura .

Godišnji plan revizije se dostavlja Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Komisiji prije početka godine na koju se plan odnosi.

- dostavlja izvještaje i mišljenja kako slijedi:
  - **godišnji izvještaj o izvršenim revizijama** prema modelu iz **ANEKSA C** uz ovaj Okvirni sporazum u kojem su prikazana sredstava koja je revizorski organ koristio, i pregled eventualnih slabosti nađenih u sistemu upravljanja i kontrole ili u nalazima u vezi sa transakcijama do kojih se došlo putem revizija, izvršenih u skladu sa godišnjim planom revizije u toku prethodnog 12-omjesečnog perioda, koji se završava 30. septembra dotične godine. Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama se upućuje Komisiji, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i

Službeniku nadležnom za akreditaciju do 31. decembra svake godine. Prvi takav izvještaj će pokrivati period od 1. januara 2007. do 30. novembra 2007;

- **godišnje revizorsko mišljenje** prema modelu definisanom u **ANEKSU D** uz ovaj Okvirni sporazum o tome da li sistemi upravljanja i kontrole funkcionišu djelotvorno i da li su usklađeni sa zahtjevima ovog Okvirnog sporazuma i Uredbe o sprovođenju IPA i/ili bilo kojih drugih sporazuma između Komisije i Korisnika. Ovo mišljenje se upućuje Komisiji, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje i Službeniku nadležnom za akreditaciju. Odnosi se na isti period i ima isti krajnji rok kao i godišnji izvještaj o izvršenim revizijama;
  - **mišljenje o bilo kojem završnom izvještaju o troškovima** koji je Nacionalni službenik za ovjeravanje dostavio Komisiji u cilju zatvaranja nekog programa ili nekog njegovog dijela. Gdje je to adekvatno, konačni izvještaj o troškovima može da obuhvata zahtjeve za plaćanja u formi računa koji se dostavljaju jednom godišnje. Ovo mišljenje se bavi valjanošću završnog zahtjeva za plaćanje, tačnošću finansijskih informacija i, gdje je to adekvatno, praćeno je završnim izvještajem o izvršenim revizijama. Mišljenje se sačinjava prema modelu datom u
  - **ANEKSU E** uz ovaj Okvirni sporazum. Šalje se Komisiji i Službeniku nadležnom za akreditaciju u isto vrijeme kada i odgovarajući završni izvještaj o troškovima, kojeg podnosi Nacionalni službenik za ovjeravanje, ili najkasnije u roku od tri mjeseca od dostavljanja tog završnog izvještaja o troškovima.
- Dalji posebni zahtjevi za godišnji plan revizije i/ili izvještaje i mišljenja navedene u okviru prethodne tačke mogu da budu definisani u Sektorskim sporazumima ili Sporazumima o finansiranju.

Što se tiče metodologije za rad revizora, izvještaje o reviziji i mišljenja revizora, revizorski organ mora da postupa u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima, a naročito kad je riječ o oblastima procjene rizika, revizorske značajnosti i uzorkovanja. Ta se metodologiju može upotpuniti daljim smjernicama i definicijama Komisije, naročito u vezi sa odgovarajućim opštim pristupom uzorkovanju, nivoima povjerljivosti i značajnosti.

ANEKS B

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore

Izjava o jemstvu⁸

Nacionalnog službenika za ovjeravanje Crne Gore⁹

Ja, (*ime, prezime, zvanje ili funkcija*), Nacionalni službenik za ovjeravanje Crne Gore, ovim Komisiji podnosim [izjavu o troškovima] [račune i izjavu o troškovima]¹⁰ Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) za Crnu Goru, za finansijsku godinu od 01.01.20xx. do 31.12.20xx.

Izjavljujem da sam uspostavio i nadgledao rad sistema upravljanja i interne kontrole u vezi sa komponentom IPA programa [1 do 5] (Godišnja izjava o upravljanju).

Potvrđujem, na osnovu svoje vlastite procjene i na osnovu informacija koje su mi na raspolaganju, uključujući, između ostalog, rezultate rada interne revizije, da:

- Troškovi prikazani [i računi podnijeti]¹⁰ Komisiji tokom finansijske godine od 01. 01. 20xx. do 31. 12. 20xx. daju¹⁰, po mojim najboljim saznanjima, objektivno, potpuno i tačno stanje troškova i primanja u vezi sa komponentom IPA programa [1 do 5] za gore navedenu finansijsku godinu;
- Sistem upravljanja i kontrole je bio djelotvoran u obezbjeđivanju prihvatljivog jemstva za zakonitost i ispravnost predmetnih transakcija, uključujući, između ostalog, poštovanje načela dobrog finansijskog upravljanja;
- Sistem upravljanja i kontrole primijenjen za komponentu [1 do 5] nije se [značajno]¹¹ promijenio u poređenju sa opisom datim u trenutku podnošenja zahtjeva za prenos upravljanja (uzimajući u obzir promjene o kojima je Komisija bila obaviještena prethodnih godina);
- Poštovani su svi relevantni ugovorni odnosi koji bi, u slučaju nepoštovanja, mogli imati značajne posljedice na prikazane troškove [i podnijete račune]¹⁰ tokom referentnog razdoblja. Nije bilo slučajeva nepoštovanja pravila Zajednice koji bi mogli imati značajne posljedice na prikazane troškove [i podnijete račune]¹⁰ u slučaju nepoštovanja.

Potvrđujem da sam, prema potrebi, preduzeo odgovarajuće mjere u vezi s izvještajima i mišljenjima revizorskog organa, koja su do danas izdata, u skladu sa članom 29 pravila o sprovođenju programa IPA.

[Ovo jemstvo ipak podliježe sljedećim rezervama <opisati i korektivne mjere>:

- ...
- ...].

---

⁸ Po komponenti

⁹ Prema članu 27 Uredbe za sprovođenje programa IPA

¹⁰ Izabрати opciju za komponentu 5

¹¹ Gdje je odgovarajuće

Štaviše, potvrđujem da mi nije poznato da postoji neobjavljeno pitanje koje bi moglo štetiti
finansijskim interesima Komisije.

(Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija Nacionalnog službenika za ovjeravanje)

ANEKS C

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore

Godišnji revizorski izvještaj¹²

Revizorskog organa Crne Gore¹³

Upućen

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu ...
- Nadležnom službeniku za akreditaciju (CAO) Crne Gore i
- [primjerak]¹⁴ Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

1. UVOD

- Naznačiti komponentu/program IPA koje izvještaj pokriva
- Naznačiti tijela koja su uključena u pripremu izvještaja, uključujući i sam revizorski organ
- Opisati korake preduzete u pripremi izvještaja
- Naznačiti oblast izvršenih revizija (uključujući troškove koji su Komisiji prijavljeni za dotičnu godinu u vezi sa relevantnim aktivnostima)
- Naznačiti period koji je obuhvaćen ovim godišnjim revizorskim izvještajem (*prethodnih 12 mjeseci koji se završavaju 30/09/20xx*)

2. KRATAK PREGLED NALAZA

- Opisati prirodu i obim nalaza koji su proistekli i iz sistema i iz nezavisnog ispitivanja. (Ove nalaze razvrstati po kategorijama pozivanjem na njihov nivo važnosti – „glavni“, „srednje važnosti“ i „manje važnosti“. Spisak ovih nalaza prikazan je u aneksu uz ovaj izvještaj). Navesti greške, koje se smatraju sistemskim po prirodi i procijeniti vjerovatnoću naknadne kvalifikacije vezano za greške. Opisati i kvantifikovati sve nepravilnosti na koje se naišlo.

3. IZMJENE U SISTEMIMA UPRAVLJANJA I KONTROLE

- Navesti sve značajne izmjene u sistemima upravljanja i kontrole u odnosu na opis koji je dat u trenutku podnošenja prijave za prenošenje upravljanja (decentralizovano upravljanje) i od posljednjeg godišnjeg revizorskog izvještaja.
- Potvrditi da li su izmjene o kojima je riječ saopštene Nacionalnom službeniku za ovjeravanje u skladu sa Aneksom A 4) b) Okvirnog sporazuma.

4. IZMJENE U GODIŠNjem PLANU REVIZIJE

- naznačiti sve izmjene koje su izvršene u godišnjem planu revizije ili koje su predložene, uz davanje objašnjenja i razloga.
- S obzirom na gore navedene izmjene, opisati revizorski pristup koji je usvojen u odgovoru. Navesti posljedice izmjena i odstupanja, uključujući naznaku osnova za izbor svake dodatne revizije u kontekstu modifikovanog godišnjeg plana revizije.

---

¹² Po komponenti

¹³ Prema članu 29 (2) (b) Uredbe za sprovođenje programa IPA

¹⁴ Izabрати opciju

5. SISTEMSKJE REVIZIJE

- Navesti organe koji su obavili sistemsko testiranje u svrhe ovog izvještaja, uključujući i sam revizorski organ.
- Priložiti kratak pregled obavljenih revizija; navesti nivoe primijenjene za mjerenje značajnosti i pouzdanosti (%), već prema slučaju, i datum kada je revizorski izvještaj dostavljen Komisiji.
- Opisati osnov za izbor revizija u kontekstu godišnjeg plana revizije.
- Opisati načelne nalaze i zaključke izvedene iz revizorskih aktivnosti vezanih za sisteme upravljanja i kontrole, uključujući adekvatnost knjiženja za potrebe revizije i usklađenost sa zahtjevima i politikama Komisije.
- Naznačiti finansijski efekat nalaza.
- Obezbijediti informacije o aktivnostima preduzetim poslije revizorskih nalaza, a posebno o svim korektivnim i preventivnim merama koje su primijenjene ili se preporučuju.

6. REVIZIJE UZORKA AKTIVNOSTI

- Navesti tijela koja su obavila značajno testiranje u svrhe ovog izvještaja, uključujući i sam revizorski organ.
- Priložiti kratak pregled revizija i naznačiti broj obavljenih revizija, nivoe primijenjene za mjerenje značajnosti i pouzdanosti (%), već prema slučaju, i iznos provjerenih troškova, razložen po pozicijama, liniji prioriteta i/ili mjeri, ako su relevantne, praveći razliku između uzoraka na bazi rizika i statističkih uzoraka, zavisno od slučaja. Navesti procenat provjerenih troškova u odnosu na ukupne podobne troškove prijavljene Komisiji (i za dati period i kumulativno).
- Opisati osnov za izbor pregledanih aktivnosti.
- Opisati glavne rezultate nezavisnog ispitivanja, naznačivši posebno sveukupnu stopu finansijskih grešaka proporcionalno ukupnim revidiranim troškovima koji proizilaze iz uzorka.
- Obezbijediti informacije o aktivnostima preduzetim poslije revizije grešaka, primjeni finansijskih usklađivanja i/ili plana korektivnog djelovanja.
- Naznačiti sve finansijske korekcije do kojih je došlo.

7. KOORDINACIJA IZMEĐU REVIZORSKIH TIJELA I NADZORNIH AKTIVNOSTI REVIZORSKOG ORGANA

- Opisati postupak koordinacije između raznih državnih revizorskih tijela i samog revizorskog organa (ako je primjenjivo).
- Opisati postupak nadzora koji revizorski organ primjenjuje na druge revizorske organe (ako je primjenjivo).

8. STANJE POSLIJE REVIZIJE IZ PRETHODNIH GODINA

- Obezbijediti informacije, već prema slučaju, o stanju poslije revizorskih preporuka i rezultata revizije operacija iz ranijih godina.

9. SREDSTVA KOJA KORISTI REVIZORSKI ORGAN

- Opisati sredstva koja su upotrijebljena kako bi se sačinio ovaj Godišnji revizorski izvještaj.

ANEKS: Godišnji plan revizije za referentnu godinu (*prethodnih 12 mjeseci koji se završavaju 30/09/20xx*)

[Spisak nalaza prema tački 2 u gornjem tekstu]

[Spisak izmjena prema tački 4 u gornjem tekstu]

[Kratak pregled prema tački 5 u gornjem tekstu prema priloženom modelu]

[Kratak pregled prema tački 6 u gornjem tekstu prema priloženom modelu]

[Kratak pregled prema tački 5 u gornjem tekstu] ZA REVIZIJE SISTEMA

Datum izvršenja revizije sistema	Program/sistem gdje je izvršena revizija	Revizorsko tijelo	Troškovi prijavljeni u referentnoj godini	Ukupni kumulativni prijavljeni troškovi	Osnova za izbor programa

[Kratak pregled prema tački 6 u gornjem tekstu] ZA PRIJAVLJENE TROŠKOVE I REVIZIJE UZORKA

Fond	Referenc a (CCI br.)	Progra m	Troškovi prijavljeni u referentno j godini	Troškovi u referentno j godini revidirani za proizvolja n uzorak		Iznos i procenat (stopa greške) nepravilnih troškova u proizvoljno m uzorku (3)		Ostali revidiran i troškovi (4)	Iznos nepravilni h troškova u drugom uzorku troškova	Ukupni prijavljeni troškovi kumulativn o	Ukupni troškovi <i>revidirani</i> kumulativn o kao procenat ukupnih troškova <i>prijavljenih</i> kumulativn o	Nivo značajnos ti (%)	Nivo značajnos ti (%)
				1.	2.	Iznos	%						

1. Iznos revidiranih troškova.
2. Procenat revidiranih troškova u odnosu na troškove prijavljene Komisiji u referentnoj godini.
3. Kada slučajni uzorak obuhvata više od jednog Fonda ili programa, informacije se daju za cijeli uzorak.
4. Troškovi iz dopunskog uzorka i troškovi iz slučajnog uzorka koji nijesu u referentnoj godini.

ANEKS D

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore ¹⁵

Godišnje revizorsko mišljenje

Revizorskog organa Crne Gore ¹⁶ o sistemima upravljanja i kontrole

Upućen

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu..... ,
- Službeniku nadležnom za akreditaciju (CAO) Crne Gore i
- [kopija]¹⁷ Nacionalnom službeniku za ovjeravanje (NAO) Crne Gore

Uvod:

Ja, (*prezime, ime, zvanična titula ili funkcija*), rukovodilac Revizorskog organa Crne Gore, (*ime određenog Revizorskog organa*), razmotrio sam funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole za aktivnosti po komponenti [1 do 5] Instrumenta pretpristupanja (IPA) u prethodnom dvanaestomjesečnom periodu dana (*datum*), kao što je predstavljeno u opisu koji je dostavljen Komisiji, dana (*datum*), u trenutku podnošenja zahtjeva za prenošenje upravljanja, (uzimajući u obzir izmjene o kojima je Komisija obaviještena u prethodnim godinama, dana (*datum*), zajedno sa izmjenama koje su naznačene u godišnjem revizorskom izvještaju koji je priložen uz ovo mišljenje).

Cilj ovog pregleda je da se izda mišljenje o usklađenosti sistema upravljanja i kontrole sa Okvirnim sporazumom i/ili svim drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA, kao i da se vidi da li se ovi sistemi upravljanja i kontrole – osmišljeni tako da doprinose izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁸ koji se prezentiraju Komisiji, a time i da obezbjeđuju, između ostalog, zakonitost i pravilnost transakcija na kojima se ovi izvještaji zasnivaju – djelotvorno sprovode.

Obaveze Nacionalnog službeniku za ovjeravanje i revizora:

Nacionalni službenik za ovjeravanje je odgovoran, između ostalog, za pripremu i pravičan prikaz Izjave o jemstvu, u skladu sa članom 25 Uredbe o sprovođenju IPA programa (IPA uredba). Ova obaveza obuhvata izjavu Komisiji koja se odnosi na istinitost, kompletnost i tačnost prijavljenih troškova [i dostavljenih računa]¹⁷, kao i da li efikasno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole po IPA programu obezbjeđuje dovoljnu garanciju u pogledu zakonitosti i pravilnosti transakcija na kojima se ova Izjava i zasniva.

Nacionalni službenik za ovjeravanje treba da zasniva svoj/svoju procjenu na svim informacijama koje su mu/joj na raspolaganju. To uključuje i rad interne revizorske službe.

Moja obaveza u ovom izvještaju – u skladu sa članom 29(2)(b) druga alineja IPA Uredbe – je da **iznesem mišljenje** o efikasnom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole koji su ustanovljeni za aktivnosti po IPA komponenti [1 do 5] u prethodnom dvanaestomjesečnom periodu, koji se završio dana (*datum*) u svim značajnim aspektima.

---

¹⁵ Po komponenti

¹⁶ Po članu 29(2)(b) Uredbe o sprovođenju IPA programa

¹⁷ Izabрати opciju

¹⁸ Izabрати opciju u zavisnosti od komponente

Naše revizije se organizuju imajući na umu ovaj cilj (kao i sa ciljem da se pribave mišljenja o prijavljenim troškovima [i godišnjim računima Komponente 5]¹⁹ i završnim izvještajima o potraživanjima. Mi organizujemo sveobuhvatni plan rada za reviziju kako bismo ispunili sve naše obaveze po članu 29 IPA Uredbe. Mi nismo planirali i obavili naše revizije tako da bismo mogli da iznesemo sveopšte mišljenje o pouzdanosti Izjave o jemstvu Nacionalnog službenika za ovjeravanje kao takve. Međutim, mi navodimo kakvi su naši zaključci o tome da li rezultati revizorskog posla koji smo obavili daju osnov bilo kakvim značajnim sumnjama u vezi sa Izjavom o jemstvu. Mi smo naročito procijenili da li su rezultati naše revizije konzistentni sa prisustvom ili odsustvom rezervi od strane Nacionalnog službenika za ovjeravanje u odnosu na Izjavu o jemstvu. Obavili smo naše revizije u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima. Ovi standardi zahtijevaju, između ostalog, da se pridržavamo etičkih zahtjeva i da planirano i obavljamo revizije kako bi se stekla dovoljna uvjerenja na kojima ćemo zasnivati naše mišljenje.

Vjerujem da obavljeni posao obezbjeđuje solidnu osnovu za naše mišljenje.

Obim pregleda:

Revizorski zadaci obavljeni su u skladu sa godišnjim planom revizije koja se odnosi na ovu komponentu u toku razmatranog dvanaestomjesečnog perioda i izvještaj o njima je dat u godišnjem revizorskom izvještaju koji obuhvata period do ... (*datum*).

Naša, sistemski zasnovana, revizija obuhvatila je pregled, na bazi testiranja, izvedbe i rada sistema upravljanja i kontrole koje je korisnik uspostavio radi efikasnog upravljanja onim rizicima koji predstavljaju opasnost za izradu pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷ koji su podnijeti Komisiji.

Naznačiti eventualna ograničenja u obimu pregleda:

- Objasniti ograničenja

Mišljenja revizora:

[Opcija 1 – Bezuslovno mišljenje]

Na osnovu gore pomenutog pregleda, mišljenja sam da su u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole uspostavljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷ koji se podnose Komisiji i na taj način pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i pravilnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u svim značajnim aspektima u skladu sa svim primjenjivim zahtjevima Okvirnog sporazuma o programu IPA i/ili svim drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA. Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu, zaključujem da Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje nije sadržala nikakvu vrstu prikaza koji bi bio značajno nekonzistentan sa našim revizorskim nalazima i koji bi zbog toga dao bilo kakav povod da se sumnja da li je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

---

¹⁹ Po komponenti

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija određenog načelnika Revizorskog tijela]

[Opcija 2 – Uslovno mišljenje²⁰

Na osnovu gore navedenog pregleda, mišljenja sam da su u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole ustanovljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷, koji se podnose Komisiji, i kako bi time pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i regularnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u svim značajnim aspektima u skladu sa svim primjenjivim zahtjevima Okvirnog sporazuma o IPA i/ili svih drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA, osim u sljedećem:

- Navesti i objasniti rezerve (zbog neslaganja sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje ili zbog ograničenja u obimu pregleda); naročito navesti dotična tijela
- Navesti da li se rezerve ponavljaju/da li su sistemskog ili jednokratnog karaktera

Kao posljedica toga, [Crna Gora][...tijelo][svi drugi akteri] **nije ispunila** zahtjeve Okvirnog sporazuma IPA i /ili drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Cijenim da je **efekat** izražene rezerve (izraženih rezervi) jednak ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Ugroženi doprinos Zajednice prema tome iznosi .... Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu u cjelini, zaključujem da je Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje sadržala tvrdnju (tvrdnje) koja(e) je(su) značajno neusklađena(e) sa našim revizorskim nalazima i koja(e) zbog toga daje(u) izvjestan povod da se sumnja u to da je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom koje se odnosi na taj aspekt. Ova/ove tvrdnja(e) i neusklađenost(i) je/su: <opisati tvrdnju>

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MJESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

Opcija 3 – Negativno mišljenje

Na osnovu gore navedenog pregleda, mišljenja sam da u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine), sistemi upravljanja i kontrole ustanovljeni za komponentu [1 do 5], da bi doprinijeli izradi pouzdanih [izvještaja o troškovima] [računa i izvještaja o troškovima]¹⁷, koji se podnose Komisiji, i kako bi time pomogli da se obezbijedi, između ostalog, zakonitost i

---

²⁰ Primjenjivo ili zbog neslaganja sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje ili zbog ograničenja obima

regularnost transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, **nijesu** funkcionisali efikasno i da su, što se tiče njihove izvedbe i primjene, bili u značajnim aspektima **neusklađeni** sa primjenjivim zahtjevima Okvirnog sporazuma o IPA i/ili svih drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Ovo nepovoljno mišljenje zasniva se na sljedećim zapažanjima:

- Opisati okolnosti koje su dovele do izraženih rezervi – kao i značajne implikacije u pogledu usaglašenosti sa pravilima Zajednice – i naročito naziv ugroženog organa, ako je primjenjivo

Zbog efekata pitanja opisanih u prethodnom stavu [Crna Gora] [... tijelo] [drugi akter(i)] **nije ispunila** zahtjeve Okvirnog sporazuma IPA i /ili drugih sporazuma između Komisije i Crne Gore u okviru IPA.

Revizije su obavljene između DAN/MJESEC/20XX. godine i DAN/MJESEC/20XX. godine. Izvještaj o mojim nalazima je dostavljen istog dana kad i ovo mišljenje.

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

[Opcija 4 – Uzdržavanje od davanja mišljenja

S obzirom na značaj predmeta rasprave iz prethodnog stava, **ne izražavam mišljenje** o djelotvornosti sistema upravljanja i kontrole u okviru komponente programa IPA [1 do 5] u periodu od 1. oktobra 20xx. godine do 30. septembra 20xx. +1 godine) i njihovoj usklađenosti sa Okvirnim sporazumom IPA i/ili drugim sporazumima između Komisije i Crne Gore u okviru IPA. Bez iznošenja mišljenja o sveopštoj pouzdanosti Izjave o jemstvu u cjelini, zaključujem da je Izjava o jemstvu koju je izdao Nacionalni službenik za ovjeravanje sadržala tvrdnju(e) koja(e) je(su) značajno neusklađena(e) sa našim revizorskim nalazima i koja(e) zbog toga daje(u) izvjestan povod da se sumnja u to da je Izjava o jemstvu tačno sastavljena u skladu sa važećim zakonodavstvom koje se odnosi na taj aspekt. Ova/ove rezerva(e) i neusklađenost(i) je/su: <opisati rezervu>

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

ANEKS E

uz Okvirni sporazum između Komisije i Vlade Crne Gore ²¹

Revizorsko mišljenje

Revizorskog organa Crne Gore²²
o završnom izvještaju o troškovima [programa sa brojem: ...]
[o računima i izvještajima o troškovima komponente 5]²³
[o dijelu ... programa sa brojem: ...]
[kao što je pokazuje prateći završni Revizorski izvještaj]²⁴

Upućeno

- Evropskoj komisiji, Generalnom direktoratu..... ,
- Službeniku nadležnom za akreditaciju (CAO) Crne Gore

1. Uvod:

Ja, (*prezime, ime, zvanična titula ili funkcija*), načelnik Revizorskog organa Crne Gore, (*naziv određenog Revizorskog organa*), razmotrio sam rezultate revizija obavljenih na programu (navesti program – naslov, komponentu, period, referentni (CCI) broj) od strane i u okviru nadležnosti Revizorskog organa u skladu sa planom rada revizije [i preduzeo dodatne aktivnosti koje sam prema vlastitoj procjeni smatrao potrebnim].

2. Obaveze Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO) i revizora:

U skladu sa članom 25 Uredbe o sprovođenju IPA programa (IPA Uredba), priprema i pravična prezentacija izvještaja o troškovima koji su dostavljeni Komisiji, kao i obezbjeđenje zakonitosti i pravilnosti transakcija na kojima se zasnivaju ovi izvještaji, u nadležnosti su Nacionalnog službenika za ovjeravanje.

[Ova nadležnost obuhvata: planiranje, sprovođenje i održavanje interne kontrole relevantne za pripremu i pravičnu prezentaciju godišnjih računa u kojima nema značajnih pogrešnih izjava, bilo usljed prevare ili greške; izbor i primjena odgovarajućih računovodstvenih politika; i izrada računovodstvenih procjena koje su opravdane u datim okolnostima].²³

Moja obaveza u ovom izveštaju – u skladu sa članom 29(2)(b) treća alineja IPA Uredbe – je da **iznesem mišljenje** [o pouzdanosti završnog izvještaja o troškovima] [o pouzdanosti izvještaja o troškovima i godišnjih računa]²³ [i važnosti zahtjeva za konačno plaćanje] koje je dostavio Nacionalni službenik za ovjeravanje. Revizije sam obavio u skladu sa međunarodnim revizorskim standardima.

Ovi standardi zahtijevaju da planiram i obavljam revizije kako bi se dobila dovoljna garancija o tome da izvještaj o troškovima [i godišnji računi]²³ [i zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Komisije programu] nema [nemaju] značajnih pogrešnih izjava [i garancija efikasnosti postupaka interne kontrole]²³

²¹ Po komponenti

²² Po članu 29(2)(b) Uredbe o sprovođenju IPA programa

²³ Izabрати opciju za komponentu 5

²⁴ Već prema slučaju, u svakom slučaju ne primjenjuje se na komponentu 5

Mi organizujemo sveobuhvatni plan rada za reviziju kako bismo ispunili sve naše obaveze po članu 29 IPA Uredbe. Revizije su obuhvatile [pregled, na probnoj osnovi, dokaza koji potkrjepljuju iznose i informacije u završnom izvještaju o troškovima i zahtjevu za isplatu preostalog iznosa doprinosa Komisije programu] [pregled, na probnoj osnovi, dokaza koji potkrjepljuju informacije u godišnjim računima, pregled postupaka i odgovarajućeg uzorka transakcija radi dobijanja revizorskog dokaza o iznosima i informacijama u izvještaju o troškovima i računima]²³. [Revizije su obuhvatile usklađenost plaćanja sa propisima Zajednice samo što se tiče sposobnosti akreditovanih administrativnih struktura da osiguraju da se ta usklađenost proveri prije nego što se plaćanje izvrši]²⁵.

Vjerujem da obavljene revizije obezbeđuju realnu osnovu za moje mišljenje.

3. Obim pregleda:

Izvršio sam pregled u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe.

<Obim pregleda ne predviđa formiranje mišljenja o zakonitosti i regularnosti transakcija na kojima se zasniva završni izvještaj o troškovima dostavljen Komisiji.>²⁶ <nije bilo ograničenja u pogledu obima pregleda.>²⁵

Obim je dalje bio ograničen sljedećim faktorima:

- a) ...
- b) ...
- v) ... , itd.

(Navesti sva ograničenja u pogledu obima pregleda, na primer, sistemske probleme, slabosti u sistemu upravljanja i kontrole, nedostatak prateće dokumentacije, slučajeve u sudskom postupku itd; i procijeniti iznose troškova i doprinosa Zajednice na koji to utiče. Ako Revizorski organ ne smatra da ograničenja imaju uticaj na završne prijavljene troškove, to treba navesti)

4. Greške i nepravilnosti

[Učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti utvrđenih prilikom obavljanja revizije nije takva da isključuje bezuslovno mišljenje s obzirom na zadovoljavajući način na koji se njima bavi Nacionalni službenik za ovjeravanje i trend njihovog pojavljivanja tokom vremena.]

///

[Učestalost grešaka i nepravilnosti utvrđenih prilikom obavljanja revizije i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje su takvi da isključuju bezuslovno mišljenje. Spisak ovih slučajeva dat je u završnom izvještaju o reviziji zajedno sa naznakom njihovog eventualnog sistematskog karaktera i obima problema.]

5. Mišljenje revizora o završnom izveštaju o troškovima

[Opcija 1 – Bezuslovno mišljenje revizora

(Ako nije bilo nikakvih ograničenja u pogledu obima pregleda, a učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje ne isključuju bezuslovno mišljenje)

---

²⁵ Nije obavezno za komponentu 5

²⁶ Izabrati opciju

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da su računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) (posebno izvještaj o troškovima) **predstavljani pravično u svim značajnim aspektima** <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ [i da su postupci interne kontrole obavljeni zadovoljavajuće]²³.]

III

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **predstavlja pravično u svim značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove u okviru operativnog programa sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da je zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu važeći.]

Revizije su obavljene između DAN/MjESEC/20XX. godine i DAN/MjESEC/20XX. godine.

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

[Opcija 2 – Uslovno mišljenje revizora

(Ako nije bilo nikakvih ograničenja u pogledu obima pregleda i/ili učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje zahtijevaju uslovno mišljenje, ali ne opravdavaju nepovoljno mišljenje za sve troškove o kojima je riječ.)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da su računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) predstavljani pravično u svim **značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ [i da su postupci interne kontrole obavljeni zadovoljavajuće]²³ - **osim** u sljedećem:

- a) ...
- b) ...
- v) ... , itd.

(Navesti rezerve, naročito organe na koje se odnose, i objasniti, npr. da li se ponavljaju, da li su sistemske ili jednokratne)

Cijenim da je **efekat** rezerve(i) ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Doprinos Komisije koji je oštećen tako iznosi ....].

III

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **predstavlja pravično u svim značajnim aspektima** - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove plaćene u okviru operativnog programa

---

²⁷ Uključiti opciono za komponente gde je primjenjivo (vidjeti fusnotu 26 u gornjem tekstu)

sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da je zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu važeći **osim** što se tiče pitanja o kojima je riječ u tački 3 u gornjem tekstu i/ili zapažanja u tački 4 koja se odnose na učestalost grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje.

Cijenim da je efekat rezerve(i) ... EUR [%] ukupnih prijavljenih troškova, što odgovara ... EUR [%] javnog doprinosa. Doprinos Komisije koji je oštećen tako iznosi ....].

Revizije su obavljene između DAN/MESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine.

Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

[Opcija 3 – Negativno mišljenje revizora

(Ako su priroda i obim grešaka i slučajeva nepravilnosti i način na koji se njima bavio Nacionalni službenik za ovjeravanje tako opsežni da se izražavanje rezervi ne smatra odgovarajućim za objavljivanje obmanjujuće prirode završnog izvještaja o troškovima u cjelini)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], a posebno u pogledu prirode i obima grešaka i slučajeva nepravilnosti i činjenice da se Nacionalni službenik za ovjeravanje njima nije bavio na zadovoljavajući način kako je iznijeto u tački 4, mišljenja sam da računi dostavljeni Komisiji za poslove po IPA komponenti [1 do 5] za period od (datum) do (datum) **nijesu** predstavljeni pravično u svim značajnim aspektima [i postupci interne kontrole nijesu obavljeni na zadovoljavajući način]²³.]

III

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], mišljenja sam da završni izvještaj o troškovima **ne** predstavlja pravično ni u jednom značajnom aspektu - <, uključujući i one koji se odnose na zakonitost i pravilnost predmetnih transakcija>²⁷ – troškove plaćene u okviru operativnog programa sa brojem: ... IPA komponente [1 do 5] za period od (datum) do (datum), i da zahtjev za isplatu preostalog iznosa doprinosa Zajednice ovom programu **nije** važeći.]

Revizije su obavljene između DAN/MESEC/20XX. godine i DAN/MESEC/20XX. godine.

(Mjesto i datum izdavanja

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija određenog načelnika Revizorskog tijela]

[Opcija 4 – Izjava revizora koja ne sadrži mišljenje o finansijskom stanju

(Ako je bilo većih ograničenja u pogledu obima pregleda tako da se ne može donijeti nikakav zaključak o pouzdanosti završnog izvještaja o troškovima bez značajnog daljeg rada)

[Na osnovu gore pomenutog pregleda, koji obuhvata reviziju obavljenu u skladu sa članom 29(2)(b) IPA Uredbe [i dodatne aktivnosti koje sam obavio], a posebno što se tiče pitanja o kojima je riječ u tački 3, **nijesam u mogućnosti da iznesem mišljenje.**

(Mjesto i datum izdavanja)

Potpis

Ime i zvanična titula ili funkcija rukovodioca određenog Revizorskog organa]

- [kopija za: Nacionalni službenik za ovjeravanje Crne Gore]²⁶

FRAMEWORK AGREEMENT

BETWEEN

THE GOVERNMENT OF MONTENEGRO

AND

THE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

ON

**THE RULES FOR CO-OPERATION CONCERNING EC-FINANCIAL ASSISTANCE TO
MONTENEGRO IN THE FRAMEWORK OF THE IMPLEMENTATION OF THE ASSISTANCE
UNDER THE INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE (IPA)**

TABLE OF CONTENTS

Section I: General provisions	6
Article 1: Interpretation.....	6
Article 2: Partial invalidity and unintentional gaps.....	6
Article 3: Purpose.....	6
Article 4: General rules on financial assistance	7
Article 5: Implementation methods	8
Section II: Management structures and authorities	9
Article 6: Establishment and designation of structures and authorities for decentralised management	9
Article 7: Establishment and designation of structures and authorities for centralised and joint management.....	10
Article 8: Establishment and designation of structures and authorities for shared management.....	10
Section III: Accreditation and conferral of management powers under decentralised management.....	11
Article 9: Common requirements.....	11
Article 10: Procedure for accreditation of the national authorising officer by the competent accrediting officer.....	11
Article 11: Procedure for accreditation of the operating structures by the national authorising officer	12
Article 12: Procedure for conferral of management powers by the Commission.....	12
Article 13: Withdrawal or suspension of the accreditation of the national authorising officer and the national fund.....	13
Article 14: Withdrawal or suspension of the accreditation of the operating structures.....	13
Article 15: Withdrawal or suspension of the conferral of management powers.....	14
Article 16: Decentralisation without ex ante control by the Commission.....	15
Article 17: Statement of assurance by the national authorising officer.....	15
Article 18: Establishment of reports and opinions by the audit authority and follow up by the national authorising officer and the Commission.....	15
Section IV: General rules on Community financing	16
Article 19: Eligibility of expenditure	16
Article 20: Property of interest	17
Article 21: Audit trail	17
Article 22: Aid intensities and rate of Community contribution.....	17
Section V: General rules for implementation.....	17
Article 23: Rules on procurement.....	17
Article 24: Publicity and Visibility.....	18
Article 25: Granting of facilities for the implementation of programmes and execution of contracts	19
Article 26: Rules on taxes, customs duties and other fiscal charges.....	20
Article 27: Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors	21
Article 28: Prevention of irregularity and fraud, measures against corruption.....	22
Article 29: Recovery of funds in case of irregularity or fraud.....	23

Article 30:	Financial corrections	23
Article 31:	Financial adjustments.....	24
Article 32:	Criteria for financial corrections.....	24
Article 33:	Procedure for financial corrections.....	24
Article 34:	Repayment.....	25
Article 35:	Re-use of Community contribution.....	25
Article 36:	Monitoring in the case of decentralised management, monitoring committee.....	25
Article 37:	Monitoring in the case of centralised and joint management.....	26
Article 38:	Annual and final reports on implementation.....	26
Article 39:	Closure of programmes under decentralised management	27
Article 40:	Closure of programmes under centralised and joint management	27
Section VI:	Final provisions	28
Article 41:	Consultation	28
Article 42:	Settlement of differences, arbitration	28
Article 43:	Disputes with third parties	28
Article 44:	Notices	29
Article 45:	Annexes	29
Article 46:	Entry into force	29
Article 47:	Amendment	29
Article 48:	Termination	29
Article 49:	Language	29

Annexes:

ANNEX A:	Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies in accordance with Article 8 of the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro
ANNEX B:	Model Statement of Assurance of the national authorising officer in accordance with Article 17 of the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro
ANNEX C:	Model Annual Audit Activity Report of the audit authority of Montenegro in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation
ANNEX D:	Model Annual Audit Opinion of the audit authority of Montenegro in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation
ANNEX E:	Model Audit Opinion of the audit authority of Montenegro on the final statement of expenditure for the closure of a programme or parts of a programme in accordance with Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

The Commission of the European Communities, hereinafter referred to as “**the Commission**”, acting for and on behalf of the European Community, hereinafter referred to as “the Community”

on the one part,

and

the Government of Montenegro, acting on behalf of Montenegro, hereinafter referred to as “**the Beneficiary**”

and together, jointly referred to as “the Contracting Parties”

Whereas

- (1) On 1 August 2006, the Council of the European Union adopted Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006⁽¹⁾ establishing an instrument for pre-accession assistance (hereinafter referred to as “IPA Framework Regulation”). With effect from the 1 January 2007, this new instrument constitutes the single legal basis for the provision of financial assistance to candidate countries and potential candidate countries in their efforts to enhance political, economic and institutional reforms with a view to become members of the European Union;
- (2) On 12 June 2007, the Commission has adopted the regulation implementing the IPA Framework Regulation, detailing applicable management and control provisions;
- (3) The new instrument for pre-accession assistance (IPA) replaces the five previously existing pre-accession instruments: Regulation (EEC) No 3906/1989 on economic aid to certain countries of Central and Eastern Europe, Regulation (EC) No 1267/1999 on the establishment of an instrument for structural policies for pre-accession, Regulation (EC) No 1268/1999 on the support for pre-accession measures for agriculture and rural development, Regulation (EC) No 2666/2000 on assistance for Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia and the former Yugoslav Republic of Macedonia repealing Regulation (EC) No 1628/96 and amending Regulations (EEC) No 3906/89 and (EEC) No 1360/90 and Decisions 97/256/EC and 1999/311/EC, and Regulation (EC) No 2500/2001 on the financial assistance to Turkey;
- (4) The Beneficiary is eligible under IPA as provided for in the IPA Framework Regulation and in Commission Regulation (EC) No 718/2007 of 12 June 2007⁽²⁾ implementing the IPA Framework Regulation (hereinafter referred to as “IPA Implementing Regulation”);
- (5) The Beneficiary currently figures in Annex II of the IPA Framework Regulation, and should therefore have access to the Transition Assistance and Institution Building Component and the Cross-Border Co-operation Component established under IPA and, once the Beneficiary has obtained the status of a candidate country and therefore figures in Annex I of the said Regulation, access to the other 3 components will in principle be opened to the Beneficiary;
- (6) It is therefore necessary to set out the rules for co-operation concerning EC financial assistance with the Beneficiary under IPA;

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

---

¹ OJ L 210, 31 July 2006, p. 82

² OJ L 170, 29 June 2007, p. 1

SECTION I   GENERAL PROVISIONS

Article 1   Interpretation

- (1) Subject to any express provision to the contrary in this Framework Agreement, the terms used in this Agreement shall bear the same meaning as attributed to them in the IPA Framework Regulation and the IPA Implementing Regulation.
- (2) Subject to any express provision to the contrary in this Framework Agreement, references to this Agreement are references to such Agreement as amended, supplemented or replaced from time to time.
- (3) Any references to Council or Commission Regulations are made to the version of those regulations as indicated. If required, modifications of these regulations shall be transposed into this Framework Agreement by means of amendments.
- (4) Headings in this Agreement have no legal significance and do not affect its interpretation.

Article 2   Partial invalidity and unintentional gaps

If a provision of this Agreement is or becomes invalid or if this Agreement contains unintentional gaps, this will not affect the validity of the other provisions of this Agreement. The Contracting Parties will replace any invalid provision by a valid provision which comes as close as possible to the purpose of and intent of the invalid provision. The Contracting Parties will fill any unintentional gap by a provision which best suits the purpose and intent of this Agreement in compliance with the IPA Framework Regulation and the IPA Implementing Regulation.

Article 3   Purpose

- (1) In order to promote co-operation between the Contracting Parties and to assist the Beneficiary in its progressive alignment with the standards and policies of the European Union, including, where appropriate the *acquis communautaire*, with a view to membership, the Contracting Parties agree to implement activities in the various fields as specified in the two regulations mentioned above and as applicable to the Beneficiary.
- (2) The assistance activities shall be financed and implemented within the legal, administrative and technical framework laid down in this Agreement and as further detailed in Sectoral Agreements and/or Financing Agreements, if any.
- (3) The Beneficiary takes all necessary steps in order to ensure the proper execution of all assistance activities and to facilitate the implementation of the related programmes.

Article 4   General rules on financial assistance

- (1) The following principles shall apply to financial assistance by the Community under IPA:
  - a) Assistance shall respect the principles of coherence, complementarity, co-ordination, partnership and concentration;
  - b) Assistance shall be coherent with EU policies and shall support alignment to the *acquis communautaire*;
  - c) Assistance shall comply with the budgetary principles laid down in Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 of 25 June 2002³) on the Financial Regulation applicable

---

³ OJ L 248, 16 September 2002, p.1, as amended by Regulation No 1995/2006 of 13 December 2006 (OJ L 390, 30 December 2006, p.1)

- to the general budget of the European Communities (hereinafter referred to as "Financial Regulation") and its Implementing Rules⁴;
- d) Assistance shall be consistent with the needs identified in the enlargement process and absorption capacities of the Beneficiary. It shall also take account of lessons learned;
  - e) The ownership of the programming and implementation of assistance by the Beneficiary shall be strongly encouraged and adequate visibility of EU intervention shall be ensured;
  - f) Operations shall be properly prepared, with clear and verifiable objectives, which are to be achieved within a given period; the results obtained should be assessed through clearly measurable and adequate indicators;
  - g) Any discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation shall be prevented during the various stages of the implementation of assistance;
  - h) The objectives of pre-accession assistance shall be pursued in the framework of sustainable development and the Community promotion of the goal of protecting and improving the environment.
- (2) Assistance for the Beneficiary shall be based on the priorities identified in the existing documents i.e. the European Partnership, the reports and strategy paper contained in the annual enlargement package of the Commission, and the Stabilisation and Association Agreement. Once the Beneficiary has obtained the status of a candidate country and therefore figures in Annex I of the IPA Framework Regulation, assistance for the Beneficiary may also be based on the priorities identified in the Accession partnership, the national programme for the adoption of the *acquis communautaire* and the negotiation framework.
- (3) All operations receiving assistance under IPA shall in principle require co-financing by the Beneficiary and the Community, unless otherwise agreed upon in a Sectoral Agreement or Financing Agreement.
- (4) Where the execution of activities depends on financial commitments from the Beneficiary's own resources or from other sources of funds, the funding of the Community shall become available at such time as the financial commitments of the Beneficiary and/or the other sources of funds themselves become available.
- (5) The provision of Community financing under IPA shall be subject to the fulfilment by the Beneficiary's obligations under this Framework Agreement and under Sectoral Agreements and Financing Agreements, if any.

Article 5 Implementation methods

- (1) For the implementation of assistance under IPA in Montenegro, decentralised management, whereby the Commission confers the management of certain actions on the Beneficiary, while retaining overall final responsibility for general budget execution in accordance with Article 53c of the Financial Regulation and the relevant provisions of the EC Treaties, shall apply as a rule. Decentralised management shall cover at least tendering, contracting and payments by the national administration of the Beneficiary. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Article 53c of the Financial Regulation and the ones referred to in this article.
- (2) However, the Contracting Parties may agree to make use of
- a) centralised management as defined in Article 53a of the Financial Regulation under the Transition Assistance and Institution Building Component, in particular for regional and horizontal programmes, and under the Cross-Border Co-operation Component. It may also be used for technical assistance under any of the IPA components. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (a), 53a and 54 to 57 of the Financial Regulation.

---

⁴ Commission Regulation (EC, Euratom) No 2342/2002 of 23 December 2002 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 (OJ L 357, 31.12.2002, p. 1) as last amended by Commission Regulation No 478/2007 of 23 April 2007 (OJ L 111, 28.4.2007)

- b) joint management as defined in Article 53d of the Financial Regulation for the Transition Assistance and Institution Building Component, in particular for regional and horizontal programmes, and for programmes involving international organisations. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (c) and 53d of the Financial Regulation.
- c) shared management as defined in Article 53b of the Financial Regulation under the Cross-Border Co-operation Component, for cross-border programmes involving Member States of the European Union. Operations shall be implemented in accordance with the provisions laid down in Articles 53 point (b), 53b and Title II of Part two of the Financial Regulation. The following particular provision shall be taken into account in the implementation of cross-border programmes with Member States.

Where one or more Member States of the European Union and the Beneficiary participating in a cross-border programme are not yet ready for implementation of the whole programme under shared management, the part of the programme concerning the Member State(s) shall be implemented in accordance with Title II (Cross-Border Co-operation Component), Chapter III, Section 2 of the IPA Implementing Regulation (Articles 101 to 138) and the part of the programme concerning the Beneficiary shall be implemented in accordance with Title II, Chapter III, Section 3 of the IPA Implementing Regulation. (Articles 139 to 146 IPA Implementing Regulation, with the exception of Article 142. The provisions concerning the joint monitoring committee of Article 110 shall apply).

- (3) If required by the related Financing Decision, the Commission and the Beneficiary shall conclude a Financing Agreement in accordance with Article 8 of the IPA Implementing Regulation on multi-annual or annual programmes. Financing Agreements may be concluded between the Commission and several beneficiary countries under IPA including the Beneficiary for assistance for multi-country programmes and horizontal initiatives.
- (4) This Framework Agreement shall apply to all Financing Agreements concluded between the Contracting Parties for the financial assistance under IPA. Where they exist, Sectoral Agreements related to a given component shall apply to all Financing Agreements concluded under that component. Where there is no Financing Agreement, the rules included in this Framework Agreement apply together with Sectoral Agreements, if any.

SECTION II   MANAGEMENT STRUCTURES AND AUTHORITIES

Article 6   Establishment and designation of structures and authorities for decentralised management

- (1) The following structures and authorities must be designated by the Beneficiary in the event of decentralised management:
  - a) The competent accrediting officer (CAO);
  - b) The national IPA co-ordinator (NIPAC);
  - c) The strategic coordinator for the Regional Development Component and the Human Resources Development Component;
  - d) The national authorising officer (NAO);
  - e) The national fund (NF);
  - f) Operating structures per component or programme to deal with the management and implementation of assistance under the IPA Regulation;
  - g) The audit authority.
- (2) Specific bodies may be established within the overall framework defined by the bodies and authorities described above within or outside the operating structures initially designated. The

Beneficiary shall ensure that the final responsibility for the functions of operating structures shall remain with the operating structure initially designated. Such a restructuring shall be formalised in written agreements and shall be subject to accreditation by the national authorising officer and the conferral of management by the Commission.

- (3) The Beneficiary shall ensure that appropriate segregation of duties applies to the bodies and authorities mentioned under paragraph 1 and 2 above in accordance with Article 56 of the Financial Regulation. Duties are segregated when different tasks related to a transaction are allocated to different staff, thereby helping to ensure that each separate task has been properly undertaken.

Article 7 Establishment and designation of structures and authorities for centralised or joint management

- (1) In the event of centralised or joint management the national IPA co-ordinator shall act as the representative of the Beneficiary vis-à-vis the Commission. He shall ensure that a close link is maintained between the Commission and the Beneficiary with regard both to the general accession process and to EU pre-accession assistance under IPA.
- (2) The national IPA co-ordinator shall also be responsible for co-ordinating the Beneficiary's participation in the relevant cross-border programmes, both with Member States and with other Beneficiary countries, as well as in the trans-national, interregional or sea basins programmes under other Community instruments. He may delegate the tasks relating to this latter responsibility to a cross-border co-operation co-ordinator.
- (3) In the case of the Cross-border Co-operation Component, operating structures shall be designated and put in place by the Beneficiary, in accordance with Article 139 of the IPA Implementing Regulation.

Article 8 Functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies

- (1) The bodies and authorities mentioned in Article 6 above shall be allocated the functions and common responsibilities as set out in **ANNEX A** to this Framework Agreement.
- (2) Component-related specific allocations of functions and responsibilities may be set out in Sectoral Agreements or Financing Agreements. They must not be in contradiction to the basic approach chosen for the allocation of functions and common responsibilities as shown in **ANNEX A**.
- (3) Where under decentralised management specific persons have been given responsibility for an activity in relation to the management, implementation and control of programmes, the Beneficiary shall enable such persons to exercise the duties associated with that responsibility including in cases where, there is no hierarchical link between them and the bodies participating in that activity. The Beneficiary shall, in particular, provide those persons with the authority to establish, through formal working arrangements between them and the bodies concerned:
  - a) an appropriate system for the exchange of information, including the power to require information and a right of access to documents and staff on the spot, if necessary;
  - b) the standards to be met;
  - c) the procedures to be followed.

SECTION III ACCREDITATION AND CONFERRAL OF MANAGEMENT POWERS UNDER DECENTRALISED MANAGEMENT

Article 9 Common requirements

Management relating to a component, a programme or a measure can only be conferred on the Beneficiary, if and when the following requirements are fulfilled:

- a) The Beneficiary meets the conditions set to Article 56 of the Financial Regulation, in particular as regards the management and control systems. The management and control systems set up in Montenegro shall provide for effective and efficient control in at least the areas set out in the Annex to the IPA Implementing Regulation and as listed under No 1 c) of **ANNEX A** to this Framework Agreement. The Contracting Parties may define further provisions in Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- b) The competent accrediting officer has given accreditation to the national authorising officer both
  - as the head of the national fund bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in Montenegro and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions;
  - with regard to national authorising officer's capacity to fulfil the responsibilities for the effective functioning of management and control systems under IPA.

The accreditation of the national authorising officer shall also cover the national fund as described in Annex A, 5.

- c) The national authorising officer has given accreditation to the relevant operating structures.

Article 10 Procedure for accreditation of the national authorising officer and the national fund by the competent accrediting officer

- (1) Accreditation of the national authorising officer in accordance with Article 11 of the IPA Implementing Regulation is subject to his fulfilment of the applicable requirements set out in Article 11 of the said regulation and as further defined in Annex A, 4. This accreditation shall be supported by an audit opinion drawn up by an external auditor functionally independent from all actors in the management and control system. The audit opinion shall be based on examinations conducted according to internationally accepted auditing standards.
- (2) The competent accrediting officer shall notify the Commission of the accreditation of the national authorising officer, not later than the notification of the accreditation of the first operating structure. The competent accrediting officer shall provide all relevant supporting information required by the Commission.
- (3) The competent accrediting officer shall immediately inform the Commission of any changes concerning the national authorising officer or the national fund. Where a change affects the national authorising officer or the national fund in relation to the applicable requirements as set out in Article 11 of the IPA Implementing Regulation, the competent accrediting officer shall send to the Commission an assessment of the consequences of such a change on the validity of the accreditation. Where such a change is significant, the competent accrediting officer shall also notify the Commission of his decision concerning the accreditation.

Article 11 Procedure for accreditation of operating structures by the national authorising officer

- (1) Accreditation of an operating structure is subject to its fulfilment of the requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Regulation. This assurance shall be supported by an audit opinion drawn up by an external auditor functionally independent from all actors in the management and control system. The audit opinion shall be based on examinations conducted according to internationally accepted auditing standards.
- (2) The national authorising officer shall notify the Commission of the accreditation of the operating structures and shall provide all relevant supporting information required by the Commission, including a description of the management and control systems.

Article 12 Procedure for conferral of management powers by the Commission

- (1) The Commission shall confer management powers on the Beneficiary, only after the bodies and authorities referred to in Article 6 above have been designated and put in place and the conditions laid down in this article are fulfilled.
- (2) Before the conferral of management powers, the Commission shall review the accreditations of the national authorising officer and the operating structures as laid down in Articles 10 and 11 above and examine the procedures and structures of any of the bodies or authorities concerned in Montenegro. This may include on-the-spot verifications by the services of the Commissions or subcontracted to an audit firm.
- (3) The Commission may, in its decision to confer management powers, set further conditions, with a view to ensuring that the requirements referred to in Article 11 of the IPA Implementing Regulation are met. These further conditions must be fulfilled within a fixed period determined by the Commission for the conferral of management powers to remain effective.
- (4) The Commission Decision on the conferral of management powers shall lay down the list of the *ex ante* controls, if any, to be performed by the Commission on the tendering of contracts, launch of calls for proposals and the award of contracts and grants. This list may vary with the component or the programme. The *ex ante* controls shall apply, depending on the component or programme, until the Commission allows for decentralised management without *ex ante* controls as referred to in Article 16 below.

Article 13 Withdrawal or suspension of the accreditation of the national authorising officer and the national fund

- (1) After the conferral of management powers by the Commission, the competent accrediting officer shall be responsible for monitoring the continuing fulfilment of all the requirements for this accreditation to be maintained and shall inform the Commission of any significant change related thereto.
- (2) If any of the applicable requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Regulation, are not, or are no longer, fulfilled, the competent accrediting officer shall either suspend or withdraw the accreditation of the national authorising officer, and shall immediately inform the Commission of his decision and of the reasons for his decision. The competent accrediting officer shall assure himself that those requirements are again fulfilled before restoring the accreditation. This assurance shall be supported by an audit opinion as specified in Article 10(1) above.
- (3) Where the accreditation of the national authorising officer is withdrawn or suspended by the competent accrediting officer, the following provisions shall apply:
  - The Commission shall cease to make transfers of funds to the Beneficiary during the period when the accreditation is not in force;
  - During the period when the accreditation is not in force, all the euro accounts or the euro accounts for the components concerned shall be blocked and no payment made by the National Fund from those euro accounts which are blocked shall be considered eligible for Community funding;
  - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements for the conferral of management powers.

Article 14 Withdrawal or suspension of the accreditation of the operating structures

- (1) After the conferral of management powers by the Commission, the national authorising officer shall be responsible for monitoring the continuing fulfilment of all the requirements for this

accreditation to be maintained and shall inform the Commission and the competent accrediting officer of any significant change related thereto.

- (2) If any of the requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Regulation are not, or are no longer, fulfilled, the national authorising officer shall either suspend or withdraw the accreditation of the operating structure concerned, and shall immediately inform the Commission and the competent accrediting officer of his decision and of the reasons for his decision.

The national authorising officer shall assure himself that those requirements are again fulfilled before restoring the accreditation concerned. This assurance shall be supported by an audit opinion as referred to in Article 11(1) above.

- (3) Where the accreditation of an operating structure is withdrawn or suspended by the national authorising officer, the following provisions shall apply:
- The Commission shall make no transfers to the Beneficiary of funds relating to programmes or operations implemented by the operating structure concerned while its accreditation is suspended or withdrawn;
  - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements and conditions for the conferral of management powers;
  - No new legal commitments made by the operating structure concerned shall be considered eligible during the period when the accreditation is not in force;
  - The national authorising officer shall be responsible for taking any appropriate safeguard measures regarding payments made or contracts signed by the operating structure concerned.

Article 15   Withdrawal or suspension of conferral of management powers

- (1) The Commission shall monitor compliance with the requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Regulation.
- (2) Irrespective of the decision by the competent accrediting officer to maintain, suspend or withdraw the accreditation of the national authorising officer, or of the decision by the national authorising officer to maintain, suspend or withdraw the accreditation of the operating structure, the Commission may withdraw or suspend the conferral of management powers at any time, in particular in the event that any of the requirements mentioned in Article 11 of the IPA Implementing Regulation are not, or no longer, fulfilled.
- (3) Where the conferral of management powers is withdrawn or suspended by the Commission, the following provisions shall apply:
- The Commission shall cease to make transfers of funds to the Beneficiary;
  - Without prejudice to any other financial corrections, the Commission may make financial corrections as laid down in Article 30 below against the Beneficiary in respect of its past non-compliance with the requirements for the conferral of management powers.

The Commission may lay down other consequences of such a suspension or withdrawal in a specific Commission Decision.

- (4) The Commission Decision may lay down provisions concerning the suspension or withdrawal of the conferral of management powers in relation to specific bodies or authorities.

Article 16   Decentralisation without ex-ante control by the Commission

- (1) Decentralisation without ex-ante control by the Commission shall be the objective for the implementation of all IPA components where assistance is implemented on a decentralised

basis in accordance with Article 5 above. The timing for attainment of this objective may vary depending on the IPA Component concerned.

- (2) Before dispensing with the *ex-ante* controls laid down in the Commission Decision on conferral of management, the Commission shall satisfy itself of the effective functioning of the management and control system concerned in accordance with the relevant Community and national rules. In particular, the Commission shall monitor the implementation, by the Beneficiary, of the roadmap included in the Financing Agreement, which may refer to a phased waiver of different types of *ex-ante* controls. The Commission shall take due account of the results achieved by the Beneficiary in this context, in particular in the provision of assistance and in the negotiation process.

Article 17 Statement of assurance by the national authorising officer

- (1) The national authorising officer shall make an annual management declaration covering
  - his overall responsibility, in his function as head of the national fund, for the financial management of EU funds in Montenegro and for the legality and regularity of the underlying transactions;
  - his responsibility for the effective functioning of management and control systems under IPA.

This management declaration shall take the form of a statement of assurance to be presented to the Commission by 28 February each year with a copy to the competent accrediting officer.

- (2) The Statement of Assurance shall be based on the national authorising officer's actual supervision of the management and control system throughout the financial year.
- (3) The Statement of Assurance shall be drawn up according to the model attached in **ANNEX B** to this Framework Agreement.
- (4) If the confirmations regarding the effective functioning of the management and control systems and the legality and regularity of underlying transactions required through the Statement of Assurance are not available, the national authorising officer shall inform the Commission, copy to the competent accrediting officer, of the reasons and potential consequences as well as of the actions being taken to remedy the situation and to protect the interests of the Community.

Article 18 Establishment of reports and opinions by the audit authority and follow up by the national authorising officer and the Commission

- (1) Subject to the detailed functions and responsibilities of the audit authority as set out in **ANNEX A** to this Framework Agreement, the audit authority shall in particular establish the following reports and opinions:
  - a) An annual audit activity report according to the model in **ANNEX C** to this Framework Agreement;
  - b) An annual audit opinion on the management and control system according to the model in **ANNEX D** to this Framework Agreement;
  - c) An audit opinion on the final statement of expenditure for the closure of a programme or parts of a programme according to the model in **ANNEX E** to this Framework Agreement.
- (2) Following receipt of the annual audit activity report and the annual audit opinion referred to in paragraph 1, the national authorising officer shall:
  - a) decide whether any improvements to the management and control systems are required, record the decisions in that respect and ensure the timely implementation of those improvements;

- b) make any necessary adjustments to the payment applications to the Commission.
- (3) The Commission may decide either to take follow-up action itself in response to the reports and opinions, for example by initiating a financial correction procedure, or to require the Beneficiary to take action, while informing the national authorising officer and the competent accrediting officer of its decision.

SECTION IV GENERAL RULES FOR COMMUNITY FINANCIAL ASSISTANCE

Article 19 Eligibility of expenditure

- (1) In the event of decentralised management, notwithstanding accreditations by the competent accrediting officer and the national authorising officer, contracts and addenda signed, expenditure incurred and payments made by the national authorities shall not be eligible for funding under IPA prior to the conferral of management by the Commission on the concerned structures and authorities. The end date for the eligibility of expenditure shall be laid down in Financing Agreements, where necessary.
- (2) By way of derogation from paragraph 1,
  - a) technical assistance to support the setting up of management and control systems may be eligible prior to the initial conferral of management, for expenditure incurred after 1 January 2007;
  - b) expenditure following the launch of calls for proposals or calls for tenders may also be eligible if the call is launched prior to the initial conferral of management, subject to this initial conferral of management being in place within the time limits defined in a reserve clause to be inserted in the operations or calls concerned, and subject to prior approval of the documents concerned by the Commission. The calls for proposal or calls for tender concerned may be cancelled or modified depending on the decision on conferral of management.
- (3) Expenditure financed under IPA shall not be the subject of any other financing under the Community budget.
- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on eligibility of expenditure may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

Article 20 Property of interest

Any interest earned on any of the component-specific euro accounts remains the property of the Beneficiary. Interest generated by the financing by the Community of a programme shall be posted exclusively to that programme, being regarded as a resource for the Beneficiary in the form of a national public contribution, and shall be declared to the Commission, at the time of the final closure of the programme.

Article 21 Audit trail

The national authorising officer shall ensure that all the relevant information is available to ensure at all times a sufficiently detailed audit trail. This information shall include documentary evidence of the authorisation of payment applications, of the accounting and payment of such applications, and of the treatment of advances, guarantees and debts.

Article 22 Aid intensities and rate of Community contribution

- (1) The Community contribution shall be calculated in relation to the eligible expenditure, as defined in Part II of the IPA Implementing Regulation for each IPA component.
- (2) Financing decisions adopting the annual or multi-annual programmes for each IPA component shall set the maximum indicative amount of the Community contribution and the subsequent maximum rate for each priority axis.

SECTION V   GENERAL RULES FOR IMPLEMENTATION

Article 23   Rules on procurement

- (1) Assistance under all IPA components shall be managed in accordance with the rules for External Aid contained in the Financial Regulation. This shall not apply to assistance implemented under the transitional arrangements of Article 99 IPA Implementing Regulation regarding the Cross-Border Co-operation Component to that part of the programme that is implemented on Member States' territory, unless otherwise decided by the participating Member State.
- (2) Results of tender procedures shall be published according to the rules referred to in paragraph 1 above and as further specified in Article 24(3) below.
- (3) The rules of participation and origin as laid down in Article 19 of the IPA Framework Regulation shall apply to all contract award procedures under IPA.
- (4) All service, supplies and work contracts shall be awarded and implemented in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the implementation of external operations, in force at the time of the launch of the procedure in question, unless otherwise provided for in Sectoral or Financing Agreements.

Article 24   Publicity and visibility

- (1) In the case of centralised and joint management, information on programmes and operations shall be provided by the Commission with the assistance of the national IPA co-ordinator as appropriate. In the case of decentralised management and in all cases for programmes or part of programmes under the cross-border co-operation component not implemented through shared management, the Beneficiary, in particular the national IPA co-ordinator, shall provide information on and publicise programmes and operations. In the case of shared management, the Member States and the Beneficiary shall provide information on and publicise programmes and operations. The information shall be addressed to the citizens and beneficiaries, with the aim of highlighting the role of the Community and ensuring transparency.
- (2) In the case of decentralised management, the operating structures shall be responsible for organising the publication of the list of the final beneficiaries, the names of the operations and the amount of Community funding allocated to the operations by means of the award of grants in the following way:
  - a) The publication shall be made according to a standard presentation, in a dedicated and easily accessible place of the Beneficiary's internet site. If such internet publication is impossible, the information shall be published by any other appropriate means, including the national official journal.
  - b) Publication shall take place during the first half of the year following the closure of the budget year in respect of which the funds were attributed to the Beneficiary.
  - c) The Beneficiary shall communicate to the Commission the address of the place of publication. If the information is published otherwise, the Beneficiary shall give the Commission full details of the means used.
  - d) The operating structures shall ensure that the final beneficiary is informed that acceptance of funding is also an acceptance of their inclusion in this list of beneficiaries published. Any personal data included in this list shall nevertheless be processed in accordance with the requirements of Regulation (EC) No 45/2001 of the European Parliament and the Council of 18 December 2000 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies and

on the free movement of such data ⁽⁵⁾, and with due observance of the requirements of security.

- (3) In the case of decentralised management, the relevant bodies shall prepare a contract award notice, once the contract has been signed, and send it to the Commission for publication. The contract award notice may also be published by the beneficiary in the appropriate national publications.
- (4) The Commission and the relevant national, regional or local authorities of the Beneficiary shall agree on a coherent set of activities to make available, and publicise, in Montenegro information about assistance under IPA. The procedures for implementing such activities shall be specified in the Sectoral or Financing Agreements.
- (5) Implementation of the activities referred to in paragraph 4 shall be the responsibility of the final beneficiaries, and might be funded from the amount allocated to the relevant programmes or operations.

Article 25   Granting of facilities for the implementation of programmes and execution of contracts

- (1) In order to ensure the effective implementation of programmes under IPA, the Beneficiary shall take all necessary measures to ensure:
  - a) that, in the case of service, supplies or works tender procedures, natural or legal persons eligible to participate in tender procedures pursuant to Article 23 above shall be entitled to temporary installation and residence where the importance of the contract so warrants. This right shall be acquired only after the invitation to tender has been launched and shall be enjoyed by the technical staff needed to carry out studies and other preparatory measures to the drawing up of tenders. This right shall expire one month after the decision of contract award;
  - b) that personnel taking part in Community financed activities and members of their immediate family are accorded no less favourable benefits, privileges and exemptions than those usually accorded to other international staff employed in Montenegro, under any other bilateral or multilateral agreement or arrangements for assistance and technical co-operation;
  - c) that personnel taking part in Community financed activities and members of their immediate family are allowed to enter Montenegro, to establish themselves in Montenegro, to work there and to leave Montenegro, as the nature of the underlying contract so justifies;
  - d) the granting of all permits necessary for the importation of goods, above all professional equipment, required for the execution of the underlying contract, subject to existing laws, rules and regulations of the Beneficiary;
  - e) that imports carried out under IPA will be exempted from customs duties, import duties and other fiscal charges;
  - f) the granting of all permits necessary for the re-export of the above goods, once the underlying contract has been fully executed;
  - g) the granting of authorisations for the import or acquisition of the foreign currency necessary for the implementation of the underlying contract and the application of national exchange control regulations in a non-discriminatory manner to contractors, regardless of their nationality or place of establishment;

---

⁵ OJ L 8, 12 January 2001, p. 1

- h) the granting of all permits necessary to repatriate funds received in respect of the activity financed under IPA, in accordance with the foreign exchange control regulations in force in Montenegro.
- (2) The Beneficiary shall ensure full co-operation of all relevant authorities. It will also ensure access to state-owned companies and other governmental institutions, which are involved or are necessary in the implementation of a programme or in the execution of the contract.

Article 26 Rules on taxes, customs duties and other fiscal charges

- (1) Save where otherwise provided for in a Sectoral Agreement or a Financing Agreement, taxes, customs and import duties or other charges having equivalent effect are not eligible under IPA.
- (2) The following detailed provisions shall apply:
  - a) Customs duties, import duties, taxes or fiscal charges having equivalent effect in the case of the import of goods under a Community financed contract are not eligible under IPA. The imports concerned shall be released from the point of entry into Montenegro for delivery to the contractor, as required by the provisions of the underlying contract and for immediate use as required for the normal implementation of the contract, without regard to any delays or disputes over the settlement of the above mentioned duties, taxes or charges;
  - b) Community financed contracts for services, supplies or works carried out by contractors registered in Montenegro or by external contractors shall not be subject in Montenegro to value added tax, documentary stamp or registration duties or fiscal charges having equivalent effect, whether such charges exist or are to be instituted. EC contractors shall be exempted from VAT for services rendered, goods supplied and/or works executed by them under EC contracts with the right of the contractors to offset or deduct input VAT paid in connection with the services rendered, the goods supplied and/or the works executed against any VAT collected by them for any of their other transactions. Should the EC contractors not be able to make use of this possibility, they shall be entitled to obtain VAT refund directly from the tax authorities upon submission of a written request accompanied by the necessary documentation required under the national/local law for refund and by a certified copy of the underlying EC contract.

For the purposes of this Framework Agreement, the term "EC contractor" shall be construed as natural and legal persons, rendering services and/or supplying goods and/or executing works and/or executing a grant under an EC contract. The term "EC contractor" shall also cover pre-accession advisors, also known as resident twinning advisors, and experts included in a twinning covenant or contract. The term "EC contract" means any legally binding document through which an activity is financed under IPA and which is signed by the EC or the Beneficiary.

At least the same procedural privileges shall apply to such contractors as applicable to contractors under any other bilateral or multilateral agreement or arrangements for assistance and technical co-operation.

- c) Profit and/or income arising from EC contracts shall be taxable in Montenegro in accordance with the national/local tax system. However, natural and legal persons, including expatriate staff, from the Member States of the European Union or other countries eligible under IPA, executing Community financed contracts shall be exempted from those taxes in Montenegro.
- d) Personal and household effects imported for personal use by natural persons (and members of their immediate families), other than those recruited locally, engaged in carrying out tasks defined in technical co-operation contracts, shall be exempted from customs duties, import duties, taxes and other fiscal charges having equivalent effect, the

said personal and household effects being re-exported or disposed of in the state, in accordance with the regulations in force in Montenegro after termination of the contract.

Article 27 Supervision, control and audit by the Commission and the European Court of Auditors

- (1) All Financing Agreements as well as all resulting programmes and subsequent contracts shall be subject to supervision and financial control by the Commission including the European Anti-Fraud Office (OLAF) and audits by the European Court of Auditors. This includes the right of the Delegation of the Commission in Montenegro to carry out measures such as ex-ante verification of tendering and contracting carried out by the related operating structures, as long as ex-ante control has not been waived in accordance with Article 16 above. The duly authorised agents or representatives of the Commission and of OLAF shall have the right to carry out any technical and financial verification that the Commission or OLAF consider necessary to follow the implementation of a programme including visits of sites and premises at which Community financed activities are implemented. The Commission shall give the national authorities concerned advance notice of such missions.
- (2) The Beneficiary shall supply all requested information and documents including any computerised data and take all suitable measures to facilitate the work of the persons instructed to carry out audits or inspections.
- (3) The Beneficiary shall maintain records and accounts adequate to identify the services, supplies, works and grants financed under the related Financing Agreement in accordance with sound accounting procedures. The Beneficiary shall also ensure that the agents or representatives of the Commission including OLAF have the right to inspect all relevant documentation and accounts pertaining to items financed under the related Financing Agreement and assist the European Court of Auditors to carry out audits relating to the use of Community funds.
- (4) In order to ensure the efficient protection of the financial interests of the Community, the Commission including OLAF may also conduct documentary and on-the-spot checks and inspections in accordance with the procedural provisions of Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996 of 11 November 1996 ⁽⁶⁾. These checks and inspections shall be prepared and conducted in close collaboration with the competent authorities designated by the Beneficiary, which shall be notified in good time of the object, purpose and legal basis of the checks and inspections, so that they can provide all the requisite help. The Beneficiary shall identify a service which will assist at OLAF's request in conducting investigations in accordance with Council Regulation (EC, Euratom) No 2185/1996. If the Beneficiary wishes, the on-the-spot checks and inspections may be carried out jointly with them. Where the participants in Community financed activities resist an on-the-spot check or inspection, the Beneficiary, acting in accordance with national rules, shall give Commission/OLAF inspectors such assistance as they need to allow them to discharge their duty in carrying out an on-the-spot check or inspection.

The Commission/OLAF shall report as soon as possible to the Beneficiary any fact or suspicion relating to an irregularity which has come to its notice in the course of the on-the-spot check or inspection. In any event, the Commission/OLAF shall be required to inform the above-mentioned authority of the result of such checks and inspections.
- (5) The controls and audits described above are applicable to all contractors and sub-contractors who have received Community funds including all related information to be found in the documents of the national fund of the Beneficiary concerning the national contribution.
- (6) Without prejudice to the responsibilities of the Commission and the European Court of Auditors, the accounts and operations of the National Fund and, where applicable, operating

---

⁶ OJ L 292, 15 November 1996, p. 2

structures may be checked at the discretion of the Commission by the Commission itself or by an external auditor assigned by the Commission.

Article 28 Prevention of irregularity and fraud, measures against corruption

- (1) The Beneficiary shall ensure investigation and effective treatment of suspected cases of fraud and irregularities and shall ensure the functioning of a control and reporting mechanism equivalent to that foreseen in the Commission Regulation (EC) No 1828/2006 of 8 December 2006 ⁽⁷⁾. In the case of suspected fraud or irregularity, the Commission shall be informed without delay.
- (2) Furthermore, the Beneficiary shall take any appropriate measure to prevent and counter any active or passive corruption practices at any stage of the procurement procedure or grant award procedure or during the implementation of corresponding contracts.
- (3) The Beneficiary, including the personnel responsible for the implementation tasks of the Community financed activities, undertakes to take whatever precautions are necessary to avoid any risk of conflict of interests and shall inform the Commission immediately of any such conflict of interest or any situation likely to give rise to any such conflict.
- (4) The following definitions shall apply:
  - a) *Irregularity* shall mean any infringement of a provision of applicable rules and contracts resulting from an act or an omission by an economic operator which has, or would have, the effect of prejudicing the general budget of the European Union by charging an unjustified item of expenditure to the general budget.
  - b) *Fraud* shall mean any intentional act or omission relating to: the use or presentation of false, incorrect or incomplete statements or documents, which has as its effect the misappropriation or wrongful retention of funds from the general budget of the European Communities or budgets managed by, or on behalf of, the European Communities; non disclosure of information in violation of a specific obligation with the same effect; the misapplication of such funds for purposes other than those for which they are originally granted.
  - c) *Active corruption* is defined as the deliberate action of whosoever promises or gives, directly or through an intermediary, an advantage of any kind whatsoever to an official for himself or for a third party for him to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the European Communities.
  - d) *Passive corruption* is defined as the deliberate action of an official, who, directly or through an intermediary, requests or receives advantages of any kind whatsoever, for himself or a third party, or accepts a promise of such advantage, to act or to refrain from acting in accordance with his duty or in the exercise of his functions in breach of his official duties in a way which damages or is likely to damage the financial interests of the European Communities.

Article 29 Recovery of funds in case of irregularity or fraud

- (1) Any proven case of irregularity or fraud discovered at any time during the implementation of assistance under IPA or as the result of an audit will lead to the recovery of the funds by the Commission from the Beneficiary.
- (2) The national authorising officer shall recover the Community contribution paid to the Beneficiary from those who committed the irregularity, fraud or corruption or benefited from it, in accordance with national recovery procedures. The fact that the national authorising officer does not succeed in recovering all or part of the funds shall not prevent the Commission from recovering the funds from the Beneficiary.

---

⁷ OJ L 371, 27 December 2006, p. 4

Article 30 Financial corrections

- (1) In the case of decentralised management, in order to ensure that the funds are used in accordance with the applicable rules, the Commission shall apply clearance-of-accounts procedures or financial correction mechanisms in accordance with Article 53b(4) and 53c(2) of the Financial Regulation and as detailed in Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- (2) A financial correction may arise following either:
  - identification of a specific irregularity, including fraud;
  - identification of a weakness or deficiency in the management and control systems of the Beneficiary;
- (3) If the Commission finds that expenditure under the programmes covered by IPA has been incurred in a way that has infringed applicable rules, it shall decide what amounts are to be excluded from Community financing.
- (4) The calculation and establishment of any such corrections, as well as the related recoveries, shall be made by the Commission, following the criteria and procedures provided for in Articles 32, 33 and 34 below. Provisions on financial corrections which have been set down in Sectoral Agreements or Financing Agreements shall apply in addition to this Framework Agreement.

Article 31 Financial adjustments

In the case of decentralised management the national authorising officer, who bears in the first instance the responsibility for investigating irregularities, shall make the financial adjustments where irregularities or negligence are detected in operations or operational programmes, by cancelling all or part of the Community contribution to the operations or the operational programmes concerned. The national authorising officer shall take into account the nature and gravity of the irregularities and the financial loss to the Community contribution.

Article 32 Criteria for financial corrections

- (1) The Commission may make financial corrections, by cancelling all or part of the Community contribution to a programme, in the situations referred to in Article 30(2) above.
- (2) Where individual cases of irregularity are identified, the Commission shall take into account the systemic nature of the irregularity to determine whether flat-rate corrections, punctual corrections or corrections based on an extrapolation of the findings should be applied. For the Rural Development Component, criteria for financial corrections are set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.
- (3) When deciding the amount of a correction, the Commission shall take into account the nature and gravity of the irregularity and/or the extent and financial implications of the weaknesses or the deficiencies found in the management and control system in the programme concerned.

Article 33 Procedure for financial corrections

- (1) Before taking a decision on a financial correction, the Commission shall inform the national authorising officer of its provisional conclusions and request his comments within two months.

Where the Commission proposes a financial correction on the basis of extrapolation or at a flat rate, the Beneficiary shall be given the opportunity to establish the actual extent of the irregularity, through an examination of the documentation concerned. In agreement with the Commission, the Beneficiary may limit the scope of this examination to an appropriate proportion or sample of the documentation concerned. Except in duly justified cases, the time allowed for this examination shall not exceed a period of two months after the two-month period referred to in the first subparagraph.

- (2) The Commission shall take account of any evidence supplied by the Beneficiary within the time limits mentioned in paragraph 1.
- (3) The Commission shall endeavour to take a decision on the financial correction within six months after opening the procedure as set out in paragraph 1.

Article 34 Repayment

Any repayment to the general budget of the European Union shall be effected before the due date indicated in the recovery order drawn up in accordance with Article 72 of the Financial Regulation. The due date shall be the last day of the second month following the issuing of the order.

- (2) Any delay in repayment shall give rise to interest on account of late payment, starting on the due date and ending on the date of actual payment. The rate of such interest shall be one-and-a-half percentage points above the rate applied by the European Central Bank in its main refinancing operations on the first working day of the month in which the due date falls.

Article 35 Re-use of Community contribution

- (1) The resources from the Community contribution cancelled following financial corrections pursuant to Article 30 shall be paid to the Community Budget, including interest thereon.
- (2) The contribution cancelled or recovered in accordance with Article 31 above may not be re-used for the operation or operations that were the subject of the recovery or the adjustment, nor, where the recovery or adjustment is made for a systemic irregularity, for existing operations within the whole or part of the priority axis in which the systemic irregularity occurred.

Article 36 Monitoring in the case of decentralised management, monitoring committees

- (1) In the case of decentralised management, the Beneficiary shall, within six months after the entry into force of the first financing agreement, set up an IPA monitoring committee, in agreement with the Commission, to ensure coherence and coordination in the implementation of the IPA components.
- (2) The IPA monitoring committee shall be assisted by sectoral monitoring committees set up under the IPA components. They shall be attached to programmes or components. They may include representatives of civil society, where appropriate. More detailed rules may be provided for in Financing Agreements or Sectoral Agreements.
- (3) The IPA monitoring committee shall satisfy itself as to the overall effectiveness, quality and coherence of the implementation of all programmes and operations towards meeting the objectives set out in the multi-annual indicative planning documents and the financing agreements.
  - (a) The IPA monitoring committee may make proposals to the Commission, the national IPA co-ordinator and the national authorising officer for any actions to ensure the coherence and co-ordination between the programmes and operations implemented under the different components, as well as for any cross-component corrective measures needed to ensure the achievement of the global objectives of the assistance provided, and to enhance its overall efficiency. It may also make proposals to the relevant sectoral monitoring committee(s) for decisions on any corrective measures to ensure the achievements of programme objectives and enhance the efficiency of assistance provided under the programmes or IPA component(s) concerned;
  - (b) The IPA monitoring committee shall adopt its internal rules of procedure in compliance with a monitoring committee mandate established by the Commission, and within the institutional, legal and financial framework of the Beneficiary;
  - (c) Unless otherwise provided in the monitoring committee mandate set out by the Commission, the following provisions shall apply:

- aa) The IPA monitoring committee shall include among its members representatives of the Commission, the national IPA co-ordinator, the national authorising officer, representatives of the operating structures, and the strategic co-ordinator.
- bb) A representative of the Commission and the national IPA co-ordinator shall co-chair the IPA monitoring committee meetings;
- cc) The IPA monitoring committee shall meet at least once a year. Intermediate meetings may also be convened on a thematic basis.

Article 37 Monitoring in the case of centralised and joint management

In the case of centralised and joint management, the Commission may undertake any actions it deems necessary to monitor the programmes concerned. In the case of joint management, these actions may be carried out jointly with the international organisation(s) concerned.

Article 38 Annual and final reports on implementation

- (1) The operating structures shall draw up a sectoral annual report and a sectoral final report on the implementation of the programmes for which they are responsible, in compliance with the procedures defined for each IPA component in Part II of the IPA Implementing Regulation.
The sectoral annual reports on implementation shall cover the financial year. The sectoral final reports on implementation shall cover the whole period of implementation and may include the last sectoral annual report.
- (2) The reports referred to in paragraph 1 shall be sent to the national IPA co-ordinator, the national authorising officer and to the Commission, after examination by the sectoral monitoring committees.
- (3) On the basis of the reports referred to in paragraph 1, the national IPA co-ordinator shall send to the Commission and the national authorising officer, after examination by the IPA monitoring committee, annual and final reports on the implementation of assistance under the IPA Regulation.
- (4) The annual report on implementation referred to in paragraph 3, which shall be sent by 31 August each year and for the first time in 2008, shall synthesise the different sectoral annual reports issued under the different components and shall include information about:
  - a) progress made in implementing Community assistance, in relation to the priorities set up in the multi-annual indicative planning document and the different programmes;
  - b) financial implementation of Community assistance.
- (5) The final report on the implementation as referred to in paragraph 3 shall cover the whole period of implementation and may include the latest annual report mentioned in paragraph 4.

Article 39 Closure of programmes under decentralised management

- (1) After an application for final payment has been received by the Commission from the Beneficiary, a programme is considered closed as soon as one of the following occurs:
  - payment of the final balance due by the Commission;
  - issuance of a recovery order by the Commission;
  - de-commitment of appropriations by the Commission.
- (2) The closure of a programme does not prejudice the right of the Commission to undertake a financial correction at a later stage.
- (3) The closure of a programme does not affect the obligations of the Beneficiary to continue to retain related documents.
- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on the closure of programmes may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

Article 40 Closure of programmes under centralised and joint management

- (1) A programme is closed when all the contracts and grants funded by this programme have been closed.
- (2) After a final payment application has been received, a contract or grant is considered closed as soon as one of the following occurs:
  - payment of the final amount due by the Commission;
  - issuance of a recovery order by the Commission following receipt of the final payment application;
  - de-commitment of appropriations by the Commission.
- (3) The closure of a contract or grant does not prejudice the right of the Commission to undertake a financial correction at a later stage.
- (4) In addition to paragraph 1 to 3 above, more detailed rules on the closure of programmes may be set out in Financing Agreements or Sectoral Agreements.

SECTION VI FINAL PROVISIONS

Article 41 Consultation

- (1) Any question relating to the execution or interpretation of this Framework Agreement shall be the subject of consultation between the Contracting Parties leading, where necessary, to an amendment of this Framework Agreement.
- (2) Where there is a failure to carry out an obligation set out in this Framework Agreement which has not been the subject of remedial measures taken in due time, the Commission may suspend the financing of activities under IPA after consultation with the Beneficiary.
- (3) The Beneficiary may renounce in whole or in part the implementation of activities under IPA. The Contracting Parties shall set out the details of the said renunciation in an exchange of letters.

Article 42 Settlement of differences, arbitration

- (1) Differences arising out of the interpretation, operation and implementation of this Framework Agreement, at any and all levels of participation, will be settled amicably through consultation as provided for under Article 41.
- (2) In default of amicable settlement, either Contracting Party may refer the matter to arbitration in accordance with the Permanent Court of Arbitration Optional Rules for Arbitration Involving International Organisations and States in force at the date of this Framework Agreement.
- (3) The language to be used in the arbitral proceedings shall be English. The appointing authority shall be the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration following a written request submitted by either Contracting Party. The Arbitrator's decision shall be binding on all Parties and there shall be no appeal.

Article 43 Disputes with third parties

- (1) Without prejudice to the jurisdiction of the court designated in a contract as the competent court for disputes arising out of that contract between the parties to it, the European Community shall enjoy in the territory of Montenegro immunity from suit and legal process with respect to any dispute between the European Community and/or the Beneficiary and a third party, or between third parties, which directly or indirectly relates to the provision of Community Assistance to the Beneficiary under this Framework Agreement, except in so far as in any particular case the European Community has expressly waived its immunity.
- (2) The Beneficiary shall in any legal or administrative proceedings before a court, tribunal or administrative instance in Montenegro defend this immunity and take a position which takes

duly account of the interests of the European Community. Where necessary, the Beneficiary and the European Commission shall proceed with consultations on the position to take.

Article 44 Notices

- (1) Any communication in connection with this Framework Agreement shall be made in writing and in the English language. Each communication must be signed and must be supplied as an original document or by fax.
- (2) Any communication in connection with this Framework Agreement must be sent to the following addresses:

For the Commission:
European Commission
Directorate-General Enlargement

1049 Brussels
BELGIUM
Fax: +32 2 295.95.40

For the Beneficiary:
Government of Montenegro
Deputy Prime Minister for
European Integration
Street: Jovana Tomaševića bb
81000 Podgorica
MONTENEGRO
Fax: +382 81 224 552

Article 45 Annexes

The Annexes shall be deemed an integral part of this Framework Agreement.

Article 46 Entry into force

This Framework Agreement shall enter into force on the day on which the Contracting Parties inform each other in writing of its approval in accordance with the existing internal legislation or procedure of each of the Parties.

Article 47 Amendment

Any amendment agreed to by the Contracting Parties will be in writing and will form part of this Agreement. Such amendment shall come into effect on the date determined by the Contracting Parties.

Article 48 Termination

- (1) This Framework Agreement shall continue to be in force for an indefinite period unless terminated by written notification by one of the Contracting Parties.
- (2) On termination of this Framework Agreement, any assistance still in the course of execution shall be carried out to its completion in accordance with this Framework Agreement and any Sectoral Agreement and Financing Agreement.

Article 49 Language

This Framework Agreement is drawn up in duplicate in the English language.

Signed, for and on behalf of the
Commission by

Mr Pierre Mirel
Director
Directorate-General Enlargement

Brussels,

Date:

Signed, for and on behalf of the
Government of Montenegro by

Mrs Gordana Đurović
NIPAC
Deputy Prime Minister for European
Integration

Podgorica,

Date:

ANNEX A

Allocation of functions and common responsibilities to the structures, authorities and bodies in accordance with Article 8 of the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro

Preliminary remark:

This list shows the main functions and common responsibilities of the structures, authorities and bodies concerned. It is not to be considered exhaustive. It supplements the core part of this Framework Agreement.

1) The Competent Accrediting Officer (CAO):

The CAO shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Beneficiary.

The CAO shall be responsible for issuing, monitoring and suspending or withdrawing the accreditation of the national authorising officer (NAO) both

as the head of the national fund bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in Montenegro and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions;

with regard to the NAO's capacity to fulfil the responsibilities for the effective functioning of management and control systems under IPA.

The accreditation of the NAO shall also cover the national fund (NF).

The CAO shall notify the Commission of the accreditation of the NAO and shall inform the Commission of any changes regarding the accreditation of the NAO. This includes the provision of all relevant supporting information required by the Commission.

- c) Prior to accrediting the NAO, the CAO shall satisfy himself that the applicable requirements set out in Article 11 of the IPA Implementing Rules are fulfilled. This includes the verification of the compliance of the management and control system set up by the Beneficiary for effective controls in at least the areas set out in the Annex to the IPA Implementing Regulation (accreditation criteria). This annex provides for the following overall requirements:

Control environment (establishment and management of the organisation and the staff) comprising ethics and integrity policies, irregularity management and reporting, staff planning, recruitment, training and appraisal including sensitive post management, sensitive functions and conflicts of interest, establishment of legal bases for bodies and individuals, formal establishment of accountability, responsibility, delegated responsibility and any necessary related authority for all tasks and positions throughout the organisation);

Planning and risk management comprising risk identification, assessment and management, objective setting and allocation of resources against objectives, planning of the implementation process;

Control activities (implementation of interventions) comprising verification procedures, procedures for supervision by accountable management of tasks delegated to subordinates, including annual statements of assurance from subordinate actors, rules for each type of procurement and calls for proposals, procedures including checklists for each step of procurement and calls for proposals, rules and procedures on publicity, payment procedures, procedures for monitoring the delivery of co-financing, budgetary procedures to ensure the availability of funds, procedures for continuity of operations, accounting procedures, reconciliation procedures, reporting of exceptions, amongst others exceptions to normal procedures approved at appropriate level, unapproved

exceptions and control failures whenever identified, security procedures, archiving procedures, segregation of duties and reporting of internal control weaknesses;

Monitoring activities (supervision of interventions), comprising internal audit with handling of audit reports and recommendations, evaluations;

Communication (ensuring all actors receive information necessary to fulfil their role) comprising the regular coordination meetings between different bodies to exchange information on all aspects of planning and implementation and the regular reporting at all appropriate levels on efficiency and effectiveness of internal control.

2) The National IPA Coordinator (NIPAC):

a) The NIPAC shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Beneficiary.

He shall ensure the overall coordination of assistance under IPA.

The NIPAC shall ensure partnership between the Commission and the Beneficiary and close link between the general accession process and the use of pre-accession assistance under IPA. He shall bear the overall responsibility for

the coherence and coordination of the programmes provided under IPA;

the annual programming for the Transition Assistance and Institution Building Component at national level;

the co-ordination of the participation of the Beneficiary in the relevant cross-border programmes both with Member States and with other Beneficiary countries, as well as the transnational, interregional or sea basins programmes under other Community instruments. The NIPAC may delegate the tasks relating to this co-ordination to a cross-border co-operation co-ordinator.

The NIPAC shall draw up and, after examination by the IPA monitoring committee, submit to the Commission the IPA annual and final reports on implementation as defined in Article 38 of this Framework Agreement and in Article 61(3) of the IPA Implementing Regulation. He shall send a copy of these reports to the NAO.

3) The Strategic Co-ordinator:

a) A strategic co-ordinator shall be appointed by the Beneficiary to ensure the co-ordination of the Regional Development Component and Human Resources Development Component under the responsibility of the national IPA co-ordinator. The strategic co-ordinator shall be an entity within the state administration of the Beneficiary with no direct involvement in the implementation of components concerned.

b) The strategic co-ordinator shall in particular:

co-ordinate assistance granted under the Regional Development Component and the Human Resources Development Component;

draft the strategic coherence framework as defined in Article 154 of the IPA Implementing Regulation;

ensure co-ordination between sectoral strategies and programmes.

4) The National Authorising Officer (NAO):

The NAO shall be appointed by the Beneficiary. He shall be a high-ranking official in the government or the state administration of the Beneficiary.

The NAO shall fulfil the following functions and assume the following responsibilities:

- a) As the head of the national fund, bearing overall responsibility for the financial management of EU funds in Montenegro and being responsible for the legality and regularity of the underlying transactions. The NAO shall in particular fulfil the following tasks as regards these responsibilities:

providing assurance about the regularity and legality of underlying transactions;

drawing up and submitting to the Commission certified statements of expenditure and payment applications; he shall bear overall responsibility for the accuracy of the payment application and for the transfer of funds to the operating structures and/or final beneficiaries;

verifying the existence and correctness of the co-financing elements;

ensuring the identification and immediate communication of any irregularity;

making the financial adjustments required in connection with irregularities detected, in accordance with Article 50 of the IPA Implementing Regulation;

being the contact point for financial information sent between the Commission and the Beneficiary.

- b) being responsible for the effective functioning of management and control systems under IPA. The NAO shall in particular fulfil the following tasks as regards these responsibilities:

being responsible for issuing, monitoring and suspending or withdrawing the accreditation of the operating structures;

- ensuring the existence and effective functioning of systems of management of assistance under IPA;
- ensuring that the system of internal control concerning the management of funds is effective and efficient;
- reporting on the management and control system;
- ensuring that a proper reporting and information system is functioning;
- following-up the findings of audit reports from the audit authority, in accordance with Article 18 of this Framework Agreement and Article 30(1) of the IPA Implementing Regulation;
- immediately notifying the Commission, with a copy of the notification to the CAO, any significant change concerning the management and control systems.

As corollary to the responsibilities under a) and b) above, the NAO shall establish an Annual Statement of Assurance as defined in Article 17 of this Framework Agreement and following **ANNEX B** to this Agreement, which shall include:

- a) a confirmation of the effective functioning of the management and control systems;
- b) a confirmation regarding the legality and regularity of the underlying transactions;
- c) information concerning any changes in systems and controls, and elements of supporting accounting information.

If the confirmations regarding the effective functioning of the management and control systems and the legality and regularity of underlying transactions (a) and b) above) are not available, the NAO shall inform the Commission, copy to the CAO, of the reasons and potential consequences as well as of the actions being taken to remedy the situation and to protect the interests of the Community.

5) The National Fund (NF):

The NF shall be a body located in a State level Ministry of the Beneficiary and shall have central budgetary competence and act as central treasury entity.

The NF shall be in charge of tasks of financial management of assistance under IPA, under the responsibility of the NAO.

The NF shall in particular be in charge of organising the bank accounts, requesting funds from the Commission, authorising the transfer of funds from the Commission to the operating structures or to the final beneficiaries and the financial reporting to the Commission.

6) The Operating Structures:

a) An operating structure shall be established for each IPA component or programme to deal with the management and implementation of assistance under IPA. The operating structure shall be a body or a collection of bodies within the administration of the Beneficiary.

b) The operating structure shall be responsible for managing and implementing the IPA programme or programmes concerned in accordance with the principle of sound financial management. For those purposes, the operating structure shall carry a number of functions that include:

drafting the annual or multi-annual programmes;

monitoring programme implementation and guiding the work of the sectoral monitoring committee as defined in Article 36(2) of this Framework Agreement and in Article 59 of the IPA Implementing Regulation, notably by providing the documents necessary for monitoring the quality of implementation of the programmes;

drawing up the sectoral annual and final implementation reports defined in Article 38(1) and (2) of this Framework Agreement and in Article 61(1) of the IPA Implementing Regulation and, after their examination by the sectoral monitoring committee, submitting them to the Commission the NIPAC and the NAO;

ensuring that operations are selected for funding and approved in accordance with the criteria and mechanisms applicable to the programmes, and that they comply with the relevant Community and national rules;

setting up procedures to ensure the retention of all documents regarding expenditure and audits required to ensure an adequate audit trail;

arranging for tendering procedures, grant award procedures, the ensuing contracting, and making payments to, and recovery from, the final Beneficiary;

ensuring that all bodies involved in the implementation of operations maintain a separate accounting system or a separate accounting codification;

ensuring that the NF and the NAO receive all necessary information on the procedures and verifications carried out in relation to expenditure;

setting up, maintaining and updating the reporting and information system;

carrying out verifications to ensure that the expenditure declared has actually been incurred in accordance with the applicable rules, the products or services have been delivered in accordance with the approval decision, and the payment requests by the final Beneficiary are correct: These verifications shall cover administrative, financial, technical and physical aspects of operations, as appropriate;

ensuring internal audit of its different constituting bodies;

ensuring irregularity reporting;

ensuring compliance with the information and publicity requirements.

c) The heads of the bodies constituting the operating structure shall be clearly designated and shall be responsible for the tasks assigned to their respective bodies, in accordance with Article 8(3) of this Framework Agreement and with Article 11(3) of the IPA Implementing Regulation.

7) The Audit Authority:

- a) The audit authority shall be designated by the Beneficiary and shall be functionally independent from all actors in the management and control system and comply with internationally accepted audit standards.
- b) The audit authority shall be responsible for the verification of the effective and sound functioning of the management and control systems.
- c) The audit authority, under the responsibility of its head, shall in particular fulfil the following functions and assume the following responsibilities:

During the course of each year, establishing and fulfilling an **annual audit work plan** which encompasses audits aimed at verifying:

- the effective functioning of the management and control systems;
- the reliability of accounting information provided to the Commission.

The audit work shall include audits of an appropriate sample of operations or transactions, and an examination of procedures.

The annual audit work plan shall be submitted to the NAO and the Commission before the start of the year in question.

- submitting reports and opinions as follows:
  - an **annual audit activity report** following the model in **ANNEX C** to this Framework Agreement and setting out the resources used by the audit authority, and a summary of any weaknesses found in the management and control system or in transaction findings from the audits carried out in accordance with the annual audit work plan during the previous 12 month period, ending on 30 September of the year concerned. The annual audit activity report shall be addressed to the Commission, the NAO and the CAO by 31 December each year. The first such report shall cover the period 1 January 2007 - 30 November 2007.
  - an **annual audit opinion** following the model set out in **ANNEX D** to this Framework Agreement as to whether the management and control systems function effectively and conform to the requirements of this Framework Agreement and the IPA Implementing Regulation and/or any other agreements between the Commission and the Beneficiary. This opinion shall be addressed to the Commission, the NAO and the CAO. It shall cover the same period and have the same deadline as the annual audit activity report.
  - an **opinion on any final statement of expenditure** submitted to the Commission by the NAO, for the closure of any programme or of any part thereof. Where appropriate, the final statement of expenditure may include payment applications in the form of accounts submitted annually. This opinion shall address the validity of the final payment application, the accuracy of the financial information, and, where appropriate, be supported by a final audit activity report. It shall follow the model provided in **ANNEX E** to this Framework Agreement. It shall be sent to the Commission and to the CAO at the same time as the relevant final statement of expenditure submitted by the NAO, or at least within three months of the submission of that final statement of expenditure.
- Further specific requirements for the annual audit work plan and/or the reports and opinions mentioned under the previous bullet point may be set out in the Sectoral Agreements or Financing Agreements.
- With regard to the methodology for the audit work, reports and audit opinions, the audit authority must comply with international standards on auditing in particular as regards the areas of risk assessment, audit materiality and sampling. That methodology may be complemented by any further guidance and definitions from the Commission, notably in relation to an appropriate general approach to sampling, confidence levels and materiality.

ANNEX B

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro

Statement of Assurance¹

of the National Authorising Officer of Montenegro²

I, (*name, first name, official title or function*), National Authorising Officer of Montenegro herewith present to the Commission the [statement of expenditure] [accounts and statement of expenditure]³ of the Instrument for Pre-accession (IPA) for Montenegro for the financial year 01/01/20xx to 31/12/20xx.

I declare that I have put in place, and supervised the operation of, a management and internal control system relating to the IPA component [1 to 5] (Annual Management Declaration).

I confirm, based on my own judgment and on the information at my disposal, including, *inter alia*, the results of the work of the internal audit, that:

- The expenditure declared [and the accounts submitted]³ to the Commission during the financial year 01/01/20xx to 31/12/20xx give³[s], to the best of my knowledge, a true, complete and accurate view of the expenditure and receipts related to the IPA component [1 to 5] for the financial year mentioned above;
- The management and control system has functioned effectively to provide reasonable assurance on the legality and regularity of the underlying transactions including, *inter alia*, the adherence to the principles of sound financial management;
- The management and control system in operation for component [1 to 5] was not [significantly]⁴ changed as compared to the description provided at the moment of submitting the application for conferral of management (taking into account of changes notified to the Commission in previous years);
- All relevant contractual agreements which could have a material effect on the expenditure declared [and the accounts submitted]³ during the reference period in the event of non-compliance have been complied with. There have been no incidences of non-compliance with Community rules that could have a material effect on the expenditure declared [and the accounts submitted]³ in the event of non-compliance.

I confirm that, where necessary, I have taken appropriate actions in respect of the reports and opinions from the audit authority issued to date in accordance with Article 29 of the IPA Implementing Rules.

[This assurance is, however, subject to the following reservations <*also describe remedial actions*>:

- ...
- ...].

Furthermore, I confirm that I am not aware of any undisclosed matter which could be damaging to the financial interest of the Community.

---

¹ per component

² pursuant to Article 27 of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected for component 5

⁴ where appropriate

(Place and date of issue

Signature
Name and official title or function of the National Authorising Officer)

ANNEX C

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro

Annual Audit Activity Report¹⁸ of the Audit Authority of Montenegro¹⁹

addressed to

- the European Commission, Directorate-General ...
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of Montenegro and
- [copy to]²⁰ the National Authorising Officer (NAO) of Montenegro

1. INTRODUCTION

- Identify the component/programme of IPA covered by the report
- Indicate the bodies that have been involved in preparing the report, including the Audit Authority itself
- Describe the steps taken for the preparation of the report
- Indicate the scope of the audits (including the expenditure declared to the Commission for the year concerned in respect of the relevant operations)
- Indicate the period which is covered by this annual audit activity report (*previous 12 months ending on 30/09/20xx*)

1. 2. SUMMARY OF FINDINGS

- Describe the nature and extent of findings arisen from both systems and substantive testing. (Categorise these findings by reference to their level of importance - "major", "intermediate" and "minor". The list of these findings is shown in the annex to this report). Indicate those errors, which are considered systemic in nature and assess the probability of a possible subsequent qualification linked to the errors. Describe and quantify any irregularities encountered.

2. 3. CHANGES IN MANAGEMENT AND CONTROL SYSTEMS

- Indicate any significant changes in the management and control systems as compared to the description provided for at the moment of submitting the application for conferral of management (decentralised management) and since the last annual audit activity report.
- Confirm whether or not the changes referred to have been communicated by the NAO in accordance with Annex A 4) b) of the Framework Agreement.

3. 4. CHANGES TO THE ANNUAL AUDIT WORK PLAN

- Indicate any changes that have been made to the annual audit work plan or are proposed, giving explanations and reasons.
- Given the changes listed above, describe the audit approach adopted in response. Outline the implications of the changes and deviations, including an indication of the

---

¹⁸ per component

¹⁹ pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

²⁰ option to be selected

basis for selection of any additional audits in the context of the revised annual audit work plan.

4. 5. SYSTEMS AUDITS

- Indicate the bodies that have carried out systems testing for the purpose of this report, including the Audit Authority itself.
- Attach a summary list of the audits carried out; indicate the materiality and confidence levels applied (%), where appropriate, and the date on which the audit report was forwarded to the Commission.
- Describe the basis for selection of the audits in the context of the annual audit work plan.
- Describe the principal findings and the conclusions drawn from the audit work for the management and control systems, including the adequacy of the audit trail and compliance with Community requirements and policies.
- Indicate any financial impact of findings.
- Provide information on the follow-up of the audit findings and in particular any corrective and preventive measures applied or recommended.

5. 6. AUDITS OF SAMPLE OF OPERATIONS

- Indicate the bodies that have carried out substantive testing for the purpose of this report, including the Audit Authority itself.
- Attach a summary list indicating the number of audits carried out, the materiality and confidence levels applied (%), where appropriate, and the amount of expenditure checked, broken down by components, programme priority axis and/or measure if relevant, distinguishing between risk-based and statistical sampling, where appropriate. Provide the percentage of expenditure checked in relation to total eligible expenditure declared to the Commission (both for the period in question and cumulatively).
- Describe the basis for selection of the operations inspected.
- Describe the principal results of the substantive testing, indicating in particular, the overall rate of financial errors in proportion to the total expenditure audited resulting from the sample.
- Provide information on the follow-up of errors the application of any financial adjustments and/or any remedial action plan.
- Indicate any resulting financial corrections.

6. 7. CO-ORDINATION BETWEEN AUDIT BODIES AND SUPERVISORY WORK OF THE AUDIT AUTHORITY

- Describe the procedure for co-ordination between different national audit bodies and the audit authority itself (if applicable).
- Describe the procedure for supervision applied by the audit authority to other audit bodies (if applicable).

7. 8. FOLLOW-UP OF PREVIOUS YEARS' AUDIT ACTIVITY

- Provide information, where appropriate, on the follow-up to audit recommendations and results of audits of operations from earlier years.

8. 9. RESOURCES USED BY THE AUDIT AUTHORITY

- Describe the resources used in order to establish this Annual Audit Activity Report

ANNEX: **Annual audit work plan** for the reference year (*previous 12 months ending on 30/09/20xx*)

[List of findings according to point 2 above]

[List of changes according to point 4 above]

[Summary list according to point 5 above following the model enclosed]

[Summary list according to point 6 above following the model enclosed]

Summary list according to point 5 above] FOR SYSTEMS AUDITS

Date of performance of the systems audit	Programme / system audited	Auditing entity	Expenditure declared in reference year	Total cumulative expenditure declared	Basis of selection of the programme

[Summary list according to point 6 above] FOR DECLARED EXPENDITURE AND SAMPLE AUDITS

Fund	Reference (CCI no)	Programme	Expenditure declared in ref year	Expenditure in ref year audited for the random sample		Amount and percentage (error rate) of irregular expenditure in random sample (3)		Other expenditure audited (4)	Amount of irregular expenditure in other expenditure sample	Total expenditure declared cumulatively	Total expenditure <i>audited</i> cumulatively as a percentage of total expenditure <i>declared</i> cumulatively	Materiality level (%)	Confidence level (%)
				1.	2.	Amount	%						

1. Amount of expenditure audited.
2. Percentage of expenditure audited in relation to expenditure declared to the Commission in the reference year.
3. Where the random sample covers more than one Fund or programme, the information is provided for the whole sample.
4. Expenditure from complementary sample and expenditure for random sample not in reference year.

ANNEX D

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro¹

Annual Audit Opinion of the Audit Authority of Montenegro² on the management and control systems

addressed to

- the European Commission, Directorate-General .....
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of Montenegro and
- [copy to]³ the National Authorising Officer (NAO) of Montenegro

Introduction:

I, (*name, first name, official title or function*), Head of the Audit Authority of Montenegro, (*name of Audit Authority designated*), have examined the functioning of the management and control systems for the operations under component [1 to 5] of the Instrument for pre-accession (IPA) during the previous 12-month period ended on (*date*), as presented in the description sent to the Commission on (*date*) at the moment of submitting the application for conferral of management (taking into account of changes notified to the Commission in previous years on (*date*) together with the changes identified in the annual audit activity report accompanying this opinion).

The objective of this examination is to issue an opinion on the conformity of the management and control systems with the Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA and as to whether these management and control systems - designed to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]⁴ presented to the Commission and therefore to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements - were operated effectively.

Respective responsibilities of the NAO and the auditors:

The NAO is responsible, inter alia, for the preparation and fair presentation of the Statement of Assurance in accordance with Article 25 of the IPA Implementing Regulation (IPA IR). This responsibility includes the expression of a representation as regards the truth, completeness and accuracy of the expenditure declared [and the accounts submitted]³ to the Commission, as well as whether the effective functioning of the management and control systems under IPA provides reasonable assurance as to the legality and regularity of transactions underlying the Statement.

The NAO should base his/her assessment upon all information at his/her disposal. This includes the work of the internal audit service.

My responsibility in this report – in accordance with Article 29(2)(b) 2nd indent of the IPA IR - is to **express an opinion** on the effective functioning of the management and control systems established for the operations under the IPA component [1 to 5] during the previous 12-month period ended on (*date*) in all material respects.

Our audits are organised with this objective in mind (together with the objective of also providing opinions on expenditure declared [and annual accounts of Component 5]⁵ and final statements of

---

¹ per component

² pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected

⁴ option to be selected depending on the component

⁵ option to be selected for component 5

claim). We organise an overall audit work plan to fulfil all our responsibilities under Article 29 IPA IR. We did not plan and perform our audits with a view to be able to express an overall opinion on the reliability of the NAO's Statement of Assurance as such. However, we do state our conclusions whether the results of the audit work that we have carried out give rise to any significant doubts in respect of the Statement of Assurance. In particular we have assessed whether our audit findings are consistent with the presence or absence of reservations by the NAO to the Statement of Assurance. We conducted our audits in accordance with international auditing standards. Those standards require, inter alia, that we comply with ethical requirements, and that we plan and perform the audits to obtain reasonable assurance on which to base our opinion.

I believe that the work carried out provides a sound basis for our opinion.

Scope of the examination:

The audit assignments were carried out in accordance with the annual audit work plan in respect of this component during the 12-month period in question and reported in the annual audit activity report covering the period until ... (date).

Our system-based audit included an examination, on a test basis, of the design and operation of the management and control systems put in place by the beneficiary to effectively manage those risks which threaten the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission.

Indicate any limitations on the scope of the examination:

- Explain any limitations

Auditors' Opinion:

[Option 1 - Unqualified opinion

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, functioned effectively and, concerning its design and operation, complied in all material respects with all applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA. Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO did not contain any representations that would be materially inconsistent with our audit findings and which would therefore provide any reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation.

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

Signature
Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 2 - Qualified opinion⁶

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, functioned effectively and, concerning its design and operation, complied in all material respects with all applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA except in the following respects:

- State and explain the qualifications (whether due to disagreement with the NAO or scope limitation); in particular, indicate the bodies concerned
- Indicate whether the qualifications are of a recurring / systemic nature or one-off

As a consequence, [Montenegro] [the ... authority] [any other actor(s)] has **failed** to comply with the requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA.

I estimate the **impact** of the qualification(s) to be ... EUR [%] of the total expenditure declared, corresponding to ... EUR [%] of the public contribution. The Community contribution affected is thus..... Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance as a whole, I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO contained representation(s) that is / are materially inconsistent with our audit findings and which therefore provide(s) some reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation in this respect. This/These reservation(s) and inconsistency(ies) is / are: <describe reservation>

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 3 - Adverse opinion

Based on the examination referred to above, it is my opinion that for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1) the management and control systems established for the IPA component [1 to 5] to contribute to the production of reliable [statements of expenditure] [accounts and statements of expenditure]³ presented to the Commission and, therefore, to help to ensure, inter alia, the legality and regularity of the transactions underlying those statements, did **not** function effectively and, concerning its design and operation, **failed** to comply, in significant respects, with applicable requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA.

This adverse opinion is based on the following observation(s):

- Describe the circumstances giving rise to the reservations – together with its significant compliance implications with Community rules - and name in particular the bodies affected, if applicable.

Because of the effects of the matters described in the preceding paragraph [Montenegro] [the ... authority] [any other actor(s)] has **failed** to comply with the requirements of the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA.

---

⁶ applicable due to either disagreement with the NAO or scope limitation.

The audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY. A report on my findings is delivered at the same date as the date of this opinion.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated)]

[Option 4 - Disclaimer of opinion

Because of the significance of the matter discussed in the preceding paragraph, **I do not express an opinion** on the effectiveness of the management and control systems under the IPA component [1 to 5] for the period 1 October 20xx until 30 September 20xx+1 and its conformity with the IPA Framework Agreement and/or any other agreements between the Commission and Montenegro in the framework of IPA. Without expressing an opinion on the overall reliability of the Statement of Assurance as a whole, I conclude that the Statement of Assurance issued by the NAO contained representation(s) that is / are materially inconsistent with our audit findings and which therefore provide(s) some reason to doubt that the Statement of Assurance has been correctly drawn up in accordance with the applicable legislation in this respect. This/These reservation(s) and inconsistency(ies) is / are: <describe reservation>

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated)]

ANNEX E

to the Framework Agreement between the Commission and the Government of Montenegro¹

Audit Opinion

of the Audit Authority of Montenegro²

on the final statement of expenditure of the [programme with reference: ...]

[on the accounts and statement of expenditure of component 5]³

[part ... of the programme with reference: ...]

[as supported by the final Audit Activity Report]⁴

addressed to

- the European Commission, Directorate-General .....
- the Competent Accrediting Officer (CAO) of Montenegro

1. Introduction

I, (*name, first name, official title or function*), Head of the Audit Authority of Montenegro, (name of Audit Authority designated), have examined the results of the audit work carried out on the programme (indicate programme - title, component, period, reference (CCI) number) by or under the responsibility of the Audit Authority in accordance with the audit work plan [and have carried out additional work as I judged necessary].

2. Respective responsibilities of the National Authorising Officer (NAO) and the auditors

In accordance with Article 25 of the IPA Implementing Regulation (IPA IR) the preparation and fair presentation of the expenditure statements submitted to the Commission, as well as ensuring the legality and regularity of the transactions underlying those statements, rest with the NAO.

[This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of annual accounts that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances]³.

My responsibility in this report – in accordance with Article 29(2)(b) 3rd indent of the IPA IR - is to express an opinion [on the reliability of the final statement of expenditure] [on the reliability of statement of expenditure and annual accounts]³ [and the validity of the final payment application] submitted by the NAO. I conducted the audits in accordance with international auditing standards.

Those standards require that I plan and perform the audits in order to obtain reasonable assurance about whether the statement of expenditure [and the annual accounts]³ [and the payment application for the final balance of the Community contribution to the programme] is [are] free of material misstatement [and the effectiveness of internal control procedures]³.

---

¹ per component

² pursuant to Article 29(2)(b) of the IPA Implementing Regulation

³ option to be selected for component 5

⁴ where appropriate, in any case not applicable to component 5

We organise an overall audit work plan to fulfil all our responsibilities under Article 29 of the IPA IR. The audits included [examination, on a test basis, of evidence supporting the amounts and disclosures in the final statement of expenditure and the payment application for the final balance of the Community contribution to the programme] [examination, on a test basis, of evidence supporting the information in the annual accounts, an examination of procedures and of an appropriate sample of transactions to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the statement of expenditure and the annual accounts]³. [The audits covered

compliance of payments with Community rules only as regards the capability of the accredited administrative structures to ensure that such compliance has been checked before payment is made]⁵.

I believe that my audits provide a reasonable basis for my opinion.

3. Scope of the examination

I have conducted my examination in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR.

<The scope of our examination was not designed to form an opinion on the legality and regularity of the transactions underlying the final statement of expenditure submitted to the Commission.>⁶

<There were no limitations on the scope of the examination.>⁵

The scope was further limited by the following factors:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) ..., etc.

(Indicate any limitation on the scope of the examination, for example any systemic problems, weaknesses in the management and control system, lack of supporting documentation, cases under legal proceedings, etc., and estimate the amounts of expenditure and the Community contribution affected. If the Audit Authority does not consider that the limitations have an impact on the final expenditure declared, this should be stated.)

4. Errors and irregularities

[The error rates and cases of irregularity found in the audit work are not such as to preclude an unqualified opinion given the satisfactory way they have been dealt with by the NAO and the trend in the level of their occurrence over time.]

Or

[The rate of errors and irregularities found in the audit work and the way, they have been dealt with by the NAO, are such as to preclude an unqualified opinion. A list of these cases is provided in the final audit activity report together with an indication of their possible systemic character and the scale of the problem.]

5. Auditors' opinion on the final statement of expenditure

[Option 1 - Unqualified opinion

(If there have been no limitations on the scope of the examination, and the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO do not preclude an unqualified opinion)

⁵ optional for component 5

⁶ option to be selected

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) (in particular, the statement of expenditure) are **presented fairly, in all material respects** <, including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ [and the internal control procedures have operated satisfactorily]³.]

Or

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure **presents fairly, in all material respects** - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ - the expenditure paid under the operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is valid.]

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 2 - Qualified opinion

(If there have been limitations on the scope of the examination and/or the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO calls for a qualified opinion but do not justify an unfavourable opinion for all the expenditure concerned)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) are presented fairly in all material respects - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ [and the internal control procedures have operated satisfactorily]³- **except** in the following respects:

- (a) ...
- (b) ...
- (c) ..., etc.

(state the qualifications, in particular the bodies concerned, and explain, e.g. whether they are of a recurring / systemic nature or one-off)

I estimate the impact of the qualification(s) to be [EUR] [%]... of the total expenditure declared, [corresponding to [EUR] [%] of the public contribution]. The Community contribution affected is thus ....].

Or

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure presents fairly, in all material respects -<including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ the expenditure paid under the

---

⁷ to be included optionally for components where applicable (see foot-note 6 above).

operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is valid **except** with regard to the matters referred to at point 3 above and/or to the observations at point 4 regarding the error rates and cases of irregularity and the way they have been dealt with by the NAO.

I estimate the impact of the qualification(s) to be [EUR] [%]... of the total expenditure declared, [corresponding to [EUR] [%] of the public contribution]. The Community contribution affected is thus ....].

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 3 - Adverse opinion

(If the nature and extent of the errors and of the cases of irregularities and the way they have been dealt with by the NAO are so pervasive that a qualification is deemed inadequate to disclose the misleading nature of the final statement of expenditure as a whole)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], and in particular in view of the nature and extent of the errors and of cases of irregularities and the fact that they have not been dealt with satisfactorily by the NAO as disclosed under point 4, it is my opinion that that the accounts submitted to the Commission for the operations under the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date) are **not** presented fairly, in all material respects [and the internal control procedures have not operated satisfactorily]³.]

OR

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], it is my opinion that the final statement of expenditure does **not** present fairly, in all material respects - <including those pertaining to the legality and regularity of the underlying transactions>⁷ the expenditure paid under the operational programme with reference:... of the IPA component [1 to 5] for the period from (date) to (date), and that the application for payment of the final balance of the Community contribution to this programme is **not** valid.]

My audits were conducted between DD/MM/20YY and DD/MM/20YY.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated))

[Option 4 - Disclaimer of opinion

(If there have been major limitations on the scope of the examination such that no conclusion can be reached on the reliability of the final statement of expenditure without considerable further work)

[Based on the examination referred to above covering the audit work carried out in accordance with Article 29(2)(b) IPA IR [and the additional work I have performed], and in particular in view of the matters referred to at point 3, I am **unable to express** an opinion.

(Place and date of issue

Signature

Name and official title or function of the Head of the Audit Authority designated)]

- [copy to: National Authorising Officer (NAO) of Montenegro]⁶

Član 3

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

SU-SK Broj 01-820/5
Podgorica, 26. decembra 2007. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE

PREDSJEDNIK

Ranko Krivokapić

